

Rehabilitering eller adfærdsregulering?

*En analyse af rehabiliteringsforståelser i
rehabiliteringsindsatsen med udsatte voksne, der
opholder sig ved Klostertorvet i Aarhus*

Speciale ved Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, Aalborg Universitet

Udarbejdet af: Annemarie Rasmussen

Vejleder: Pia Ringø

Antal anslag: 232.890

August 2014

Abstract

This thesis identifies different understandings of rehabilitation in a specific context and explicates how the trans-local social processes of the everyday social work are influenced by these understandings. The purpose of this is to generate knowledge on how understandings of rehabilitation can manifest themselves and are shaped in everyday social work.

This ethnographic study takes its starting point in Aarhus Municipality in the department called “Det Opsøgende Team” which provides outreach rehabilitation for adults. The study focuses upon their work with vulnerable adults in an area called “Klostertorvet” in the city centre of Aarhus including the trans-local social processes that surrounds their everyday work in that area.

Most of the vulnerable people in the area have different kinds of social problems such as substance abuse, homelessness, prostitution and both physical and psychological illness. These people are frequently spending their time in the area, which has been eagerly discussed in the media by politicians, tradesmen, residents and social workers because of different conflicts between the vulnerable people on one side and the residents and tradesmen on the other side.

During the past two years the municipality and its politicians have come up with initiatives to try to minimize the conflicts in the area.

The scientific theoretical standpoint and the methods used in this thesis’ data collection are all inspired by institutional ethnography, a sociological method of inquiry. The data has been collected through participant observations, ethnographic interviews, one group interview, collection of the texts that coordinates the trans-local activities of the institution and collection of news articles. This inquiry makes it possible to approach the field with an inductive method trying to discover the different understandings of rehabilitation. Further on the selected methods in this study makes it possible to elucidate the experiences of the informants and the ruling relations that coordinates and organize their work in the implementation of political decisions.

Through the empirical findings the study identifies two conflicting understandings of rehabilitation in the above-mentioned setting in Aarhus. One of these understandings is seen in the work of the social workers, they see their role as supporters in the recovery-process of each of the vulnerable people. In their outreach they focus upon the needs, wishes and dreams of each individual.

The other main understanding identified in the setting is seen in the media’s discussion of the vulnerable people. This understanding is constructed by an economical discourse and a

criminalizing discourse. The aim in this understanding is to stop the conflict in the area through regulation of the behaviour of the vulnerable adults by forcing them to either “fit in” or to move out of the area.

By analysing the trans-local relations of the political decisions and implementation of these decisions the study shows that the main goals and governmentality in the political initiatives are influenced by the understanding of the media and tradesmen who want to move the group of vulnerable people out of the area even though the official inquiry in Aarhus Municipality is based on a recovery approach. The social workers that are playing an important role in the execution of these initiatives have on the other hand changed the focus of the initiatives as they work with the group by trying to base their work on the needs of each individual in the group of vulnerable adults in the area.

Thus the findings of the study show a number of new problems in the context. Two of these problems are discussed in the end of the thesis. One problem is the uncertainty about recovery as a concept in the political organisation. Another problem is that the change in this political organisation from New Public Management to New Public Governance can be difficult to bring to completion in case the politicians keep focusing only on the understanding of the media and tradesmen and not on the needs expressed by the vulnerable groups as this will make the goal of democratization difficult to achieve.

INDHOLD

1. Introduktion.....	s. 6
1.1. Indledning	s. 6
1.2. Problemfelt.....	s. 7
1.2.1. Rehabiliteringsforståelser gennem tiden.....	s. 7
1.2.2. Det Opsøgende Team og Klostertorvet.....	s. 10
1.3. Problemstilling.....	s. 16
1.4. Problemformulering.....	s. 17
1.4.1. Afgrænsning og begrebsafklaring.....	s. 17
1.5. Opbygning.....	s. 18
2. Institutionel etnografi.....	s. 20
2.1. Generelt om institutionel etnografi.....	s. 20
2.2. Institutionel etnografi i dette projekt.....	s. 22
2.2.1. Fokus på oplevelser og erfaringer.....	s. 22
2.2.2. Konkrete metoder og valg af informanter.....	s. 23
2.2.3. ”Ruling relations”.....	s. 28
2.2.4. Etiske overvejelser.....	s. 29
2.2.5. Særlige udfordringer.....	s. 30
3. Præsentation af teori.....	s. 32
3.1. Diskurser og magt – Foucault.....	s. 32
3.1.1. Foucault og institutionel etnografi – en videnskabsteoretisk diskussion.....	s. 36
3.2. Behovs- og nytteteori.....	s. 37
4. Analyse af rehabiliteringsforståelser i institutionen.....	s. 40
4.1. Rehabiliteringsforståelsen i Det Opsøgende Teams arbejde.....	s. 40
4.1.1. ”Bekymringen” – Et behovsorienteret menneskesyn.....	s. 43
4.1.2. Recovery – Et fokus på ønsker og drømme.....	s. 46

4.1.3. En begrænsning af recovery – De etiske dilemmaer i mødet med borgeren.....	s. 47
4.1.4. Sikkerhed, økonomi og juridiske rammer.....	s. 49
4.1.5. Medier og politikere.....	s. 52
4.1.6. Opsamling.....	s. 54
4.2. Rehabiliteringsforståelsen i Klostertorvsdebatten.....	s. 55
4.2.1. Den økonomiske diskurs.....	s. 56
4.2.2. Den kriminaliserende diskurs.....	s. 59
4.2.3. En adfærdsregulerende rehabiliteringsforståelse?.....	s. 61
4.2.4. Opsamling.....	s. 64
5. Analyse af forståelsernes betydning	s. 65
5.1. Ansættelse af den sociale vicevært.....	s. 65
5.1.1. Tiltagets formål – Opdragelse?.....	s. 65
5.1.2. SUV's implementering af tiltaget – Organiseringens betydning.....	s. 67
5.1.3. Det Opsøgende Teams planlægning – Tilrettelæggelse af indsatsen.....	s. 69
5.1.4. Viceværtens indsats.....	s. 70
5.1.5. Opsamling.....	s. 74
5.2. Oprettelse af værested for udsatte grønlandere.....	s. 75
5.2.1. Formål med tiltaget – En flytning for borgernes egen skyld?.....	s. 76
5.2.2. Styring af tiltaget – Tilbud eller tvang?.....	s. 77
5.2.3. Et forsøg på inddragelse – Socialarbejdernes indsats.....	s. 80
5.2.4. Glade erhvervsdrivende og glade borgere – En succeshistorie?.....	s. 81
5.2.5. Opsamling.....	s. 85
6. Rehabiliteringsforståelser i praksis – Opsamling.....	s. 87
7. Analytiske Diskussioner	s. 90
7.1. Rehabilitering i en nyliberalistisk styring – En ændring af recoverybegrebet?.....	s. 90
7.2. Samskabelse og New Public Governance – Er det muligt?.....	s. 93

8. Konklusion og perspektivering.....	s. 95
8.1. Konklusion.....	S. 95
8.2. Perspektivering.....	s. 98
9. Referencer.....	s. 100
9.1. Litteratur.....	s. 100
9.2. Links.....	s. 101
9.3. Nyhedsartikler.....	s. 103
10.Bilag.....	s. 104

1. Introduktion

I dette speciale undersøges det hvilke rehabiliteringsforståelser, der kan identificeres i en konkret rehabiliteringsindsats, der udføres i praksis over for udsatte borgere, som opholder sig ved Klostersvej i Aarhus midtby, herunder hvilken betydning disse forståelser har for konkrete tiltag med denne gruppe.

Specialet udspringer af eksisterende viden om rehabiliteringsforståelser, der har vist sig i det danske samfund siden afinstitutionaliseringen af velfærdsstaten, og udarbejdes med udgangspunkt i egne indsamlede data med institutionel etnografi som metodologi og overordnet analysestrategi.

Formålet med dette er at generere viden om, hvordan rehabiliteringsforståelser kan komme til udtryk og formes i praksis.

Der gives i denne introduktion en kort indledning til baggrunden for dette speciale. Dernæst præsenteres problemfeltet, der består af en kort introduktion til den viden, jeg finder relevant at belyse, inden jeg beskriver selve problemstillingen, der skal kvalificere den problemformulering, det ønskes at besvare. Efter problemformuleringen gives en kort afgrænsning af denne, herunder en afklaring af problemformuleringens begreber, hvorefter der til slut gives en beskrivelse af specialets opbygning.

1.1. Indledning

Nogle beskriver dem som *”fulde skæve subsistensløse i lurvet og beskidt tøj, der skræmmer kunderne væk og er en øget belastning for samfundet”*. Andre definerer dem som *”socialt udsatte, der behandles uværdigt når samfundet lader dem ligge og ”kokse ud” i usle baggårde og parker”*.

Det handler om, hvor de skal være, hvad de har ret til, og hvem der skal betale for deres tilstedeværelse - ja, der er mange italesættelser og holdninger, når det kommer til de udsatte grupper, der opholder sig på gaden, og deres rolle i det danske samfund (Aarhus Stiftstidende 22.08.13 og Lokalavisen, Aarhus 17.07.13).

I evalueringen af Socialministeriets hjemløsestrategi, der blev udført i en række kommuner i perioden 2009-2013, ses det, at der, på trods af at de afprøvede metoder viser positive resultater, er sket en gennemsnitlig forøgelse af antallet af hjemløse i de danske kommuner (Rambøll 2013: 9).

Det må derfor fortsat vurderes som værende naturligt, at vi som samfund diskuterer og har holdninger til, hvordan vi skal forholde os til både boligløse og andre udsatte grupper, der opholder sig på gaden, samt hvilken indsats der skal iværksættes.

De mange italesættelser af udsatte borgere og den indsats de tilbydes, har skabt en interesse hos mig for de forskellige overordnede rehabiliteringsforståelser, man har kunnet identificere i det danske velfærdssamfund gennem tiden, og hvordan de er kommet til udtryk gennem nye strategier, værdier og metoder. Et eksempel på dette er overgangen fra institutionaliseringen, hvor man så udsatte grupper som patienter, der skulle indlægges, til i dag, efter afinstitutionaliseringen, hvor alle betragtes som medborgere, der skal deltage aktivt i samfundet (Skytte, 2004).

Dette fik mig til at spekulere over, hvordan rehabiliteringsforståelser egentlig viser sig, hvis man i stedet for at kigge på overordnet samfundsniveau, vælger at tage udgangspunkt i praksis. For hvordan kommer rehabiliteringsforståelser egentlig til udtryk der? Kan samfundets overordnede rehabiliteringsforståelser vedrørende udsatte borgere afspejles direkte i den indsats socialarbejderne udfører med de disse borgere, eller er det i praksis nogle helt andre omstændigheder, der spiller ind og former den rehabiliteringsindsats, der udføres?

Spørgsmål som disse er særligt relevante at få besvaret, da det kan give et indblik i, hvordan bestemte forståelser får betydning i konkrete indsatser, samt hvor eller hvem disse forståelser kan komme fra. Det vil dermed også kunne generere viden om de sociale omstændigheders eventuelle betydning for, hvilke rehabiliteringsforståelser, der får størst betydning i mødet med borgeren.

1.2. Problemfelt

I det følgende præsenteres problemfeltet, som indeholder en række eksempler på nogle af de overordnede rehabiliteringsforståelser, der har vist sig i det danske velfærdssamfund gennem tiden. I den forbindelse gives en introduktion til rehabiliteringsbegrebet, og det afklares, hvad der i specialet menes med begrebet ”rehabiliteringsforståelse”.

Udover dette introduceres læseren til det felt i praksis, der undersøges, som tager udgangspunkt i Det Opsøgende Team i Aarhus Kommune og den indsats, der udføres over for udsatte borgere i området ved Klostertorvet i centrum af Aarhus. Endvidere tydeliggøres det, hvorfor netop denne indsats er relevant at tage udgangspunkt i, når rehabiliteringsforståelser skal udforskes i praksis. Formålet med dette samlede problemfelt er at fremsætte den baggrundsviden, der er nødvendig for forståelsen af den valgte problemstilling.

1.2.1. Rehabiliteringsforståelser gennem tiden

At man kan spore forskellige forståelser vedrørende udsatte borgere i samfundet er ikke specielt nyt. Kigger man på de rehabiliteringsforståelser, der ses i samfundet i dag, er de, kort fortalt,

særligt påvirket af normaliseringen, som påbegyndte sit indtog i Danmark allerede omkring 1940'erne. Normaliseringen omhandlede, at vi frem for at behandle de udsatte borgere som passive indlagte patienter burde behandle dem med større respekt og ligeværdighed (Bech-Jørgensen 2003: 30). Denne forståelse blev bl.a. konstitueret og italesat i forbindelse med film som "One Flew over the Cuckoo's nest" og "Family Life", som er eksempler på, hvordan livet på de større psykiatriske institutioner blev kritiseret. Herudover spillede selvhjælpsorganisationerne en stor rolle i ændringen af tilgangen til de udsatte borgere, idet de udfordrede den lave tolerance over for udsatte grupper, man indtil da havde set i offentligheden (Høgsbro 2012: 52).

Udviklingen af normaliseringstanken samt en generel større inddragelse af brugerorganisationer, der særligt havde fokus på kollektiv empowerment i det sociale arbejde, prægede hele forståelsen og styringen af samfundet. Dog blev styringen i 1970'erne samtidig påvirket af økonomiske rationaler, hvilket betød, at der i forbindelse med en række besparelser under afinstitutionaliseringen af velfærdsstaten, hvor man nedlagde de store psykiatriske institutioner, kun skete en delvis erstatning med mindre bosteder. Dette betød, at en stor gruppe udsatte borgere gik fra at være indlagt på institutioner til at flytte i eget hjem eller på gaden (Bech-Jørgensen 2003: 32 og Høgsbro 2012: 55).

I rehabiliteringsforståelserne gennem de seneste 20 år ses det, at man formelt ligeledes har set et højt fokus på, at udsatte borgere skal være en aktiv del af samfundet, samtidig med at de økonomiske rationaler og stramninger også har påvirket udviklingen. Dette blev bl.a. tydeligt i 1990'erne, hvor denne tendens udmøntede sig i en mere neoliberalistisk styring i form af "New Public Management" herunder udviklingen fra "Welfare-samfund" til "Workfare-samfund". Denne styringsform har medført et større fokus på, at det forventes, at man som individ skal bidrage aktivt til samfundet eller skal arbejde henimod at kunne være aktiv deltager. At individet skal bidrage aktivt er efterhånden blevet et almindeligt krav til alle borgere i samfundet, såfremt man ønsker økonomisk bistand, når man er arbejdsløs eller har brug for anden social bistand. Brugerinddragelse har dermed fået en anden aktiv betydning sammen med det neoliberalistiske indtog i velfærdsstaten (Høgsbro 2012: 57 & Torfing 1999:13-15).

Samtidig med den neoliberalistiske indmarch er det relevant også at nævne Recovery-begrebet, idet Recovery-tankegangen har præget styringen i bl.a. mange kommuners socialafdelinger og stadig gør det i dag. Dette ses eksempelvis i Aarhus Kommunes afdeling for Socialpsykiatri og Udsatte Voksne, som udbyder en basisuddannelse, der udspringer af Recovery-tankegangen, til alle

medarbejdere (Aarhus Kommunes hjemmeside, Recovery, set 17.02.14).

Recovery-begrebet blev udviklet af brugerorganisationer, også kaldt ”Recovery-bevægelsen”, for mennesker med psykisk sygdom i forbindelse med ændringen af mange brugerorganisationers arbejde, som i dag i højere grad bliver oprettet med det direkte formål at udforme bestemte metoder, som kan benyttes i samarbejde med det offentlige (Høgsbro 2012: 58). Udover at recoverybegrebet benyttes i en objektiv og klinisk betydning i bl.a. klinisk forløbsforskning, bliver begrebet særligt brugt i den psykosociale rehabilitering. Fokus i recovery-tankegangen er håbet om at komme sig (Eplov: 27). Recovery behøver dog ikke betyde, at ens sygdom forsvinder eller at den sociale tilstand bliver som før. Derimod kan Recovery blot indikere, at individet vender tilbage til en tidligere identitet, eller at der opstår en ny identitet med nye værdier, attituder, mål, følelser eller roller. Recovery er den unikke og personlige proces der foregår hos individet for at nå dertil. Det handler om, at man har en oplevelse af at få kontrol over sit liv igen ud fra egne ønsker og mål (Topor 2001: 54-56). I recovery-tankegangen ses dermed en forståelse med fokus på det enkelte individs indre processer og kernen i forståelsen er bl.a., at socialarbejderen bør samarbejde med borgeren om at fremme denne proces hos individet. Ud over den tidligere nævnte neoliberalistiske tankegang, som afspejles i styringen af lovgivningen, ses altså den recoveryorienterede tilgang, som har vundet indpas hos både socialstyrelsen og i flere kommuners overordnede værdisæt (Socialstyrelsens hjemmeside, Om Socialpsykiatri, set 17.02.14).

Ovenstående viser en række eksempler på forskellige forståelser vedrørende udsatte borgere, som har påvirket den overordnede styring af det sociale arbejde med denne gruppe gennem tiden. Gennemgangen viser desuden et eksempel på en konflikt imellem to forståelser, når der i den neoliberalistiske tankegang stilles krav om aktiv deltagelse hos individet samtidig med, at der i recoverybevægelsens rehabiliteringsforståelse tages udgangspunkt i individets ønsker og behov, som ikke nødvendigvis indebærer at deltage aktivt i samfundet, da udsatte borgere kan have et andet normalitetsbillede (Bech-Jørgensen 2003: 16-17).

De ovenstående rehabiliteringsforståelser er ud over en beskrivelse af tendenser i det danske velfærdssystem også et udtryk for, at begrebet rehabilitering i dag kan indeholde vidt forskellige tilgange og perspektiver. Rehabilitering bliver nu ofte set som synonym til både behandling, genoptræning eller revalidering (Mogensen, Socialstyrelsens hjemmeside, set 27.05.14). Oprindeligt opstod begrebet i Danmark samtidig med recoverybegrebet. Hvor Recovery blev betragtet som individets indre proces, blev rehabilitering netop set som den indsats socialarbejdere udfører for at

støtte individet i denne proces (Eplov 2010: 37)

WHO definerer i dag rehabilitering på følgende måde:

”Rehabilitation of people with disabilities is a process aimed at enabling them to reach and maintain their optimal physical, sensory, intellectual, psychological and social functional levels. Rehabilitation provides disabled people with the tools they need to attain independence and self-determination.” (Hjemmeside WHO, set 27.05.14)

Rehabilitering relateres dermed også til målet om at udsatte personer, ved hjælp af de nødvendige redskaber, får selvbestemmelse i eget liv ved at opnå og bevare det bedste mulige funktionsniveau. Ifølge socialstyrelsen er rehabiliteringsbegrebet ved at blive redefineret, og der er ikke længere nogen sektor, faggruppe eller institution, der har patent på rehabilitering som begreb og tænkning. (Mogensen, socialstyrelsens hjemmeside, set 27.05.14). Rehabilitering kan dermed i dag dække over forskellige tilgange med forskellige bagvedliggende forståelser som de ovenfor beskrevne, hvilket også afspejles i brugen af begrebet ”rehabiliteringsforståelse” i dette speciale. Begrebet refererer i specialet til handlingsanvisende italesættelser, vedrørende de udsatte borgeres sociale situation, eller konkrete handlinger i indsatsen, der følger et særligt ”regelsæt” eller en særlig metodisk tilgang i indsatsen, der sigter mod at skulle forbedre de udsatte borgeres sociale tilstand. Jeg vælger dermed at bevare en bred forståelse af begrebet i specialet, da dette har vist sig nødvendigt i mødet med praksis, hvor indsatsen overfor de udsatte borgere netop har vist sig at rumme en stor diversitet i måden hvorpå borgernes situation håndteres og italesættes.

1.2.2. Det Opsøgende Team og Klostertorvet

Jeg har i min problemstilling valgt at tage udgangspunkt i Det Opsøgende Teams rehabiliteringsindsats med udsatte borgere, med fokus på deres arbejde i et område ved Klostertorvet i Aarhus. Jeg finder det derfor relevant at redegøre for, hvad Det Opsøgende Team og Klostertorvet er, inden jeg giver en indføring i problemstillingen. Endvidere vil jeg kort beskrive to politiske tiltag i indsatsen med denne udsatte gruppe, som empirien har vist er relevante at udforske i analysen af rehabiliteringsforståelser.

Det Opsøgende Team

Det Opsøgende Team er organisatorisk underlagt Center for Akut- og Opsøgende Indsatser (CAOI) i Aarhus Kommune (Organisationsdiagram, bilag 2).

Mit kendskab til Det Opsøgende Team fik jeg, da jeg i efteråret 2013 var i praktik i Staben for CAO I i Aarhus Kommune. CAO I er en såkaldt udførerenhed, som er underlagt afdelingen Socialpsykiatri og Udsatte Voksne (SUV) i Aarhus Kommune (Organisationsdiagram, bilag 1). CAO I varetager akutte og opsøgende indsatser over for udsatte borgere. Dette indebærer socialfagligt arbejde på gadeplan, særlige bostøtteforløb, akut rådgivning og udrykning, et sundhedsfagligt gadeteam samt et enkelt forsorgshjem (CAOI, hjemmeside, set 21.05.14). Staben, hvor jeg var tilknyttet under min praktik, er organisatorisk placeret over disse afdelinger og varetager den overordnede styring og udvikling af disse indsatser, men er organisatorisk underlagt beslutninger truffet i SUV samt SUV's overordnede strategier, rammer og formål. (Organisationsdiagram, bilag 2). Derfor har alle medarbejdere i centret, som en del af SUV, bl.a. taget en basisuddannelse som bygger på Recovery. Kommunen skriver på sin hjemmeside:

"I Socialpsykiatri og Udsatte Voksne tilbyder vi recoveryorienteret psykosocial rehabilitering. Vi arbejder sammen med borgeren om at understøtter hans/hendes vej mod en meningsfuld rolle som ligeværdig medborger og en tro på, at alle kan komme sig eller udvikle sig." (Aarhus Kommunes hjemmeside, Recovery, set 17.02.14).

Det Opsøgende Team er placeret i en mindre afdeling i CAO I. Denne afdeling består desuden af Gadeteamet, som er et sundhedsfagligt opsøgende team bestående af to sygeplejersker, samt en nyansat social vicevært, hvis funktion også vil blive beskrevet i dette afsnit.

Det Opsøgende Team består af pædagoger, socialpædagoger, socialrådgivere, ergoterapeuter og sygeplejersker, i alt 15 medarbejdere, og drives ud fra Servicelovens § 99, hvori der står følgende:

"Kommunen sørger for tilbud om en støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelser, til personer med et stof- eller alkoholmisbrug og til personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig" (SEL § 99).

Målgruppen for Det Opsøgende Team er, ifølge afdelingens hjemmeside, udsatte borgere der eksempelvis har et alkohol- eller stofmisbrug og en sindslidelse og ikke er i stand til at søge hjælp. Målet med indsatsen er derfor at hjælpe disse borgere ind i det etablerede system. Måden hvorpå dette sker, er at borgeren får en støtte-/kontaktperson (en såkaldt SKP-indsats jf. SEL § 99) der:

"(...) via samtaler, hjælp til det praktiske og forskellige bo- og behandlingstilbud giver mulighed for at vende tilbage til det etablerede samfund i eget tempo og på egne præmisser." (CAOI, hjemmeside, set 21.05.14).

Alle mennesker kan henvende sig til teamet. Det kan både være pårørende, professionelle eller andre, der opdager borgere, de er bekymrede for. Det kan f.eks. være borgere, der lever isoleret fra det resterende samfund (Det Opsøgende Team, hjemmeside, set 21.05.14).

Dette speciale tager udgangspunkt i de medarbejdere fra Det Opsøgende Team, som varetager størstedelen af støtte-kontaktpersonsindsatsen med den del af de udsatte borgere, der på tidspunktet op til empiriindsamlingen ofte opholdt sig i området ved Klostersvej i den centrale del af Aarhus.

Klostersvej og ”Klostersvejdebatten”

Klostersvej ligger i centrum af Aarhus, og er et område der har været ivrigt debatteret igennem de seneste par år. Dette bliver bl.a. tydeligt, hvis der søges på ”Klostersvej Aarhus” på Google, hvorefter der kan identificeres en række artikler, der beskriver konflikter og udfordringer imellem erhvervsdrivende og handlende på den ene side og de udsatte borgere, der opholder sig i området, på den anden side. Jyllandspostens Aarhus har den 21.03.14 udgivet en leder med overskriften ”Problemsvej”, hvor Klostersvej beskrives som beliggende:

”(...) i hjertet af Aarhus omgivet af de driftige handelsgader Guldsmedgade og Klostergade og den smukke Vor Frue Kirke. Området er en blanding af caféer, restauranter, værtshuse, forretninger og boliger” (Jyllandsposten, Aarhus: 21.03.14).

Hernæst beskrives det, hvordan vejen har en stor tilstedeværelse af udsatte borgere, hvilket har ført til slagsmål, flaskekast, rod, larm, handel med stoffer og truende adfærd, hvilket får erhvervsdrivende og beboere i området til at klage (ibid.).

På selve Klostersvej er der en større plads, hvor der står bænke. Omkring ligger en række caféer og butikker. På Frue Kirkeplads langs med Klostersvej ligger en række buskure, hvor der ofte står en større gruppe af mennesker og venter på bussen. Går man længere op ad denne gade, kommer man til Kirkens Korshærs varmestue/natvarmestue, hvor der også for nyligt er oprettet stofindtagelsesrum og sundhedsrum, samt Gøglereskolen på den anden side af gaden. I Klostergade, tæt ved Klostersvej, ligger en stor cykelforretning samt en række caféer. Derudover har Frelsens Hær lokaler i Klostergade, hvorfra man kan kigge over på Klostersvej. På fortovet, foran Frelsens Hær, sad, i perioden under empiriindsamlingen, typisk imellem 1 og 10 af de borgere, hvis tilstedeværelse særligt har været debatteret i debatten om området ved Klostersvej. Dette sted benytter de som opholdssted i løbet af dagen. Over for Klostersvej ligger Vor Frue Kirke. (Fotografiske feltnoter).

Det Opsøgende Teams lokaler ligger ca. 100 meter fra Klostertorvet, og under mit praktikophold i CAOI udarbejdede medarbejderne i samarbejde med en konsulent i SUV en særlig udviklingsplan for deres arbejde med en gruppe af grønlændere, der opholdt sig ved Klostertorvet, og som, ifølge udviklingsplanen, er den mest fremtrædende gruppe, der opholder sig i området. Udviklingsplanen skulle være med til, gennem opsøgende arbejde, at øge medarbejdernes viden om denne gruppe samt øge medarbejdernes kendskab til gruppens egne ønsker og behov med udgangspunkt i ”recovery” som overordnet fokus. Tre af medarbejderne stod for udførelsen af udviklingsplanen, og de mødte derfor oftere de udsatte borgere, der opholder sig i dette område. Med udgangspunkt i udviklingsplanen påbegyndte de nævnte medarbejdere fra Det Opsøgende Team et samarbejde med Det Grønlandske Hus og Kofoeds Skole, som også havde et ønske om at indgå i indsatsen over for de udsatte grønlændere i området (Udviklingsplan, Det Opsøgende Team, 2013, upubliceret). Dette samarbejde resulterede bl.a. i planlægningen af et konkret forslag fra medarbejderne om et aktivitetstilbud hos Kofoeds skole med udgangspunkt i de drøftelser medarbejderne havde haft med den grønlandske gruppe ved Klostertorvet, som bl.a. gav udtryk for, at de ønskede et sted for grønlændere, hvor man ikke måtte drikke, og hvor de kunne foretage forskellige aktiviteter. Det var dog ikke muligt, på daværende tidspunkt, at iværksætte dette tilbud, da der manglede politisk

opbakning til tiltaget (Evalueringsplan af udviklingsplan 2013, upubliceret).

Som resultat af mediedebatten og klager, der løbende blev modtaget hos SUV, valgte rådmanden for Sociale Forhold og Beskæftigelse at indkalde beboere i området, erhvervsdrivende, frivillige aktører samt en ansat koordinator som repræsentant fra CAO, til et fælles møde, hvor der kunne lyttes til de udfordringer, som ifølge de forskellige aktører præger området, imens koordinatoren for CAO kunne få mulighed for at fortælle om den indsats som Det Opsøgende Team allerede udfører ved Klostertorvet. Flere af de deltagende aktører har sidenhen dannet en arbejdsgruppe, som løbende mødes for at drøfte problematikkerne og mulige løsningsforslag. Der er på møderne i denne arbejdsgruppe bl.a. blevet drøftet muligheden for at søge penge til ekstra medarbejdere, der kunne færdes i området ved Klostertorvet. Derudover er der kommet forslag om at aktivere den udsatte gruppe i form af en slags ”gadens arbejdsformidling”, ligesom det, af en af de erhvervsdrivende i området, er blevet foreslået at lave en husbåd i en lokal lystbådehavn, i samarbejde med de udsatte borgere, som gruppen så vil kunne opholde sig på. Der er dog ingen af de konkrete initiativer, der er blevet iværksat (Indsamlede referater fra arbejdsgruppens møder).

Inden jeg påbegyndte specialet, blev jeg af medarbejderne i Det Opsøgende Team oplyst, at deres udviklingsplan fortsat er en del af det opsøgende arbejde, og at de nu har fået etableret en SKP-indsats med flere af grønlanderne, der opholder sig i området. De kommer derfor under empiriindsamlingen fortsat i området ved Klostertorvet i deres daglige arbejde og er tilknyttet flere af de udsatte borgere, der opholder sig i området, herunder både udsatte borgere med grønlandsk og dansk baggrund.

I oktober 2013 oprettede Aarhus Kommune i samarbejde med Kirkens Korshær et stofindtagelsesrum hos Kirkens Korshærs varmetue, hvor det er muligt for borgere med stofmisbrug at indtage deres stoffer under hygiejniske forhold. Sammen med dette blev det politisk besluttet at opslå to såkaldte ”seriorjobstillinger” i form af to sociale viceværter, der skulle færdes i området ved stofindtagelsesrummet og ved Klostertorvet med henblik på at sørge for, at så mange som muligt med misbrug ville benytte stofindtagelsesrummet samt for at sørge for at mindske de konflikter, der opstod i området. Der er i dag blevet ansat én social vicevært, som samarbejder med Det Opsøgende Team, og hvis indsats nogle medarbejdere fra Det Opsøgende Team har været med til at planlægge (Hjemmesideopslag, 28.10.13, Borgmesterens forvaltning, Indvielse af stofindtagelsesrum & gruppeinterview med medarbejdere: 16).

Imens dette politiske tiltag blev iværksat, fortsatte debatten i medierne bl.a. med udtalelser fra erhvervsdrivende og politikere fra oppositionspartier, som kritiserede, at problemerne for de erhvervsdrivende og beboere i området endnu ikke er blevet løst. To byrådsmedlemmer fra Venstre kræver, i et indlæg i Jyllandsposten Aarhus i marts 2014, handling med det samme, og giver udtryk for, at der er blevet holdt nok møder imellem de forskellige parter i området. De skriver bl.a.:

”Den ekstra fart, der skal til, kommer bare ikke af at afholde flere møder. Problematikkerne er allerede velkendte og dokumenterede. Nu skal rådmanden sætte handling bag sine forhåbninger. Det er ikke acceptabelt, at Klostertorv forfalder og sumper hen, som vi ser det lige nu.(...) Hvilke initiativer tilføres midler uden at bidrage med resultater? Det er altså resultater, der er forholdsvis målbare, og så må vi politikere vurdere, om vi er tilfredse med de bidrag, som vi betaler for kommunalt.” (Jyllandsposten Aarhus, 22.03.14)

Få dage efter, i slutningen af marts 2014, to uger før jeg påbegyndte min empiriindsamling, blev det offentliggjort, at kommunen i samarbejde med Kirkens Korshær vil oprette en varmestue tæt på havnen i Aarhus for de udsatte grønlandere, der indtil da har opholdt sig ved Klostertorvet i Aarhus (Hjemmesideopslag, 31.03.14, Aarhus Kommune).

Relevans for problemstillingen

Jeg fandt Det Opsøgende Teams arbejde ved Klostertorvet relevant som udgangspunkt for empiriindsamlingen i dette speciale, da deres indsats og de forskellige politiske tiltag, der præger den, samt de udfordringer der beskrives i mødet mellem civilsamfundet og de udsatte borgere, gav mig en hypotese om, at der i denne kontekst er nogle konkurrerende rehabiliteringsforståelser på spil i hele institutionen vedrørende indsatsen, der udføres over for de borgere, der opholder sig i området. Jeg valgte derfor at tage udgangspunkt i hele denne institution¹, med udgangspunkt i den indsats Det Opsøgende Team udfører, da jeg havde en forestilling om, at de forskellige rehabiliteringsforståelser i samfundet ville stå særligt tydeligt frem i denne institutionelle kontekst. Jeg har ovenfor nævnt to politiske tiltag i form af ansættelsen af den sociale vicevært samt oprettelsen af et nyt værested for udsatte grønlandere, der opholdt sig ved Klostertorvet i Aarhus. Dette har jeg gjort, da det via den indsamlede empiri blev tydeligt, at disse to nye tiltag var særligt relevante at belyse i udforskningen af rehabiliteringsforståelser i praksis, idet disse initiativer har

¹ Begrebet ”institution” vil blive uddybet i kapitel 2.

haft en særlig indvirkning på den indsats, der udføres overfor de udsatte borgere, og da hele styringen og udførelsen af disse to nye tiltag viste sig at sige noget om hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk og får betydning i praksis.

1.3. Problemstilling

Det ønskes med dette speciale at undersøge, hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk i den rehabiliteringsindsats der udføres over for den gruppe af udsatte borgere, der opholder sig i det omdiskuterede lokalområde ved Klostertorvet.

Emnet er relevant at få belyst, idet der pt. eksisterer viden om, hvordan rehabiliteringsforståelser viser sig i det danske velfærdssamfunds overordnede tendenser, imens der mangler viden om, hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk og spiller sammen i mødet med borgeren i praksis, hvor hele konteksten i felten kan spille ind.

I problemfeltet er der identificeret en mulig konflikt imellem rehabiliteringsforståelser på samfundsniveau, når eksempelvis den recoveryorienterede indsats skal udføres gennem en liberalistisk styring, hvor ”workfare” kommer før ”welfare”. Samtidig kan der i det praksisfelt der undersøges identificeres en række uenigheder blandt civilsamfundet om, hvordan indsatsen over for de udsatte borgere skal håndteres. Det er dog uklart, hvilken betydning rehabiliteringsforståelser har i en sådan kontekst i praksis. Kan der eksempelvis også identificeres en konflikt imellem rehabiliteringsforståelser i den konkrete indsats, der udføres, herunder de politiske tiltag, der iværksættes, eller er der i praksis nogle helt andre omstændigheder, der spiller ind på indsatsen? Rehabiliteringsbegrebet kan, som nævnt, i dag dække over vidt forskellige former for indsatser, og det er derfor relevant at kigge på, hvorvidt der i praksis kan identificeres en overordnet fælles forståelse af, hvad en rehabiliteringsindsats består af. Kan vi stadig tale om psykosocial rehabilitering i praksis, som recoverybevægelsen beskrev den, eller ses der i dag nogle andre tendenser i praksis, som har betydning for, hvad der forstås som rehabilitering med udsatte borgere? Med specialet ønskes det netop at generere viden om, hvordan rehabiliteringsforståelser viser sig i praksis, samt hvilken betydning de får for konkrete tiltag med udsatte borgere på gadeplan.

Problemstillingen er relevant at få belyst for det sociale arbejde, idet den vil hjælpe til at give et billede af de enkelte strukturer, tendenser og aktørers eventuelle rolle og indflydelse på, hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk i en konkret indsats. Specialet vil kunne stå som et konkret eksempel på, hvordan forskellige rehabiliteringsforståelser kommer i spil og får betydning

for en indsats i en specifik historisk og institutionel kontekst. Analysen er derfor relevant for alle de aktører, der er en del af det sociale arbejde med udsatte borgere, lige fra de politiske beslutningstagere til socialarbejderen ude i praksis, idet den vil kunne styrke disse aktørers viden om de mange omstændigheder, der præger rehabiliteringsforståelsen i mødet med borgeren, og det kan dermed være med til at øge bevidstheden hos disse aktører, om deres rolle i indsatsen. Dermed skabes en viden fra praksis, der kan benyttes i praksis, fremfor udelukkende en viden om de overordnede samfundstendenser, som kan være svær at omsætte i en praksis, hvor der arbejdes med komplekse sociale problemer.

1.4. Problemformulering

Hvordan kommer rehabiliteringsforståelser til udtryk i institutionen vedrørende indsatsen med udsatte borgere, der opholder sig ved Klostertorvet i Aarhus?

- Hvilke rehabiliteringsforståelser kan identificeres i institutionen vedrørende indsatsen med denne gruppe borgere?
- Hvilken betydning får disse forståelser for konkrete politiske tiltags translokale sociale relationer?

1.4.1. Afgrænsning og begrebsafklaring

Med problemformuleringens hovedspørgsmål ønskes det, som nævnt, overordnet at belyse, hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk i indsatsen.

De to underspørgsmål konkretiserer, hvilket fokus der er valgt i specialet.

Med begrebet ”udsatte borgere” har jeg taget udgangspunkt i den måde, hvorpå gruppen ved Klostertorvet beskrives af Det Opsøgende Team i indsatsen i praksis. Jeg havde på forhånd et ønske om at undersøge hjemløseindsatsen, men det viste sig, at medarbejderne ikke benytter begrebet ”hjemløse”, når de taler om den samlede gruppe ved Klostertorvet, da dette kan henvise til boligløshed, og da flere af de udsatte borgere har egen bolig, men blot opholder sig ved Klostertorvet en stor del af deres hverdag.

Begrebet ”institution” henviser i dette speciale ikke til en formel organisation. Derimod henviser det til Dorothy Smiths brug af begrebet i institutionel etnografi, hvor ”institution” består af et særligt domæne/område (Devault & McCoy 2006: 17). Her henvises dermed til hele institutionen

vedrørende Det Opsøgende Teams indsats ved Kloostertorvet med alle de aktører, strukturer, medier og/eller andre ting der vedrører den specifikke indsats. Den institution der undersøges indeholder dermed et bredt felt. Problemformuleringen signalerer dermed et ønske om at gå åbent ud i felten og se, hvad der viser sig, og dermed ikke på forhånd være styret af at finde nogle bestemte forståelser eller påvirkninger i praksis. Det er naturligvis nødvendigt at afgrænse fokus i selve analysen, hvilket gøres ud fra det, der løbende har vist sig relevant i felten. Dette vil sammen med institutionel etnografi blive uddybet i kapitel 2.

Med begrebet ”indsats” henvises til den måde, hvorpå der i hele institutionen ageres over for de udsatte borgere.

Med underspørgsmål 1 ønskes det at undersøge, hvilke rehabiliteringsforståelser der kan identificeres i institutionen.

Med underspørgsmål 2 ønskes det at analysere rehabiliteringsforståelsernes betydning for konkrete politiske tiltags translokale sociale relationer. Begrebet ”translokale sociale relationer” er ligeledes hentet fra institutionel etnografi og henviser til de sociale relationer, der kontrollerer og organiserer institutionens relationer. I dette speciale er der fokus på de translokale relationer i de beskrevne politiske tiltag i indsatsen i form af ansættelsen af den sociale vicevært og oprettelsen af et nyt værested for de udsatte grønlandere, der opholder sig ved Kloostertorvet. Begrundelsen for dette vil sammen med begrebet ”translokale sociale relationer” ligeledes blive uddybet i specialets kapitel 2.

1.5. Opbygning

I kapitel 2 præsenteres institutionel etnografi som sociologi herunder de begreber fra denne sociologi, som specialets samlede design er inspireret af. Derudover beskrives de udvalgte metoder til indhentning af data samt baggrunden herfor.

Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af de teorier, der benyttes i specialets analyse. Endvidere tydeliggøres, hvorfor netop disse teorier er udvalgt. Derudover indeholder dette kapitel en videnskabsteoretisk diskussion.

Kapitel 4 består af første analysedel, hvor de empiriske fund og de beskrevne teorier benyttes til at besvare problemformuleringens første underspørgsmål.

Kapitel 5 indeholder anden analysedel, hvor de empiriske fund og de beskrevne teorier benyttes til at besvare problemformuleringens andet underspørgsmål.

I Kapitel 6 gives en opsamling på de to forudgående analysedele.

Kapitel 7 består af to analytiske diskussioner, hvis relevans er blevet tydelig via analysen af rehabiliteringsforståelser.

Kapitel 8 indeholder konklusionerne på specialets problemformulering. Derudover afsluttes specialet i med en perspektivering, hvori der fremføres et andet perspektiv på analysen.

2. Institutionel etnografi

Jeg er i dette speciales design inspireret af en række begreber fra institutionel etnografi. Overordnet har inspirationen fra institutionel etnografi hjulpet mig med at starte induktivt ud i projektet ved at åbne op over for det, der har vist sig i feltet med udgangspunkt i de erfaringer og oplevelser, der viser sig hos de forskellige aktører, der er en del af indsatsen med udsatte borgere ved Klostertorvet. Jeg vil i dette kapitel først give en kort beskrivelse af, hvad institutionel etnografi er. Derefter vil jeg beskrive de konkrete dele af institutionel etnografi, som har dannet ramme for valg af metoder, analysestrategi samt specialets erkendelsesteoretiske og ontologiske ståsted.

2.1. Generelt om institutionel etnografi

Institutionel etnografi blev udviklet af den canadiske sociolog Dorothy Smith og skal ikke blot ses som en metode men som en alternativ sociologi dvs. en særlig måde at tænke på. Smith beskriver selv denne tilgang som inspireret af Marx' materialistiske metode og Garfinkels metodologi. Institutionel etnografi er en forholdsvis ny tilgang til forskning, der bygger på en udforskning af feltet. Fokus er på at finde frem til, hvordan mennesker sammen skaber verden i hverdagslivets lokale sammenhænge og relationer (Smith, 2005: 2). Institutionel etnografi fokuserer på udforskning og opdagelse af, hvordan ting sker via kæder af handlinger i den lokale praksis (Devault & McCoy, 2006: 19).

Formålet med Institutionel etnografi er, ifølge Dorothy Smith (2006):

"(...) to reorganize sociology as a knowledge of society so that inquiry begins where people are and proceeds from there to discoveries that are for them, for us, of the workings of a social that extends beyond any of us, bringing our local activities into coordination with those of others. The project is to extend people's ordinary good knowledge of how things are put together in our everyday lives to dimensions of the social that transcend the local and are all the more powerful and significant in it for that reason. We participate in them without knowing what we are doing." (Smith, 2006: 3).

Når der i institutionel etnografi tales om "institution", henvises der ikke til en særlig formel organisation. Derimod er der tale om et fokus på koordinering, handlinger og samspillet i arbejdsprocesser, der finder sted flere steder inden for et særligt domæne. Hvis der eksempelvis er tale om et domæne som "sundhed og omsorg", kan man med institutionel etnografi udforske

områder som hospitaler, apoteker, almen praksis samt sundhedsministeriet, sygeplejeskoler og massemediernes relation til området. Der er altså tale om et utrolig bredt felt, hvilket også betyder, at man naturligvis aldrig vil kunne kortlægge det fuldstændige billede af institutionen. Derimod kan man udforske særlige hjørner af den specifikke institutionelle kontekst samt denne dels relation til hele "institutionen". De dele der vælges at udforske, udvælges typisk i mødet med feltet (Devault & McCoy, 2006: 17).

Begrebet "etnografi" skal i institutionel etnografi tydeliggøre den væsentlige del, der omhandler selve forskningsmetoderne i institutionel etnografi, hvor bl.a. det at udforske positioneringen imellem hverdagsaktiviteter inden for nogle begrænsede begivenheder i institutionen, ses som særligt væsentligt (ibid.: 18). Etnografi handler overordnet om at beskrive en kultur og forstå en anden måde af leve på ud fra de "indfødtes", dvs. informanternes, eget synspunkt (Spradley, 1979: 3).

Institutionel etnografi bygger typisk på flere forskellige etnografiske og kvalitative metoder som eksempelvis deltagende observationer, interviews, fokusgrupper, forskerens refleksion over egne oplevelser i feltet samt tekstanalyse. De interviews der foretages kan bestå af alt fra planlagte interviews til "uformelle samtaler" under deltagende observationer, hvor der løbende spørges ind til det informanterne foretager sig. Ofte foretages samtaler med informanter i deltagende observationer, som senere følges op med planlagte interviews. Desuden kan fokusgrupper benyttes til at afholde en samtale og/eller diskussion vedrørende de oplevelser, der har vist sig (Smith, 2006: 22-23).

Ud over de nævnte kvalitative metoder, foretages der ofte forskellige former for tekstanalyse i institutionel etnografi. Det kan f.eks. være i form af analyse af nyhedsartikler i forbindelse med en udforskning af mediernes rolle, eller der kan være tale om en analyse af de tekster, der ofte koordinerer hverdagslivets lokale sammenhænge i institutionen (Smith, 2005: 2-3).

Institutionel etnografi kan gribes an på en lang række forskellige måder alt efter, hvad der undersøges, og hvilke problematikker der viser sig undervejs, ligesom dens metodologi er emergent, hvilket betyder, at der hele tiden dukker nye informationer op, og der kræves derfor improvisation fra forskeren (ibid.: 1 og 16). Jeg vil nedenfor beskrive de begreber fra denne sociologi, som jeg har været inspireret af i dette speciale i mit valg af metoder og min tilgang til feltet.

2.2. Institutionel etnografi i dette projekt

Institutionel etnografi kræver dybdegående kendskab til de benyttede metoder hos forskeren. Derudover foregår empiriindsamlingen over flere måneder (Smith, 2006). Grundet specialets tidsmæssige ramme, har det naturligvis ikke været muligt at have dybdegående kendskab og erfaring med metoderne, ligesom det heller ikke har været muligt at indsamle empiri over adskillige måneder.

Jeg vil i dette afsnit tydeliggøre, hvilke muligheder der ligger i denne tænkemåde, ved at gennemgå en række udvalgte begreber og metoder fra institutionel etnografi, som jeg har taget udgangspunkt i.

Mit overordnede formål med brug af institutionel etnografi har været at finde ud af, hvordan rehabiliteringsforståelser kan identificeres i praksis ved at følge informanterne tæt og komme tættere på deres oplevelser og erfaringer. Dette har jeg gjort ved at analysere institutionen omkring rehabiliteringsindsatsen ved Klostertorvet med udgangspunkt i etnografiske metoder, som jeg benytter til at få uddybet og beskrevet de oplevelser og begivenheder, der møder mig i denne institution.

2.2.1. Fokus på oplevelser og erfaringer

En særlig tilgang inden for Institutionel etnografi omhandler det at identificere en særlig oplevelse eller erfaring i den hverdagspraksis, som informanterne er en del af, og som viser sig særligt relevant at undersøge nærmere.

Jeg har i dette speciale valgt at starte ud med empiriindsamling i Det Opsøgende Teams hverdagspraksis gennem deltagende observationer og etnografiske interviews med udgangspunkt i Devault og McCoy's beskrivelse af nedenstående sekvens (frit oversat):

- a) Identificering af en bestemt oplevelse/erfaring.
- b) Identificering af nogle af de institutionelle processer der skaber denne oplevelse/erfaring.
- c) Udforskning af disse processer med henblik på at lave en analytisk beskrivelse af, hvordan disse processer spiller sammen som grundlag for denne oplevelse/erfaring.

(Devault & McCoy 2006: 20)

Med dette har jeg netop haft et ønske om at identificere de rehabiliteringsforståelser og eventuelle andre faktorer, der kommer til udtryk i indsatsen.

Efter at være gået induktivt til værks i identificeringen af de første oplevelser og erfaringer i felten,

påbegyndte jeg analysen og skiftede dermed over i en mere abduktiv tilgang til felten ved at udvælge de erfaringer/oplevelser, hvorudfra jeg havde en forestilling om, at der kunne identificeres nogle tydelige rehabiliteringsforståelser, som havde en særlig betydning for konkrete tiltags translokale sociale relationer.

De oplevelser og erfaringer, jeg undervejs valgte at lægge særligt fokus på, bestod både af hverdagsbegivenheder i indsatsen, som blev brugt til at identificere de rehabiliteringsforståelser, der var til stede i institutionen, men også de tidligere nævnte politiske tiltag, hvori rehabiliteringsforståelsernes betydning blev særligt tydelig i form af de italesættelser, der kunne identificeres hos informanterne og i de tekster, der koordinerede indsatsen.

Eksempelvis valgte jeg, som nævnt, at fokusere på ansættelsen af den sociale vicevært, idet oplevelserne med denne begivenhed, der mødte mig i felten, viste nogle særligt modsætningsfyldte forhold i formålet, planlægningen og udførelsen af hans indsats, vedr. de udsatte borgere ved Klostertorvet. Disse kunne jeg eksempelvis identificere ved, at beslutningstagernes italesættelse af formålet med indsatsen ikke stemte overens med den indsats, der blev udført i praksis. Via analyse af de institutionelle processer i denne begivenheds formål, planlægning og udførelse, blev det tydeligt, at der var en konflikt imellem de rehabiliteringsforståelser, der var på spil i indsatsen. Jeg valgte derfor at analysere de translokale sociale relationer gennem en dybere udforskning af de institutionelle processer i planlægningen og udførelsen af hans arbejde.

Udforskningen af den anden udvalgte begivenhed, ”oprettelsen af værested for udsatte grønlændere” blev ligeledes særligt relevant, da jeg her opdagede, at der var store forskelle på de måder, hvorpå borgerne blev mødt og italesat i de forskellige institutionelle processer, og at der bl.a. her kunne identificeres nogle direkte modstridende forståelser i måden hvorpå indsatsen blev tilrettelagt.

2.2.2. Konkrete metoder og valg af informanter

En ofte benyttet måde at starte på, når der tages udgangspunkt i institutionel etnografi, er at benytte sig af deltagende observationer ved et specifikt startsted (Devault & McCoy 2006). Jeg havde på forhånd et ønske om at tage udgangspunkt i Det Opsøgende Teams indsats ved Klostertorvet, og det virkede derfor oplagt at starte ud med deltagende observationer i deres indsats for at få et så bredt billede som muligt af indsatsen og dens sociale relationer. Med dette startsted blev det muligt at møde de forskellige aktører, som var en del af indsatsen, samt få et indblik i interaktionen imellem de udsatte borgere og socialarbejderne i indsatsen.

Jeg startede på denne måde ud med på forhånd at have udvalgt tre informanter i form af de tre medarbejdere fra Det Opsøgende Team, som særligt varetager indsatsen ved Klostertorvet. Udover at informanterne blev valgt på baggrund af dette, havde de tre medarbejdere samtidig tre forskellige faglige baggrunde, idet én var pædagog, én var ergoterapeut og én var socialpædagog, hvilket kunne være med til at give et mere nuanceret billede af Det Opsøgende Teams generelle SKP-indsats. Jeg startede ud med at følge deres arbejdsdag via deltagende observationer igennem en uge. Jeg valgte at følge dem i hele deres arbejdsdag og dermed ikke kun i deres indsats ved Klostertorvet. Dette valgte jeg for at få et bredt kendskab til medarbejdernes hverdag.

De deltagende observationer indebar også etnografiske interviews, som blev benyttet i håb om at komme i kontakt med en bred gruppe af relevante aktører i indsatsen. Interviewformen beskrives her bedst som ”hverdagssamtaler” og skal dermed ikke forstås som strukturerede interviews, men mere som uformelle samtaler i felten (Devault & McCoy 2006: 22). Sådanne samtaler kan have karakter af venskabelige samtaler, hvor informanten får rollen som en slags ”lærer” eller ”native speaker”, der forklarer hvordan hverdagsaktiviteterne hænger sammen, samtidig med at forskeren følger informanten i det vedkomne gør. For at få informanten til at indtræde i denne rolle, har jeg, i de deltagende observationer, så vidt muligt, benyttet mig af etnografiske deskriptive spørgsmål. Dette har jeg gjort for at komme tættere på informanternes egne italesættelser i indsatsen samt for at få et billede af informanternes oplevelser af de konkrete begivenheder i indsatsen (Spradley, 1979: 59-60).

I den uge, hvor jeg fulgte informanterne, var jeg både med i deres aftenindsats, deres dagindsats samt i deres samarbejde med samarbejdspartnere, sparring med kollegaer og fælles møder i Det Opsøgende Team. De deskriptive spørgsmål kunne eksempelvis være: *”Kan du fortælle mig, hvordan I normalvis griber en sådan aftenindsats an?”*, *”Kan du beskrive, hvad henvendelsesmøderne går ud på?”* eller *”Kan du sige noget om, hvad der bestemmer, hvorvidt I tager kontakt til denne borger eller ej?”* Nogle spørgsmål var planlagt på forhånd, imens mange spørgsmål om uventede hverdagsbegivenheder måtte opfindes undervejs for at få informanterne til at beskrive deres handlinger imens eller lige efter de foretog dem.

At komme særligt tæt på informanternes egne beskrivelser er særligt vigtigt, når der tages udgangspunkt i institutionel etnografi, hvor der netop er tale om en sociologi, der udspringer af feltet, der hvor informanterne befinder sig (Smith, 2006: 3). I de analytiske beskrivelser er det derfor også særligt væsentligt at inddrage informanternes italesættelser sammen med forskerens

egne italesættelser. Her er det, ifølge Spradley, særligt vigtigt at være opmærksom på ikke at blive etnocentrisk ved udelukkende at benytte egne italesættelser, samtidig med at det skal undgås at den analytiske beskrivelse udvikler sig til en gengivelse af informanternes egne fortællinger.

Balancegangen i dette speciale er tilstræbt ved ikke direkte at spørge informanterne om, hvilken rehabiliteringsforståelse de har for derefter at gengive denne, men derimod være opmærksom på informanternes italesættelser om indsatsen i forbindelse med f.eks. de deskriptive spørgsmål og ud fra disse italesættelser at inddrage begreber fra den teori, som var relevant at inddrage ud fra den indhentede empiri.

Undervejs, i forbindelse med de deltagende observationer, havde jeg fokus på at få medarbejderne til at indtræde i rollen som informanter. Ikke alle personer er normalt lige brugbare som informanter, når man benytter sig af etnografiske interviews. Da der er meget interaktion imellem informanten og forskeren, vil personlighederne ofte spille ind på, hvor godt samarbejdet bliver, ligesom relationen imellem dem har en stor betydning (Spradley, 1979: 45). Derudover er det typisk en god idé at undersøge et ukendt sted med ukendte informanter. Dette skyldes både, at man som forsker kan risikere at "tage ting for givet", såfremt man kender felten for godt, samtidig med, at det kan skabe forvirring hos informanten, såfremt man stiller spørgsmål, som man, ud fra sit kendskab til feltet, allerede burde kende svaret på. Dette kan gøre, at informanter føler, man stiller "dumme spørgsmål" eller at informanten tror, forskeren ønsker at teste vedkomne (Spradley, 1979: 50-51). Denne risiko har været til stede i dette speciale, idet jeg på forhånd havde kendskab til feltet gennem min praktik i staben i CAO I og endvidere tidligere har deltaget i møder med de medarbejdere, som jeg her valgte at benytte som informanter. Jeg forsøgte i empiriindsamlingen at mindske denne risiko ved eksempelvis at forklare informanterne inden, at jeg godt kunne finde på at stille spørgsmål, som kunne virke fjollede eller dumme, idet jeg delvis kendte svaret på dem, men at dette var en del af metoden, og at de derfor godt måtte forklare det så udførligt som muligt. Dermed forsøgte jeg hele tiden at italesætte denne del, eksempelvis ved også at sige: *"Jeg ved, jeg har deltaget i møder før, om jeres SKP-indsats, men jeg har egentlig aldrig rigtig fået forklaret af jer medarbejdere, hvordan I normalt griber det an. Kan du fortælle mig, hvordan en almindelig dag fungerer?"* Ligeledes forsøgte jeg hele tiden undervejs at spørge ind til de begreber, som medarbejderne brugte, for at jeg ikke skulle tage bestemte italesættelser af indsatsen for givet. Jeg er dog bevidst om, at det undervejs ikke har været muligt at komme helt uden om denne udfordring, men har accepteret dette som en faktor, idet det var denne empiriindsamling og valg af informanter, der var mulig i specialet.

Ud over at følge medarbejderne fra Det Opsøgende Team, var de udsatte borgere oplagte at benytte som informanter, idet de naturligt var en del af institutionen, og da jeg havde et ønske om også at belyse indsatsen fra deres vinkel. Modsat Det Opsøgende Teams medarbejdere, synes denne gruppe på forhånd umiddelbart lettere at få til at træde ind i rollen som informanter. Det viste sig dog hurtigt, at der lå nogle store udfordringer i mødet med denne gruppe. Flere af de udsatte borgere ville gerne tale med mig og henvendte sig selv. Dog var det svært at få dem til at drøfte deres oplevelse af indsatsen af forskellige årsager. Jeg vil her give et par eksempler:

Eks. 1: *"Vi går forbi Klostergade ved Frelsens hær, hvor der står en gruppe på 8-10 borgere. En borger, som jeg tidligere havde hilst på, men som ikke er en del af Det Opsøgende Teams målgruppe, siger hej til os, hvorefter en anden borger råber højt: "I skal kraftedme ikke sige hej til mig!". "* (Feltnoter: 8)

Eks. 2: *"Borgeren kigger over på mig, og medarbejderen skal til at præsentere mig men når det ikke, da borgeren hurtigt giver mig et kram og holder fast et stykke tid. Jeg har svært ved at skjule, at jeg bliver lidt forskrækket, og medarbejderen fortæller borgeren, at han gerne må huske at se efter, om folk gerne vil krammes, inden han giver dem et kram. Han fortæller borgeren, at det ikke er sikkert en fremmed kvinde har lyst til at få et kram, så han må gerne huske at spørge inden. Borgeren kigger ned i jorden og bliver stille. Jeg siger, at det ikke gør noget, da han jo ikke vidste det, hvorefter han giver mig endnu et kram og forsøger at kysse mig på munden. (...) Da vi kommer hen til Klostergade, møder vi igen borgeren, som smiler og vil give kys og kram til mig."* (feltnoter: 9)

Eks. 3: *"Vi går ned i Klostergade sammen med en sygeplejerske fra det regionale psykoseteam, da medarbejderen fra Det Opsøgende Team, sammen med hende, skal tale med en borger, som opholder sig i området og, ifølge medarbejderne, har svære psykiske udfordringer. Medarbejderen fra Det Opsøgende Team henvender sig først til borgeren, som han kender lidt. Borgeren er meget stille og kigger ned i jorden (...) Jeg holder mig i baggrunden, da de i forvejen er to medarbejdere, der står og kigger på ham, og derudover er der flere nysgerrige borgere, der sidder tæt på og følger med i, hvad der sker. Jeg kan derfor heller ikke høre alt, hvad der tales om."* (feltnoter: 7)

Ovenstående eksempler viser, at denne gruppe af borgere, af forskellige årsager, er svære for mig som ukendt person at foretage interviews med i indsatsen. De to første eksempler viser borgere, som er højrøstede eller som jeg oplever som pågående, hvorfor det bliver svært for mig at træde ind

i rollen som forsker, imens sidstnævnte eksempel beskriver en tilbageholdende borger, som er særlig psykisk sårbar, og hvor jeg har vurderet det som etisk uforsvarligt at forsøge at påbegynde en interaktion.

Disse tre eksempler er bare nogle af de mange tilfælde, som gjorde det særligt svært at benytte de udsatte borgere som informanter i løbet af den korte periode, jeg havde mulighed for at indsamle empiri, og specialet viser dermed ikke et billede af borgernes livsverden, som de ser den, men tager udelukkende udgangspunkt i medarbejdernes og andre relevante aktørers tilgang i indsatsen, herunder de forskellige aktørers rehabiliteringsforståelser. Disse forståelser tydeliggøres både gennem informanternes egen beskrivelse af indsatsen og vha. konkrete observationer af informanternes handlinger og italesættelser i de udvalgte politiske tiltag.

Ud fra en løbende analyse har jeg udvalgt yderligere informanter undervejs, som var relevante at tale med for at få uddybet de oplevelser og erfaringer, der kom til syne i de indledende deltagende observationer og etnografiske interviews.

På baggrund af dette valgte jeg, efter den indledende empiriindsamling, at foretage deltagende observationer med den sociale vicevært i to dage, og derefter foretog jeg et semistruktureret interview med ham vedrørende den indsats, jeg observerede. Desuden foretog jeg et semistruktureret interview med CAO's koordinator, et opfølgende gruppeinterview med to af de udvalgte medarbejdere fra Det Opsøgende Team samt et semistruktureret interview med søjlechefen for SUV, som bl.a. står for styringen og implementeringen af de politiske beslutninger (interview, søjlechef: 1). I disse interviews var fokus på at få uddybet deres beskrivelser af de forskellige begivenheder, som jeg havde observeret igennem den første uge, og i disse interviews blev der derfor også primært brugt deskriptive spørgsmål som eksempelvis *"Kan I beskrive, hvad der menes, når I benytter ordet "bekymring"?"*, *"Hvad ligger der i ordet "bekymring" og hvornår er I særligt bekymrede for en borger i jeres indsats?"*, *"Kan du beskrive hvordan det foregik, da I skulle iværksætte denne indsats med den sociale vicevært?"* eller *"Kan du fortælle lidt mere om baggrunden for værestedet for de udsatte grønlandere?"*

Det sig yderligere relevant at indsamle en række dokumenter i form af f.eks. referater fra de lokale aktørers arbejdsgruppemøder, den sociale viceværts stillingsbetegnelse og en note til rådmanden vedr. arbejdsplan for oprettelsen af værested for grønlanderne, der opholdt sig ved Klostertorvet. Disse tekster brugte jeg også i de interviews, der blev udført efter de deltagende observationer. Teksterne blev benyttet ved, at informanterne blev spurgt til, hvordan indsætterne beskrevet i disse tekster konkret blev grebet an. Derudover viste mediernes nyhedsartikler sig relevante at indsamle

til uddybning af de diskurser der ses i udtalelser fra forskellige aktører, herunder medierne selv, der viste sig at være med til at præge rehabiliteringsforståelsen i indsatsen. Jeg vil i mit teori-afsnit uddybe, hvordan jeg vha. filosofen, Michel Foucaults begreber har analyseret diskurser i disse tekster. Selve indsamlingen af nyhedsartikler foregik via Infomedia, hvor der særligt blev søgt efter artikler trykt inden for de seneste to år. Søgningen tog udgangspunkt i ord fra de debatter, som jeg allerede via min praktik i CAO I var opmærksom på var til stede blandt forskellige aktører, ligesom der blev søgt på begreber som ”klostertorv”, ”udsatte” ”grønlandere” og ”misbrugere” i forskellige kombinationer.

Inddragelsen af den samlede mængde indsamlede data blev særligt benyttet til at udforske de tidligere nævnte politiske tiltag med særlig inspiration fra institutionel etnografis fokus på translokale sociale relationer, også kaldt ”ruling relations”, der bl.a. bygger på Foucaults diskursforståelse, og som jeg nu vil uddybe.

2.2.3. ”Ruling relations”

Smith benytter sig, i Institutionel etnografi, af analyse af det hun kalder ”relations of ruling”. Dette refererer til translokale sociale relationer, som kontrollerer og organiserer institutionens relationer. Hun beskriver disse på følgende måde:

“They are those forms that we know as bureaucracy, administration, management, professional organization, and the media. They include also the complex of discourse, scientific, technical, and cultural, that intersect, interpenetrate, and coordinate the multiple sites of ruling.

A central feature of ruling practice in contemporary society is its reliance on text-based discourses and forms of knowledge, and these are central in institutional ethnography” (Smith 2006: 17).

Det er disse relationer som koordinerer og organiserer vores hverdagsliv. De skabes gennem tekst og forbinder os igennem tid og rum.

Som nævnt er Smiths’ udforskning af ”ruling relations” inspireret af Foucaults diskursforståelse, herunder særligt Foucaults tilgang til subjektet, som styres af den viden som magten konstituerer uafhængigt af individet. Smith betragter, ligesom Foucault, ikke individernes udtalelser som bestemt ud fra individets egne subjektive intentioner. Derimod ses individet af Smith som produceret af den organisation det er en del af og styret af. Hun er dermed ikke kun interesseret i individets personlige indre oplevelse, men også i hvordan den rolle individet har, som en del af

eksempelvis staten, hospitaler, det offentlige, universiteter, klinikker osv., styrer institutionen. (Smith 2005: 17-19 & Devault & McCoy 2006: 15).

I min udforskning af rehabiliteringsforståelser, har jeg i min metode og analysestrategi været inspireret af Smiths definition af "relations of ruling", dvs. de translokale sociale relationer. Jeg har i udforskningen af de tidligere nævnte politiske tiltag haft fokus på, hvilken betydning institutionens rehabiliteringsforståelser har for hele den måde disse tiltag koordineres og organiseres på.

Jeg er endvidere, ligesom Smith inspireret af Foucaults diskurs- og magtbegreb. Jeg benytter Foucaults teoriapparat i analysen af indsatsen til bl.a. at tydeliggøre de diskurser, som rehabiliteringsforståelserne har vist sig også at være påvirket af. Foucaults begreber og brugen af disse, vil blive uddybet i afsnit 3.

2.2.4. Ethiske overvejelser

Med brug af etnografiske metoder i en institution, hvortil jeg i forvejen har en relation som tidligere praktikant, følger naturligt en række af etiske overvejelser, som er relevante at nævne, da de kan have betydning for projektets validitet.

Ifølge Spradley er det vigtigt på forhånd at forklare informanterne, hvad det vil sige at benytte etnografiske metoder, og hvilken rolle de har som informanter (Spradley, 1979). Dette har jeg bl.a. gjort ved på forhånd at fortælle, hvordan jeg ville følge informanterne og hvilken type spørgsmål, de kunne forvente at få. Dog valgte jeg at gå tidligt ud i felten med henblik på at begynde specialet induktivt og være åben over for alle de faktorer som påvirker institutionen i forskellige retninger i indsatsen. Det var derfor begrænset, hvor mange informationer, der kunne gives til informanterne om selve analysens indhold. Dette kunne naturligvis have sin fordel, da informanterne så i højere grad ikke var påvirket af, hvilke svar de eventuelt troede, der blev ledt efter. Samtidig gav det dog efterfølgende en etisk udfordring, idet jeg løbende i analysen måtte overveje brugen af hvert enkelt citat nøje, og overveje hvilke konsekvenser det eventuelt ville få for den enkelte informant at citatet blev benyttet i den givne kontekst, idet informanten ikke selv har haft en klar opfattelse af, hvad deres citater ville blive brugt til i analysen.

Rollen som tidligere praktikant gav desuden en række ekstra etiske overvejelser, som blev tydelige allerede fra begyndelsen af empiriindsamlingen. Udover at det, som nævnt, gav en udfordring i forhold til at få medarbejderne til at indtræde i rollen som informanter, blev det samtidig hurtigt tydeligt, at medarbejderne i mange situationer i højere grad betragtede mig som kollega end som

”udefrakommende forsker”. Det kom bl.a. til udtryk i arbejdsdagens pauser, hvor informanterne agerede mere åbent og fortalte om deres holdninger og rolle i institutionen samt udfordringerne i indsatsen. Flere af informationerne kunne benyttes i specialet, men idet det ikke altid var tydeligt, hvorvidt disse informationer var sagt med en forventning om fortrolighed eller ej, og hvorvidt informanterne selv var klar over eventuelle konsekvenser ved udtalelserne, blev informationerne ikke direkte benyttet i specialet. Dog har det kunnet give en god baggrundsviden om selve institutionen. I de situationer, hvor der var særlige tvivlstilfælde, valgte jeg at spørge direkte ind til samme emner i de opfølgende interviews, som blev optaget, idet der her var fuld bevidsthed hos informanterne om, at deres udtalelser ville blive brugt i dette speciale.

Rollen som tidligere praktikant gav yderligere en udfordring ved, at det for mig, som en tidligere del af kulturen, var svært at være fuldstændig objektiv i empiriindsamlingen. Her fandt jeg dog de etnografiske metoder særligt brugbare, idet de deskriptive spørgsmål vedrørende indsatsen netop var meget åbne og da det med denne metode netop gik ud på at tage udgangspunkt i informanternes eget sprog, hvilket gjorde at jeg blev særligt bevidst om det informanterne konkret udtalte, frem for det, jeg havde en forestilling om, at de ville sige.

Idet jeg fulgte socialarbejdernes daglige arbejde i de deltagende observationer, kom andre informanter naturligt til at indgå i dataindsamlingen, uden på forhånd at have givet samtykke til dette. Her har det været særligt væsentligt for mig at informere informanterne, når jeg mødte dem, om, at jeg var der for at skrive mit speciale. Endvidere har jeg, så vidt muligt, forsøgt at anonymisere de konkrete informanter, hvilket har gjort, at jeg har måttet vælge dele af citater fra, idet der var for mange personlige oplysninger, som informanterne ikke selv havde givet samtykke til at jeg kunne benytte i specialet. Informanter der udtaler sig i nyhedsartikler er dog ikke anonymiseret, idet disse udtalelser allerede er offentligt tilgængelige.

2.2.5. Særlige udfordringer

Udvælgelsen af institutionel etnografi som styrende for designet har også givet en række udfordringer undervejs i specialet. Som nævnt, havde det betydning, at det tidsmæssigt ikke var muligt at få et mere dybdegående kendskab til institutionen. I forbindelse med dette projekt har særligt det faktum, at empiriindsamling foregik i Aarhus, og at typen af empiriindsamling medførte en længere periode efterfølgende med transskribering, været medvirkende til, at det ikke var muligt at foretage indsamlingen over længere tid end de i alt ca. to uger der gik med deltagende

observationer, interviews og indsamling af dokumenter. Et længerevarende studie af institutionen kunne have givet både et bredere perspektiv og inddragelse af flere informanter, eksempelvis samarbejdspartnere samt et tættere kendskab til de udsatte borgere.

Med dette speciale har jeg endvidere særligt erfaret, at det har været vanskeligt at komme helt tæt på medarbejdernes hverdag på så kort tid, idet jeg samtidig havde et ønske om at gå helt åbent og bredt til feltet. Eksempelvis er specialets fokus på bestemte begivenheder, som nævnt, først blevet udvalgt i mødet med feltet, og dette har dermed givet mindre tid til rent faktisk at udforske disse begivenheders translokale relationer. Dette har bl.a. betydet, at en del af analysen bygger mere på analytiske refleksioner med udgangspunkt i teori, frem for udelukkende at analysere ud fra det der har vist sig i praksis, hvilket i højere grad ville have været muligt med et længerevarende etnografisk studie af institutionen. Derfor kan dette projekt også være relevant at supplere med en mere dybdegående udforskning af institutionens rehabiliteringsforståelser for dermed at bygge oven på de konklusioner, der er kommet frem samt arbejde videre med de problematikker, som specialets konklusioner viser.

3. Præsentation af teori

Jeg vil i dette kapitel præsentere de teorier, jeg har valgt at benytte i min analyse. Disse består af henholdsvis udvalgte begreber fra Foucault samt nytte- og behovsteori. Teorierne er udvalgt på baggrund af det, der har vist sig i felten, og præsentationen af disse teorier, inden selve analysen, skal dermed ikke ses som et udtryk for, at jeg benytter en deduktiv analysestrategi. De præsenteres derimod udelukkende forinden af hensyn til læsevenligheden for at give læseren en introduktion til de teorier, der benyttes i analysen.

Idet teorierne blot afspejler nogle bestemte forståelser af nogle generative mekanismer og ikke i sig selv kan siges at repræsentere en universel sandhed, vælger jeg desuden at uddybe, hvordan valget af netop disse teorier kan være med til at besvare problemstillingen bedst muligt, samt konsekvenserne ved disse valg.

3.1. Diskurser og magt – Foucault

Med valget af fokus på de translokale sociale relationer, følger som nævnt også et fokus på diskurs- og magtbegrebet, og i mit møde med feltet viste inddragelsen af diskurser og magt sig da også særligt relevant. Dette kom bl.a. til udtryk i udforskningen af rehabiliteringsforståelser i indsatsens oplevelser og erfaringer, hvor ”klostertorvsdebatten” viste sig relevant at inddrage i analysen. Idet diskurser netop beskæftiger sig med italesættelser og forståelserne bag disse, blev det dermed relevant at inddrage diskursbegrebet.

At jeg har valgt at fokusere på Foucaults diskursbegreb frem for eksempelvis Faircloughs kritiske diskursanalyse, diskurspsykologien eller Laclau & Mouffes diskursteori skyldes ikke blot, at Smith er inspireret af Foucault. Foucaults relation imellem diskurser og magt, viste sig særligt relevant i udforskningen af de forskellige italesættelser af subjekter og objekter i ”klostertorvsdebatten” samt i analysen af planlægningen og tilrettelæggelse af konkrete politiske tiltag, idet der her kunne identificeres nogle helt særlige positioneringer af subjektet, som havde en særlig betydning for de forståelser der viste sig at være dominerende i rehabiliteringsindsatsen. Derudover finder jeg det relevant at lade mig inspirere af Foucaults tankegang om arkæologisk at afdække udsagn, idet jeg også undervejs har kunnet koble dele af empirien til nogle overordnede samfundstendenser gennem tiden.

Foucault forstår diskurser som: *”et begrænset antal ytringer, som man kan definere mulighedsbetingelserne for”* (Phillips og Jørgensen 1999: 21-22). For Foucault handler det at

analysere diskurser om at undersøge, hvordan talen er en regelstyret praksis (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 23).

Foucault var en af de største igangsættere inden for diskursanalyse. Han havde bl.a. et særligt fokus på arkæologisk at afdække de udsagn, der inden for en specifik historisk epoke er accepteret som sande og meningsfulde (Phillips og Jørgensen, 1999: 21). Derudover så Foucault sandhed som en diskursiv konstruktion. Det der ses som sandhed afspejler, ifølge Foucault, blot en række historiske regler, som sætter grænser for, hvad man kan sige og ikke sige.

For Foucault hænger diskurser tæt sammen med magt. Med magt menes ikke en magt, som tilhører en bestemt gruppe i samfundet, og den er heller ikke nødvendigvis undertrykkende. Derimod betragtes magten som produktiv (Mik-Meyer & Villadsen, 2007: 17). Magt konstituerer diskurser, viden og subjekter. Gennem magten bliver den sociale verden dermed produceret. Derudover er det magten der bestemmer, hvordan omverdenen ser ud, og hvordan den kan italesættes. Magten er derfor både begrænsende og produktiv, når den konstituerer bestemte diskurser. Det er via disse diskurser, at de objekter, vi kan vide noget om, samt de subjekter vi er, produceres. Man vil, ifølge Foucault, aldrig kunne nå frem til sandheden, da man altid vil være en del af en diskurs og dermed aldrig vil kunne se sandheden udefra (Phillips og Jørgensen, 1999: 23).

Subjektet skabes, ifølge Foucault, via diskurser. Individer benytter dermed heller ikke bevidst italesættelser til at skabe bestemte billeder af sandheden. Det er derimod sproget der taler igennem individet. Individet er dermed et slags ”medium” for kulturen og denne kulturs sprog.

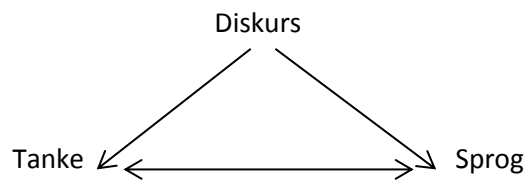
Foucault er inspireret af Louis Althusser's interpellationsbegreb. Interpellation er den proces, hvori italesættelser konstruerer individets sociale position. Jørgensen og Phillips giver i bogen ”Diskursanalyse som teori og metode” et eksempel på en sådan interpellation: Hvis en offentlig institution udgiver informationsmateriale om sundhed i senmoderniteten, kan dette informationsmateriale interpellere læseren som en forbruger, der selv har ansvar for at passe på sin krop gennem nogle bevidste livsstilsvalg. Idet individet accepterer rollen som modtager af teksten tilslutter individet sig den subjektposition, som skabes gennem denne interpellation, og individet reproducerer dermed ideologien om, at individet selv har ansvaret for at passe på sin krop (Jørgensen og Phillips, 1999: 24-25). Magten ses her som produktiv, idet den fungerer ved at gøre individer til, og få individer til at se sig selv som, bestemte subjekter. Ifølge Foucault er den moderne stat dermed både *totaliserende*, når den retter sig imod en bred gruppe borgere med nationale og obligatoriske sundhedsprogrammer og skoling, samt *individualiserende* når den

påvirker det enkelte individs selvopfattelse og psykiske konstruktion. Foucault betegner også den individualiserende magt som ”pastoral ledelse”. Den retter sig mod subjektets tanker, forestillinger og hemmeligheder og leder individet imod en bekendende sandhedsproduktion (Mik-Meyer og Villadsen 2007: 17-18). Ved hjælp af denne form for magtudøvelse forsøges det at påvirke det formelt frie individs handlinger og selvopfattelse, og dermed frembringes bestemte kapaciteter hos individet. Man får det til at handle på bestemte måder og individet ”afrettes”. Foucaults efterfølgere har senere kigget nærmere på denne form for magt og set en særlig tendens hos liberalismen til at benytte såkaldte adskillelsespraksisser på borgere, hvor de opdeles i bestemte grupper, eksempelvis som ”alkoholmisbrugere”, ”stofmisbrugere”, ”motiverede” og ”ikke-motiverede” (Mik-Meyer og Villadsen 2007: 18-19). Denne magtform har typisk et mål om at bevæge individet imod en standard for normalitet, som defineres af diskursen (Mik-Meyer og Villadsen 2007: 21).

Et andet eksempel, hvor Foucaults teori om magt benyttes af hans efterfølgere er i governmentality-studier, hvor styring kan udtrykkes som ”conduct of conduct”. Conduct henviser i denne forbindelse til at dirigere, guide eller styre. Samtidig kan man tale om udtrykket ”to conduct oneself”, hvilket betyder, at det også kan henvise til en slags ”selvledelse”. Udtrykket ”conduct of conduct” handler dermed om at forsøge at få individet til at styre sig selv i en bestemt retning og dermed få individet til selv at træffe beslutning om at handle på bestemte måder (Dean 2006: 43-51).

Ud fra ovenstående ses, at det, ifølge Foucault, er magten der skaber diskurser, og at det er diskurser, der bestemmer, hvordan vi som subjekter kan betragte os selv og andre subjekter og objekter. Set i dette lys bliver rehabiliteringsforståelser bl.a. skabt via magten, der bl.a. producerer diskurser, der er skabt gennem forskellige historiske epoker. Det er, ifølge Foucault, disse diskurser, der er med til at bestemme, hvordan vi i dag kan tale om udsatte borgere, idet de har skabt et netværk af teknologier, praksisser og institutioner, som vores udsagn i dag kan aktivere og finde støtte i (Mik-Meyer & Villadsen 2007: 34).

Foucaults diskursforståelse har betydning for den måde, hvorpå tekster analyseres. Idet Foucault ser diskurser som kontrollerende og styrende for både tanker og sprog, er det, subjektet siger, ikke blot styret af en vekselvirkning imellem individets tanke og sprog, som er en forståelse tekster tidligere er blevet analyseret ud fra. Derimod er begge dele af kommunikationen styret af en diskurs, der bestemmer, hvad der siges og forstås, hvilket nedenstående figur er et udtryk for (Villemoes, Møller og Andersen: 40).

Med udgangspunkt i denne forståelse af diskurser handler analyse af magt og diskurser om at finde referencer i de italesættelser, der analyseres, som kan refereres til en bestemt sandhedskonstruktion om subjekter/objekter.

Analyse af diskurser foregår, ifølge Foucault, ud fra tre grundelementer: 1) *Diskurs* som er mængden af udsagn inden for et bestemt område, der kommer fra samme tilblivelsessystem. Det kan være eksempelvis den økonomiske diskurs, den naturhistoriske diskurs eller den kliniske diskurs. 2) *Udsagn* som kan kaldes et udsagn, når det fremsætter bestemte subjektpositioner og frembringer objekter. 3) *Diskursformation* som er det regelstyrede felt, der retrospektivt kan rekonstrueres, og som er styrende for, hvilke udsagn der kan fremsættes på et bestemt tidspunkt, i en særlig sammenhæng og af en bestemt person. Diskursformationen analyseres ved at undersøge, hvordan forholdet imellem det der er synligt, og det der kan siges, bliver etableret. Dette sker ved eksempelvis at kigge på i hvilke særlige rum, bestemte objekter stikker frem og bliver tydelige, samt hvilke discipliner og autoriteter, der afgrænser og specificerer objekterne. Derudover kigges der på, hvem der får lov til at tale og fra hvilken institutionel placering (subjektpositionerne). Endvidere undersøges begrebsdannelsen, dvs. hvordan gamle begreber inddrages i en nyere diskursiv kontekst. Til sidst kan nævnes strategidannelsen, som væsentlig i undersøgelsen af diskursformationen. Strategidannelsen kommer til syne, når en diskurs bryder med nogle andre diskurser eller sætter grænser for bestemte forklaringer og begreber (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26).

Selvom Foucaults diskurs- og magtbegreb har vist sig brugbart til at analysere de indsamlede data, ses der også nogle begrænsninger i brugen af Foucault, som er relevante at nævne, idet de har betydning for, hvornår teorien kan benyttes i analysen.

Idet Foucault mener, at sproget taler igennem individet, og at individet aldrig bevidst benytter sproget strategisk eller til at udtrykke et bestemt syn på virkeligheden, udelukkes hele den del, der eksempelvis vedrører et bevidst politisk spil i medierne samt indsatsens aktørers bevidste strategiske overvejelser. Dette vælger jeg at fremsætte som en kritik af Foucaults forståelse af

subjektet, idet jeg ser det som en begrænsning i dette projekt, hvor socialarbejdernes virkelighed ikke udelukkende ses som konstrueret af nogle overordnede diskurser. Samtidig kan der argumenteres for, at den socialkonstruktivistiske forståelse også er både væsentlig og nødvendig som en del af dette projekt, der beskæftiger sig med et begreb som ”forståelse”. Et sådant begreb kan være svært at analysere ud fra et mere realistisk perspektiv, idet definitionen på forskellige forståelser kan være svær at opnå en fælles objektiv sandhed omkring, og dermed må begrebet til dels bygge på nogle konstruktioner ud fra det empirien viser.

Jeg vil i nedenstående afsnit tydeliggøre de bagvedliggende videnskabsteoretiske udfordringer, som kan identificeres i de beskrevne begrænsninger ved at benytte Foucaults teori i kombination med institutionel etnografis sociologi.

3.1.1. Foucault og Institutionel etnografi – en videnskabsteoretisk diskussion

Idet jeg benytter Foucaults teori om diskurser og magt, finder jeg det nødvendigt også at forholde mig til de videnskabsteoretiske modsætningsforhold, der ligger i at kombinere Institutionel Etnografis videnskabsteoretiske ståsted med Foucaults teori. Ovenstående udfordring er netop et godt eksempel på denne videnskabsteoretiske udfordring, som jeg her vil diskutere.

Idet Institutionel Etnografi består af en udforskning i praksis, som skabes med mennesker i hverdagslivets lokale sammenhænge og relationer, består institutionel etnografis ontologi også af menneskers handlinger og koordineringen af disse under nogle definitive specifikke forhold, som undersøges via udforskning af konkrete handlinger og aktørernes italesættelser af dem. Institutionel etnografi tager derfor for givet, at de handlinger, der kan identificeres, i denne praksis, reelt sker, dvs. at der eksisterer en definitiv virkelighed, som det er muligt at opnå enighed eller uenighed om (Smith, 2005: 70). Selvom Institutionel etnografi også inddrager analyse af diskurser, ses disse inden for denne sociologi blot som en af de faktorer, der er til stede i de translokale relationer og indvirker på styringen af disse (Smith 2005: 55).

Foucault gør op med hele forståelsen af, at man i forskning forsøger at undersøge det der sker i ”den sande verden”, eller at man forsøger at analysere hvilke livsverdener eller intentioner, der kommer til udtryk i den verden, der undersøges. Problemet med disse tilgange er, ifølge ham, at man overser diskursens produktive karakter, når udsagn ses som en repræsentation af sand virkelighed. Udsagn viser, ifølge Foucault, ikke en sand afspejling af verden men blot en konstruktion af den (Jørgensen og Phillips 1999: 22).

Jeg ser de beskrevne modsætningsforhold som et udtryk for en kendt videnskabsteoretisk spænding

imellem konstruktivismen og realismen, hvor Foucault og institutionel etnografi afspejler en uenighed om, hvordan den videnskabelige erkendelse stabiliseres (Fuglsang og Olsen, 2003: 13). Idet Foucault har fokus på epistemologien og følger en generel socialkonstruktivistisk præmis om, at viden aldrig bare er en afspejling af virkeligheden, ser han også sandheden som en diskursiv konstruktion, der udpeges ud fra, hvad forskellige vidensregimer betegner som sandt eller falsk (Jørgensen og Phillips, 1999: 22). Skulle denne præmis forfølges gennem dette speciale, ville jeg dermed eksempelvis ikke kunne betragte mine deltagende observationer og etnografiske interviews som et udtryk for det der reelt foregår i aktørernes verden, da disse blot ville afspejle en bestemt konstruktion af virkeligheden. Idet jeg ser institutionel etnografi som bærende for specialets videnskabsteoretiske ståsted, bevæger jeg mig derimod på en position, der placerer sig mere i midten mellem yderpolerne, hvis man forestiller sig en skala mellem realismen og konstruktivismen. Specialet lægger sig dermed op af en mere moderat socialkonstruktivistisk tænkning, der ikke udelukkende ser verden som konstitueret af diskurser (Jørgensen og Phillips, 1999: 29). Jeg ser ikke dette som en hindring for at kombinere institutionel etnografi med Foucaults teoriapparat, men blot som en præmis for analysen af den indsamlede empiri, der, som beskrevet fik betydning for valget af Foucaults teori.

3.2. Behovs- og nytteteori

Jeg vil i dette afsnit beskrive to teoretiske modpoler i form af henholdsvis behovs- og nytteteori. Dette vil jeg gøre, da de to overordnede rehabiliteringsforståelser, der kan identificeres i empirien, har vist sig at bunde i forskellige menneskesyn, der kan karakteriseres ud fra disse to teoretiske modpoler.

Ifølge Erik Jørgen Hansen² er forskellige forståelser af velfærdsproblematikker forankret i to konkurrerende teoretiske traditioner. Teorier om de menneskelige *behov* repræsenterer den ene tradition, imens den såkaldte *nytteteori*, der udspringer af utilitarismen, repræsenterer den anden tradition. Grundlæggende repræsenterer de to teorier to yderpoler i synet på hvad ”det gode liv” er.

Sociolog Erik Allardt står som en af hovedfortalerne inden for behovsteorien. Hans behovssystematik udspringer af en kritik af Maslows behovsteori og består af tre grundlæggende behovsdimensioner, der betegnes ”at have”, ”at elske” og ”at være”. (Jensen, 2007: 13). ”At have” betragtes af Allardt som de fysiologiske og materielle behov. De fysiologiske behov

² Samfundsforsker og forfatter, uddannet Sociolog (cand.scient) og økonom (cand.polit).

består bl.a. af ting som luft, vand, næring, varme, sex og helt elementær tryghed, imens de materielle behov består af at have ressourcer inden for indkomst, uddannelse, beskæftigelse, formue og bolig. ”At elske” omhandler, at mennesket har behov for solidaritet, fællesskab og kærlighed. Her er venskab, tilknytning til foreningsliv og familie eksempelvis en vigtig faktor. ”At være” betragter Allardt som udvikling af potentialer og muligheder dvs. selvrealisering. Denne dimension kan eksempelvis omhandle, hvorvidt man oplever sig selv som accepteret og respekteret, samt at man har politiske ressourcer og mulighed for politisk deltagelse. Derudover kan status og anseelse være eksempler på ressourcer inden for denne dimension.

Man kan ifølge Allardt godt få opfyldt en af behovsdimensionerne uden nødvendigvis at få opfyldt et andet. Derudover kan opfyldelse af ressourcer inden for én dimension godt øge muligheden for at få opfyldt behovene i de andre to dimensioner. Allardt ser dog de tre behovsdimensioner som lige væsentlige for individet at få opfyldt (Allardt, 1975: 27-38).

En overordnet implicit læresætning inden for behovsteorier er, at mennesket er et socialt og altruistisk væsen. En manglende eller ulige behovsdækning er ifølge behovsteoriens menneskesyn ufrivillig. Hvis individer ikke får opfyldt behovene skyldes det, at de ikke har selvstændig kontrol over deres livssituation og skæbne (Jensen, 2007: 17). Ud fra dette kan man overordnet sige, at rehabiliteringsforståelser vedr. udsatte borgere, der tager udgangspunkt i et behovsorienteret menneskesyn bygger på en problemforståelse, der ser det som et problem, hvis man som menneske ikke får opfyldt de menneskelige behov og desuden ser dette som en ufrivillig situation.

Over for behovsdimensionen står, som nævnt, nytteteorien som modpol til det behovsorienterede menneskesyn. Nytteteorien betragter menneskets situation som selvvalgt. Er man f.eks. arbejdsløs vil dette blive betragtet som individets eget valg, idet individet hellere vil dandere den på det offentliges regning end at skulle tage et arbejde. Dette bunder i en forståelse om, at individet altid vil afveje sin situation ud fra en ”lyst-smerte-kalkyle”. I nytteteorien er mennesket altid egoistisk af natur. Det vil derfor altid være beregnende og kalkulerende. Tager man udgangspunkt i nytteteorien har man et individualistisk menneskesyn, idet velfærd vil blive betragtet som et individuelt anliggende. Det moralske argument i denne forståelse er, at det enkelte individ selv er kommet i besiddelse af eksempelvis sin formue, og dermed vil indkomstfordelingen altid være retfærdig. Det ville dermed være umoralsk, hvis individets indkomst eller formue skulle omfordeles, eller individet på andre måde skulle uddele af sine ressourcer. Statens indgriben i samfundet bør derfor begrænses mest muligt, og staten bør kun gribe ind, når det enkelte individ skal beskyttes fra overgreb på andre eller for at træffe afgørelser i stridigheder imellem samfundets borgere (Jensen 2007: 13-15).

Ud fra ovenstående vil en rehabiliteringsforståelse, der tager udgangspunkt i et nytteteoretisk menneskesyn, betragte udsatte borgere som værende i stand til at træffe egne valg. Ligeledes vil der med udgangspunkt i nytteteorien udelukkende blive grebet ind i deres situation, såfremt der er stridigheder imellem borgere eller for at mindske statens støtte til individet, idet støtte til individet blot vil øge individets incitament til ikke selv at forbedre sin situation.

Selvom det, via empirien, har vist sig at være relevant at inddrage behovs- og nytteteorien, er jeg i brugen af teorien også blevet bevidst om en begrænsning ved denne teori. Idet teorien netop bygger på to modpoler, kan teorien fremstille virkeligheden mere ”firkantet” end den i virkeligheden er. Eksempelvis er der dele af empirien, som blot trækker på dele af nytteteoriens eller behovsteoriens menneskesyn, hvilket naturligvis har været væsentligt at være bevidst om i brugen af teorien. Jeg har bl.a. været særligt bevidst om ikke at forsøge at ”tvinge” empirien i en bestemt retning for at tilpasse den til den valgte teori. Derimod benytter jeg teorien i den del af analysen, hvor det via empirien bliver naturligt, samtidig med at jeg har fundet det relevant i analysen også at gøre opmærksom på de dele af empirien, hvor teorien kommer til kort. Dette skulle gerne blive tydeligt i næste kapitel som netop består af analysen af problemformuleringens første underspørgsmål.

4. Analyse af rehabiliteringsforståelser i institutionen

Jeg vil i denne første analysedel identificere to overordnede konkurrerende rehabiliteringsforståelser, der har vist sig i henholdsvis Det Opsøgende Teams overordnede SKP-indsats og Klostertorvsdebattens overordnede diskurser, da det er disse to overordnede forståelser, der har været særligt tydelige i empirien.

Denne analysedel vil samlet set besvare problemformuleringens første underspørgsmål:

”Hvilke rehabiliteringsforståelser kan identificeres i institutionen vedrørende rehabiliteringsindsatsen med udsatte borgere ved Klostertorvet i Aarhus?”

4.1.Rehabiliteringsforståelsen hos Det Opsøgende Team – ”Kerneopgaven”

I mødet med SKP-indsatsen, eller ”kerneopgaven”, som den også refereres til i CAO I (interview med koordinator: 7), blev det hurtigt tydeligt, at mange faktorer har betydning for institutionens rehabiliteringsforståelse. Indvirkninger som forskellige uddannelsesbaggrunde hos medarbejderne, den organisatoriske opbygning og de juridiske rammer spiller eksempelvis alle ind. Dette kom til udtryk i de første dage af mine deltagende observationer i indsatsen, hvor et overblik over blot nogle af de faktorer, der umiddelbart så ud til at have betydning for indsatsen, blev tydeligere:

Denne foreløbige kortlægning af indsatsen udarbejdede jeg i begyndelsen af empiriindsamlingen. Her blev jeg med det samme klar over, at Devault og McCoy (2006) har ret, når de skriver, at man aldrig vil kunne udarbejde en fuldstændig kortlægning af en institution, idet denne institution, der udelukkende omhandler rehabiliteringsindsatsen omkring et specifikt geografisk område, efter blot få dages empiriindsamling viste, at en sådan institution indeholder mange forskellige aktører og strukturer.

Ud over de mange faktorer, der har betydning for indsatsen, har Det Opsøgende Team metodefrihed, hvilket de betegner som en styrke ved deres indsats (Feltnoter, informationsmøde om indsatsen: 7). Der er derfor, set udefra, ikke umiddelbart en fælles faglig referenceramme, hvilket også viste sig, når jeg, i mine interviews og deltagende observationer, spurgte medarbejderne, hvordan de griber forskellige situationer an, hvor deres svar ofte startede med: *"Det kommer an på, hvem af os du spørger."* eller *"Vi kan være meget uenige om, hvordan en indsats skal gribes an."* (Feltnoter: 3 & 16).

I det opsamlende gruppeinterview med to af medarbejderne spørger jeg dem bl.a., hvad der menes, når de taler om metodefrihed, og hvilken betydning denne har for deres arbejde, og det viser sig

hurtigt, at medarbejderne finder det svært at forklare, hvilke tilgange, der benyttes i arbejdet, og at ”metodefrihed” også er et komplekst begreb i sig selv:

Medarbejder 1: ”Jamen, jeg lægger i metodefrihed, at, for mig, så er det faktisk rigtig, rigtig bredt, og jeg tror også nogle gange, jeg kommer til at blande metoder sammen med andre ting, hvor det stykke arbejde man gør, når man står over for den enkelte borger, det bliver meget øh, personligt, og måske ikke altid... selvfølgelig bruger vi metoder, fordi vi er professionelle, men det er lige, hvad der føles rigtigt at gøre i den her situation. Nu ved jeg ikke... humor kan man jo ikke kalde for en metode.”

Medarbejder 2: ”Jo, det synes jeg godt.”

(...)

Medarbejder 1: ”Men altså, meget af det vi gør, når vi snakker lige præcis Klostertorv, hvor vi ikke har... når vi har den opsøgende indsats, jamen så er det jo at skabe en relation, og så er det jo pingpong og meget løs snak” (...).

Medarbejder 2: ”Men vi er jo stadigvæk underlagt kommunens måde at anskue, øh, mennesket på. Det her med, at vi skal arbejde recoveryorienteret. Det skal vi alle sammen, jo. Så vi skal jo alle sammen arbejde med borgerens egne mål og egne værdier.”

Medarbejder 1: ”Ja... Og drømme”.

Medarbejder 2: ”Ja, lige præcis. Men kan man så egentlig kalde os fuldstændig metodefri? Fordi øh. Det er vel også en metode, man arbejder ud fra.”

Medarbejder 1: ”Vi er jo ikke metodefri, og hvis vi var metodefri, så var vi jo ikke professionelle. Det vil i hvert fald være min påstand. Så ville vi jo bare være sådan almindelige omsorgs... hvad hedder det? (...) sådan nogle frivilligt, frivillige værn, hvor man kan komme ud og få noget hyggeligt kaffesnak. Når vi går ud, så har vi jo et eller andet mål med det vi gør (...) og derfor kan man så sige, at der ikke er helt total frihed, fordi det er der jo først i den der uforpligtende relation, og den har vi jo ikke.”

Medarbejder 2: ”Nej, det har vi ikke, det er rigtigt.”

Medarbejder 1: ”Vi har et eller andet mål med det.”

(Gruppeinterview: 3)

Ud fra ovenstående ses det, at medarbejderne, selvom de siger, de har metodefrihed, er bevidste om, at de alligevel har nogle mål, der styrer deres indsats, ligesom de nævner hele SUV's fokus på

recovery som havende betydning for den måde, hvorpå de arbejder. Derudover bruger de som professionelle forskellige teknikker til at opbygge relationer, som f.eks. ”løs snak”, ”ping pong” og ”humor”, og yderligere er de opmærksomme på, at de i deres funktion altid har et eller andet mål med deres indsats. Selvom de har metodefrihed, kan man dermed ikke konkludere at der ikke eksisterer en fælles forståelse i deres arbejde. Overstående viser desuden, at de som medarbejdere har svært ved at komme med nogle konkrete svar på, hvordan de griber deres metodefrihed an, og de er selv i tvivl om, hvorvidt de overhovedet har metodefrihed.

På trods af de umiddelbare vanskeligheder, der kan være ved at skulle identificere rehabiliteringsforståelser i medarbejdernes indsats, har der dog alligevel vist sig nogle primære tilgange, der afspejler en overordnet rehabiliteringsforståelse.

Jeg vil i næste afsnit tydeliggøre, hvordan der ses et fælles menneskesyn hos Det Opsøgende Team, der kan kobles til behovsteorien. Derefter vil jeg tydeliggøre, hvordan dette behovsorienterede menneskesyn får betydning for indsatsen og hermed hele rehabiliteringsforståelsen i Det Opsøgende Teams indsats.

4.1.1. ”Bekymringen” – Et behovsorienteret menneskesyn

I mit møde med feltet kunne der identificeres en række italesættelser blandt medarbejderne i Det Opsøgende Team, der centrerede omkring ordet ”bekymring”. Jeg vil her give en række eksempler:

Eks. 1: *”En medarbejder fra Det Opsøgende Team forklarer, inden vi går ud, at de som medarbejdere nogle gange tager ud til bestemte borgere, som de har kontakt til, hvor der ses en bekymring, og de derfor vil prøve at få en kontakt.”* (Feltnoter aftenindsatsen: 1)

Eks. 2: *”Vi kører tilbage og går hen på et værtshus for at lede efter en borger, som for nylig har været på hospitalet. Medarbejderen, som er sygeplejerske, vil gerne tilse ham, da nogle samarbejdspartnere, ifølge hende, har udtrykt en bekymring for ham.”* (Feltnoter, aftenindsatsen: 6)

Eks. 3:

Interviewer: *”Hvornår tager I kontakt til en borger og hvorfor?”*

Medarbejder: *”(...) Jeg plejer tit at sige, det har noget med bekymringsgraden at gøre, altså, hvor bekymret er jeg også for en borger, når jeg ser vedkomne (...) Bliver jeg bekymret, når jeg ser en borger, så tager jeg kontakt.”* (Medarbejder, 29 år, ergoterapeut, gruppeinterview: 5)

Disse italesætter skærpede min opmærksomhed omkring begrebet ”bekymring”, idet det ofte blev benyttet som et indforstået ord, der blev tydeligt i argumentationen for at iværksætte eller fortsætte indsatser med de udsatte borgere. Jeg dannede derfor en hypotese om, at dette begreb måtte være relevant at undersøge yderligere for at få en forståelse af tilgangen i indsatsen.

Ved et henvendelsesmøde, hvor afdelingslederne og CAOI’s koordinator drøfter nye henvendelser vedrørende borgere, viste det sig, at begrebet benyttes, når en borger har en række svære sociale problemer med misbrug og psykisk sygdom, som svarer til de eksempler, der bliver givet i målgruppebeskrivelsen på Det Opsøgende Teams hjemmeside (beskrevet i kapitel 1). Derudover blev det på medarbejdernes sparring tydeligt, at bekymringsgraden har en særlig betydning i vurderingen af konkrete borgeres situation. Jeg fremsætter her et par eksempler:

Eks. 1: Medarbejder i CAOI: ”Der er alkoholmisbrug og en ubehandlet diagnose. Jeg ser derfor en stor bekymring. Borgeren har ikke fået hjælp de gange, hvor kommunen har forsøgt at tilbyde hjælp. Jeg tænker derfor, det er en opgave vi må tage.” (feltnoter, henvendelsesmøde: 1)

Eks. 2: En medarbejder oplyser, at det er vigtigt at finde ud af, hvad den reelle bekymring er. Bekymringen er, ifølge en anden medarbejder, at vedkomne ryger mere og mere hash. Han har så mange problemer, og der er derfor en stor bekymring. Det er derfor vigtigt at fortsætte indsatsen. (feltnoter, sparring: 7)

I det efterfølgende gruppeinterview med to af de medarbejdere, jeg fulgte i de deltagende observationer, bliver begrebet ”bekymring” også nævnt, hvorefter, jeg spørger direkte ind til, hvornår medarbejderne har en bekymring for en borger.

Medarbejder 1: ”Altså, vi kan jo godt opleve folk, der har en adfærd, som minder om psykoser. (...) Så bliver man bekymret for, hvor forpint den her borger er, og hvis det f.eks. er noget, der foregår over tid, så danner sig som regel hurtigt et billede af, hvad det er, der foregår i hovedet på de her mennesker, som så er rigtig, rigtig syge, og som har behov for hjælp.” (Medarbejder 2, gruppeinterview: 6)

Interviewer: ”Hvornår har I en bekymring for en borger og hvorfor?”

Medarbejder 1: ”(...) Altså hvis vi har to næsten ens borgere, hvor en borger er hjemløs, og det er den anden også, så kan der være rigtig stor forskel på de to borgere. Fordi, de kan takle deres situation på forskellige måder. Vi kan godt have en hjemløs borger, som vi egentlig ikke er sådan specielt bekymrede for, fordi han eller hun egentlig formår at klare sig rimelig godt igennem

hverdagen. Hvor den anden borger overhovedet ikke formår noget som helst, og er ved at gå fuldstændig i hundene, og så er det klart, så vil bekymringen være rettet mere imod den, der ikke formår at klare sig i hverdagen.”

Medarbejder 2: *”Og det der med at formå at klare sig, hvis det sådan skal være lidt mere firkantet, så kan det være f.eks. hvis der er en, der sidder og spiser nede i Kirkens Korshær [den lokale varmetue] i frihed. At han kan finde ud af at tage kontakt til kommunen, uden at komme op at slås med dem eller noget som helst. Han går selv hen og beder om hjælp. Vi ved, han har det der gule sygesikringsbevis i lommen. Han ved, hvem hans egen læge er.”*

Medarbejder 1: *”Bruger forsorgspladserne.”*

Medarbejder 2: *”Bruger forsorgspladserne... kommer i bad, får rent tøj på, altså... Og så har vi måske ham den anden, som også er hjemløs, men... hans gule sygesikringsbevis er altid væk, han er ikke ordentlig tilført nogen kommune, han ved ikke, hvem hans egen læge er, han kommer ikke op og får gjort noget ved de sår han har på hænderne.”*

Medarbejder 1: *”Han sover på gaden.”*

Medarbejder 2: *”Han sover på gaden, han får drukket meget. Han kan blive banket lidt af de andre i miljøet. Han kan ikke rigtig forsvare sig selv, så de ruller ham, og sådan nogle ting, ikke.*

Det er sådan noget. Og så tager vi på et eller andet tidspunkt, og så får den så meget vægt over i den ene eller den anden skål, at vi vælger at handle eller vælger at slippe, ikke?” (gruppeinterview: 12-13).

Ovenstående viser, at ”bekymringsgraden” har en særlig betydning for, hvornår medarbejderne finder det relevant at påbegynde deres indsats. En bekymring henviser i eksemplerne til nogle omstændigheder hos de udsatte borgere, som medarbejderne ser som et udtryk for, at de her bør iværksætte en indsats. Disse omstændigheder henviser typisk til nogle basale behov, som ikke bliver opfyldt, og som borgeren ikke selv har mulighed for at gøre noget ved. Jeg finder det, på baggrund af dette, relevant her at inddrage behovsteorien, som kan være med til at beskrive medarbejdernes forståelse.

Ligesom i behovsteorien ses det, at medarbejderne ser det som et problem, når den fysiologiske og materielle behovsdimension *at have* ikke bliver opfyldt, når borgeren eksempelvis sover på gaden og ikke oplever elementær tryghed, idet vedkomne kommer op at slås eller er psykotisk. Endvidere sættes der ligeledes spørgsmålstegn ved, om behovsdimensionen *at elske* bliver opfyldt, når der er en bekymring for, at borgeren ikke kan være i fred, ikke benytter forsorgspladserne, eller ikke kan tale med sagsbehandleren. Der kan også være tale om borgere, der lever isoleret, hvilket

medarbejderne også nævner som bekymrende (gruppeinterview: 5). Bekymringen kan dermed også henvise til et manglende fælleskab, som denne dimension refererer til.

Yderligere ses en bekymring svarende til *at være* dimensionen, som henviser til at kunne udvikle egne muligheder, realisere sig selv og blive accepteret og respekteret. Eksempler på dette er, når medarbejderne ser det som bekymrende, når borgeren ikke har mulighed for selv at gå til læge, skaffe sig en seng at sove i og henvende sig hos kommunen. Ligeledes er det bekymrende for medarbejderne, når borgeren ikke kan sidde i fred på varmestuen og dermed ikke bliver respekteret. Idet medarbejderne ser det som relevant at gribe ind over for disse problemer, ses det dermed også her, at borgernes situation ikke blot ses som noget borgerne udelukkende selv har ansvar for. De ser det dermed som nødvendigt, at en medarbejder går ind og hjælper i rehabiliteringsindsatsen, hvilket svarer til behovsteoriens menneskesyn (Jensen 2007: 17).

Beskrivelsen af Det Opsøgende Teams menneskesyn fortæller noget om deres rehabiliteringsforståelse. Særligt den del der beskriver deres fokus på ”at være-dimensionen”, der omhandler menneskets mulighed for at realisere sig selv samt den del, der har fokus på socialarbejdernes rolle om at støtte borgeren mod opnåelsen af dette behov, viser, at der i medarbejdernes indsats ses en rehabiliteringsforståelse, der ligner den forståelse, som Recoverybevægelsen fremførte, da de beskrev rehabilitering som medarbejdernes støtte til borgeren i recoveryprocessen (Eplov 2010: 37). Jeg vil i nedenstående afsnit uddybe, hvordan denne rehabiliteringsforståelse kan identificeres hos Det Opsøgende Team.

4.1.2. Recovery – Et fokus på ønsker og drømme

Idet medarbejdernes indsats har vist sig at have ligheder med recoverybevægelsens forståelse, samtidig med at medarbejderne selv nævner, at SUV’s recoveryorientering har betydning for deres indsats, vælger jeg at udforske denne rehabiliteringsforståelse yderligere. Nedenstående citat viser, hvordan medarbejderne selv ser deres indsats som relateret til tanken om Recovery.

Medarbejder 2: ”(...) Når jeg tænker recovery, så tænker jeg, at det handler om, at selvom folk de har det rigtigt, rigtig skidt og kan være rigtig syge, at der er en mulighed for, at de kan blive, ikke nødvendigvis blive totalt raske, men at de i hvert fald kan få en bedre livskvalitet, end det de har nu. Og så handler det bare meget for mig om, at man hele tiden tager udgangspunkt i, hvad borgeren selv vil og har af ønsker og behov..

Medarbejder 1: ”(...) som jeg også forstår recovery, så har vi selvfølgelig deres drømme og deres visioner, men så er vi måske med til at lave nogle delmål for dem (...). For at nå hen til det der mål i egen bolig, så

kunne det måske være godt, vi lige kom forbi et forsorgshjem først. Så kan det måske være godt at komme ud i noget lidt mindre indgribende bolig for til sidst at blive helt selvforsørgende, og det er jo stadigvæk også måske med at prøve at gøre det, måske, mere realistisk for dem, hvad det er der kræves at bo i en bolig, hvad det er der skal til, for at man kan bo i en bolig... Og så selvom man måske ikke kan det nu og her, så måske blive ved med sammen med borgeren at tro på, at det sagtens kan lade sig gøre på et eller andet tidspunkt. Så er der også andre, der slet ikke har de drømme, men altså stadigvæk... holde fast i deres drømme.”

(Grubeinterview: 14)

Det ses ud fra ovenstående, at medarbejderne, ifølge dem selv, har fokus på borgernes ønsker og drømme i deres indsats, og at de ved at opstille konkrete realistiske delmål og via at være vedholdende i deres tro på, det kan lykkes, forsøger at hjælpe borgeren tættere på at opnå disse drømme. Ud fra dette kan medarbejdernes tro på, at borgeren kan komme sig helt eller delvist og opnå sine egne drømme, igen kobles til behovsteoriens tankegang om, at de udsatte borgere bør støttes til bl.a. at opnå behovene inden for *at være-dimensionen*, som netop handler om behovet for at realisere sig selv (Allardt, 1975: 27-38).

Med udgangspunkt i medarbejdernes egen beskrivelse af indsatsen, er det muligt at identificere en tilgang til rehabilitering, der fortsat tager udgangspunkt i den oprindelige grundtanke med recovery, som netop fokuserede på håbet om at komme sig og opnå kontrol over eget liv gennem egne ønsker og mål, ligesom rehabilitering blev betragtet som den indsats medarbejderne foretager for at opnå disse mål og realisere drømmene.

Med Foucault som teoretisk perspektiv, kan medarbejdernes udsagn dermed identificeres som italesættelser af recovery, der trækker på nogle udsagn der kan refereres tilbage til en tidligere historisk epoke startet af recoverybevægelsen. (Mik-Meyer og Villadsen 2007: 34).

4.1.3. En begrænsning af recovery - De etiske dilemmaer i mødet med borgeren.

Den overstående gennemgang af eksempler, hvor medarbejdernes rehabiliteringsforståelse tydeliggøres, kan virke en smule forenklet, og det har også vist sig i indsatsen, at denne overordnede forståelse af rehabilitering ikke altid kan bevares i mødet med borgeren.

Medarbejdernes forståelse af basale behov stemmer ikke nødvendigvis overens med det, de udsatte borgere beskriver som deres ønske, når medarbejderne møder dem på gaden, hvilket bl.a. kan være et udtryk for, at forståelsen af behov er kulturelt og socialt betinget eller at nogle af borgerne lever med en anden normalitetsforståelse (Jensen, 2007: 17 & Bech-Jørgensen, 2003: 20-21). Dette giver et sammenstød i medarbejdernes rehabiliteringsforståelse, hvilket ses ved, at brugernes behov inden

for *at være-dimensionen* kan blive undertrykt, såfremt borgeren tvinges til en bestemt indsats, men også fordi alle medarbejderne samtidig arbejder ud fra en recoveryorienterede forståelse, som af medarbejderne forstås som fokus på bl.a. borgerens egne ønsker og drømme (gruppeinterview: 14). Jeg vil her give et eksempel, hvor jeg sammen med en medarbejder går ned til Klostertorvet for at opsøge en borger, han er støttekontaktperson for:

Medarbejderen fortæller, inden vi går, at han vil forsøge at få borgeren med til en læge. Han har derfor på forhånd nedskrevet lægens kontaktoplysninger. Da vi kommer ned til Klostertorvet spørger medarbejderen borgeren, hvordan det går. Borgerens svar er ret utydeligt, og jeg har svært ved at høre, hvad han svarer. Medarbejderen forklarer borgeren, at der er en læge i nærheden, hvor han kan tage hen og blive undersøgt, men det er nødvendigt at bestille en tid. Han foreslår derfor at de sammen ringer og bestiller en tid til at komme derhen. Det vil borgeren ikke denne dag. Han svarer "ikke nu" og peger på sin øl. Han siger, han selv vil gå derhen næste dag, hvis han stadig har ondt. Medarbejderen foreslår at komme igen lidt senere på dagen, men borgeren siger igen, at han gør det i morgen. Medarbejderen spørger, om han må drøfte det med Kirkens Korshærs varmemestue, så de er opmærksomme på at hjælpe ham med at ringe efter en vagtlæge senere på aftenen, hvis han får det værre, men borgeren siger igen, at han gør det i morgen. Medarbejderen ringer herefter til sygeplejersken i gadeteamet for at drøfte situationen. Efter dette fortæller han borgeren, at sygeplejersken er bekymret for, at han skal få det værre, hvis ikke han kommer til læge. Borgeren vil fortsat ikke, han vil dog gerne have telefonnummer og adresse på lægen, så han selv kan rette henvendelse på et senere tidspunkt, hvis han synes det bliver nødvendigt (Feltnoter: 10).

Medarbejderens rehabiliteringsforståelse er her modsætningsfyldt, idet medarbejderen ser det som bekymrende, at de fysiologiske behov ikke bliver opfyldt, og han bliver derfor vedholdende over for borgeren. Borgerens umiddelbare ønske er ikke at komme til læge den dag, men medarbejderen forsøger alligevel at få borgeren overtalt. Med Foucault kan situationen udtrykkes som pastoralmagten, der her bliver tydelig og konstruerer en sandhed om, at det er vigtigt, at borgeren kommer til læge. Der bliver skabt en fælles forståelse om, at der skal arbejdes med de fysiologiske behov, idet medarbejderen allerede på forhånd ved, at målet med mødet er, at få borgeren med til en læge. Situationen viser, at medarbejdernes rehabiliteringsforståelse er kompleks. Med inddragelse af Foucaults teori, kan dette analyseres som medarbejderen, der bliver fanget imellem to inkompatible koncepter i sin rehabiliteringsforståelse (Foucault 1968: 54). Dette ses ved, at

medarbejderen i sin rehabiliteringsindsats ser det som nødvendigt at få borgeren til læge med det samme for at opfylde borgerens fysiologiske behov samtidig med, at medarbejderen i sin indsats skal tage højde for borgerens eget ønske i recovery-processen.

Situationer som ovenstående ses ofte i Det Opsøgende Teams arbejde, og de skaber en række dilemmaer for socialarbejderne i deres rehabiliteringsforståelse, som de med deres fokus på recovery må forholde sig til. Eksempelvis blev det tydeligt på medarbejdernes sparringsmøde, hvor to medarbejdere var i tvivl om, hvorvidt de skulle arbejde på en tvangsindlæggelse af en borger, idet borgeren flere gange var blevet tvangsindlagt og derefter stukket af fra psykiatrisk afdeling. Dette gav et løbende dilemma i deres indsats om, hvorvidt der var tale om et overgreb over for borgeren, hvis de blev ved med at forsøge at få ham indlagt og dermed gik imod borgerens umiddelbare ønske (feltnoter, sparringsmøde: 7).

4.1.4. Sikkerhed, økonomi og juridiske rammer

Udover ovenstående dilemmaer blev jeg i mine observationer og interviews opmærksom på, at også andre faktorer får betydning for rehabiliteringsforståelsen i Det Opsøgende Teams SKP-indsats. Jeg vil i dette afsnit give nogle eksempler på nogle omstændigheder, som går imod medarbejdernes overordnede rehabiliteringsforståelse i indsatsen, og som bekræfter institutionel etnografis sociologi om, at man ikke kan belyse en institution udelukkende ud fra medarbejdernes individuelle forståelse. Derimod er det nødvendigt at forholde sig til den rolle de enkelte medarbejdere spiller i de institutionelle relationer (Devault og McCoy 2006: 15).

Det første eksempel omhandler de juridiske rammer i institutionen, som får en betydning for, hvordan medarbejderne griber rehabiliteringsindsatsen an. Eksemplet er fra aftenindsatsen, som primært består af opsøgende arbejde, hvor medarbejderne tager kontakt til de udsatte borgere, de møder i kommunen:

På baggrund af en henvendelse, tager vi videre ned til nogle gamle barakker, hvor der skulle ligge madrasser og lignende, som kunne tyde på, der bor en borger. Medarbejderne fortæller, at de tidligere har været forbi stedet uden at møde nogen der.

Da vi kommer derhen er ruderne i barakken slået ind. Da vi går ind, lugter der af urin og afføring, som også ligger på gulvet sammen med glasskår. Vi går gennem de forskellige rum. Der ligger madrester samt rester fra stofindtagelse. Medarbejderne leder efter et specifikt rum, hvor de har været tidligere. De vil se om der er sket en ændring siden sidst de var der. Til sidst finder de

rummet. Den ene medarbejder siger "hej,heeej" inden han går ind. Der er ingen i rummet, men det er tydeligt at se, at der enten har boet en eller stadig gør. Rod er fejlet sammen i et hjørne, hvor alt skrald også er samlet i en stor sæk. Der hænger tøj på bøjler, står et lille spejl og en flaske shampoo sammen med en bog. Medarbejderen kigger på bogen. Den er på et udenlandsk sprog(...) Da vi sidder i bilen igen, spørger jeg, hvordan de ville have grebet det an, hvis de havde mødt borgeren der. Den ene medarbejder fortæller, at det afhænger af, hvem det var. Han ville først finde ud af, hvor vedkomne kom fra. Hvis der var tale om f.eks. en østeuropæer, ville han blot sige hilse på vedkomne og spørge hvordan det går. Hvis det var en dansker, ville han fortælle, hvem de er, og hvilken mulighed der er for hjælp, hvis de ønsker det (Feltnoter, aftenindsatsen: 5).

Ovenstående viser et eksempel på, at der sker et skift i rehabiliteringsforståelsen, såfremt der er tale om en østeuropæer frem for en dansker, idet de østeuropæere, der opholder sig på gaden typisk formodes at opholde sig ulovligt i landet, og dermed er de ikke en del af medarbejdernes målgruppe i SKP-arbejdet, da målgruppen, ifølge Lov om Social Service § 2 udelukkende omfatter borgere, der opholder sig lovligt i landet. Det ses altså, at der, på trods af en manglende opfyldelse af basale behov og et eventuelt ønske om hjælp hos borgeren, ikke kan handles over for denne borger, hvilket strider imod den overordnede rehabiliteringsforståelse medarbejderne har i deres indsats, der tager udgangspunkt i borgernes ønsker og behov.

En af medarbejderne udtrykker i et interview selv denne udfordring:

Medarbejder 1: *"Men nu siger vi os helt vild hellige her på bekymringsgrad. Vi er jo også stadigvæk underlagt en kommune, hvor vi så siger, at er det en østeuropæer, som vi så får øje på jamen så skal vi helt derhen, hvor vi kan se psykiatrilovgivningen træder i kraft, før vi gør noget. Vi må godt give gode råd og vejledning, men det er så det, vi kan."*

Medarbejder 2: *"Men det gælder jo også borgere fra andre kommuner. Horsensborgere eller Aalborgborgere. Der har vi jo også fået klar besked ovenfra, at det hedder råd og vejledning, selvom vi er voldsomt bekymrede for de her mennesker."*

Ovenstående viser, at medarbejderne selv ser de juridiske rammer som en begrænsning for deres overordnede rehabiliteringsforståelse. Det ses her, at der en anden juridisk forståelse, som går ind og styrer medarbejdernes handlinger i indsatsen, og som de må indrette deres rehabiliteringsindsats under. Indsatsen er her præget af den tidligere beskrevne adskillelsespraksis, der typisk ses i en mere liberalistisk styring, som opdeler borgerne i kategorier ud fra nationalitet og hjemkommune, og hvor selve den forståelse borgerne bliver mødt med afhænger af, hvilken kategori de bliver

placeret i. Er der tale om en dansker, der har hjemkommune i Aarhus, bliver vedkomne mødt med en mere recoveryorienteret forståelse, men er der tale om en østeuropæer eller en borger fra anden kommune, bliver denne forståelse overtaget af en mere regelstyret rehabiliteringsforståelse, hvor der gives råd og vejledning om borgerens muligheder eller mangel på samme.

En anden vigtig faktor, som har betydning i medarbejdernes indsats er deres fokus på sikkerhed i arbejdet. F.eks. går medarbejderne altid væk fra et sted, såfremt den ene føler sig utryk, og der er ligeledes steder, hvor nogle af medarbejderne ikke vil gå hen af sikkerhedsmæssige årsager. Dette forklarer en medarbejder eksempelvis, da vi går forbi området kaldt ”nåleparken” ved Aarhus havn:

Medarbejderen oplyser, at Nåleparken af medarbejderne betragtes som ”brugernes sted”, hvor de skal have fred til deres fix. Han fortæller, at der en uskreven regel om, at man ikke går derind med mindre man har et meget vigtigt ærinde hos en borger derinde. Medarbejderen fortæller, at det godt kunne resultere i en farlig konfrontation, hvis man bare trodser disse uskrevne regler. Han har tidligere hørt om en medarbejder fra et andet sted, som blev truet med våben, da han gik derind (Feltnoter aftenindsatsen: 4).

Sikkerheden bliver dermed her prioriteret før den overordnede rehabiliteringsforståelse og bliver styrende for indsatsen. Andre eksempler på dette er eksempelvis, at medarbejderne har regler om, at de skal gå væk fra en situation, så snart de føler sig utrygge, og de har ligeledes fået konflikthåndteringskurser, hvor de lærer at ”risikovurdere”. Derudover skal de som udgangspunkt altid være to medarbejdere, når de går ud til borgere, de ikke kender af hensyn til bl.a. sikkerheden. Jeg oplevede det selv som tidligere praktikant i CAO I, hvor jeg ikke måtte observere Det Opsøgende Teams arbejde på gaden før alle centrets arbejdsmiljøregler var læst igennem, så jeg vidste hvordan der skulle handles i en potentielt farlig situation. Medarbejdernes fokus på recovery og behov kan altså her træde i baggrunden, idet medarbejderne skal tage højde for deres egen sikkerhed og tryghed, før de yder indsatsen.

Den sidste ting, jeg vil nævne, som også har vist sig at begrænse indsatsens fokus på recovery er den økonomiske og tidsmæssige ressourcerstyring. Jeg stødte for første gang på dette i felten, da jeg deltog i henvendelsesmøde, hvor de henvendelser CAO I modtager, som oftest overdrages til Det Opsøgende Team, drøftes. Her blev mødedeltagerne enige om følgende i forbindelse med drøftelse af en henvendelse:

Medarbejder i CAO1: *"Han er i målgruppen, men vi har bare mange sager på i forvejen til Det Opsøgende Team i næste uge. Vi må prioritere og kigge på, hvad der haster mest. Her er en bekymring, men den er ikke akut, så den kan godt vente lidt"* (feltnoter, henvendelsesmøde:1).

Det ses her, at indsatsen bliver påvirket af, at Det Opsøgende Team har fået henvendelser fra mange borgere i forvejen, hvilket betyder, at der skelnes imellem "akutte" og "ikke-akutte" bekymringer. En medarbejder fra Det Opsøgende Team uddyber dette i et interview i forbindelse med drøftelse af bekymringer:

Medarbejder 2: *"Ja. Så det er mængden af ting, den ene eller den anden vej, der gør, om vi bliver bekymrede. Men det kan være svært at forstå udefra [(utydelig lyd)...] afhængig igen af arbejdspresset. Det vi ofte får at vide, det er, at vi skal smøre tyndere ud, eller at vi hæver barren. Vi forholder os jo til, eller ledelsen gør, det er, at vi er der for de svageste. Og det vil så sige, at hvis vi ikke skal få alt for meget arbejdspresset, så dem der er måske lidt dårlige, dem som man måske vil kunne redde ved at gå ud til 10 minutter eller tre timer eller et eller andet, ikke også, det gør vi måske ikke så meget. Vi bliver ved med at prøve at tage dem, der er aller dårligst. Og ja, man kan måske sige, økonomisk er det så rigtig eller forkert?"*(gruppeinterview: 13).

Eksemplerne viser, at forståelsen af hvad der i Det Opsøgende Teams indsats er bekymrende nok til at iværksætte en indsats ændrer sig alt efter arbejdspresset. Jo flere henvendelser teamet får, jo større problemer skal borgeren have, for at det bliver prioriteret at iværksætte en indsats. Økonomi har dermed en selvskreven betydning for, hvad der i Det Opsøgende Team kan arbejdes med.

4.1.5. Medier og politikere

Udover ovenstående faktorer, der har betydning for rehabiliteringsforståelsen, kan det ligeledes ses, at Det Opsøgende Teams rehabiliteringsforståelse bliver påvirket af medier og politikeres udsagn. I gruppeinterviewet med to af medarbejderne drøfter vi bl.a. den udviklingsplan, som Det Opsøgende Team har lavet, hvor de har haft et særligt fokus på de udsatte grønlændere, der opholder sig ved Klostertorvet. I drøftelsen af hvorfor medarbejderne netop valgte denne målgruppe for deres indsats, opstår der en drøftelse imellem de to medarbejdere om påvirkninger fra medier og politikere:

Medarbejder 1: *"Men er det os, der har sat fokus på det kun eller er det også rent politisk? Der har*

været fokus nede på det område længe.”

Medarbejder 2: *”Man kan sige; det som også er i det, som jeg i hvert fald oplever det, det er, at de [de udsatte borgere] støjer meget.”*

Medarbejder 1: *”Ja.”*

Medarbejder 2: *”Og der sætter vi fokus på det. Men der er andre, medier og alle mulige andre ting, der har fokus på det også, fordi de [de udsatte borgere] står der.*

Vi oplever også, da vi havde teltet³, de har jo også teltet derude, da det sådan lidt blev, og der blev lidt bältønde, og det blev sådan lidt, meget synligt (...) Øh, der giver det jo også en masse forsider, en masse politisk drama omkring det, men nu hører vi ikke en skid mere til det telt, og det står derude, og det er stadigvæk de samme mennesker, der er derude, mere eller mindre, og det står bare og falder mere og mere sammen (...). Så der sker jo også en eller anden form for udvikling. Men det er ikke nyt. Det støjer ikke, og så får det ikke den samme mediepåvirkning, og jeg ved ikke... Jeg tror heller ikke, der er ret mange af os, som er her mere, der kommer derud. Jeg tror vi er en tre stykker eller sådan noget der kommer derud stadigvæk. Men i starten der var der meget mere røre omkring det her telt.”

Medarbejder 1: *”Det var vi også blevet bedt om jo, altså ovenfra. Og afdække, hvad sker der derude. Og aflægge til lederne.”*

Medarbejder 2: *”Så vi bliver jo også præget af, hvad der kommer frem i pressen, for så får vi også påbud oppe ovenfra.”*

Medarbejder 1: *”Helt sikkert.”*

Medarbejder 2: *”At nu skal vi have fokus på det her. Det er måske ikke et spørgsmål, om vi gør det nu, men der bliver vi hele tiden også præget af det, som folk de får skrevet, for der får vi set det, eller hvad skal man sige.”*

Medarbejder 1: *”(...) men det viser jo også bare, at det ikke kun er os selv, der påvirker vores arbejde. Det er der altså også mange der gør. Medier og politikere. Og vores samarbejdspartnere. Det er jo ligesom dem, der er med til at skabe vores arbejde, ikke? Fordi det er dem, der sørger for, der bliver sat fokus på nogle områder.”*

Medarbejder 2: *”Og meget kan man sige omkring vores job, men når politikere eller rådmænd osv. de vil ned og høre, så er det jo tit det her sorte bush, det er det her gadeplansarbejde, de er*

³ ”Teltet” refererer her til et telt opslået af en gruppe unge og udsatte borgere ved havnen i Aarhus, der i medierne blev kendt som ”hjemløseteltet”: <http://stiften.dk/aarhus/stadig-liv-i-hjemloeseteltet> . Medarbejderne i Det Opsøgende Team laver løbende opsøgende arbejde ved teltet, som dog ifølge deres optællinger primært består af unge, der bruger det som alternativt værested, men har et hjem og allerede får støtte fra kommunen.

interesserede i. Det er det der med at komme ud og møde manden på gaden.”

Medarbejder 1: *Ja, selve SKP-arbejdet (bliver afbrudt).*

Medarbejder 2: *Det er sgu ikke selve den isolerede borgere. Den har de ikke, det er den her, så derfor så bliver vi jo også hele tiden punket af det her... af det der støjer, for det får de andre også øje på, og det kommer de så ned med os til.*

Ovenstående viser, at medier og politikeres udtalelser er med til at styre Det Opsøgende Teams fokus i deres indsats. Dette ses ved, at medarbejderne af ledelsen får besked på at yde en særlig indsats i bestemte områder, hvor der er grupper, som medierne har italesat som et særligt problem. Med udgangspunkt i institutionel etnografi finder jeg det derfor relevant at udforske disse italesættelser med henblik på at finde ud af, hvilken rehabiliteringsforståelse der kan identificeres i disse. Dette gør jeg med henblik på i kapitel 5 at analysere, hvilken betydning denne har for konkrete tiltag i institutionens translokale sociale relationer.

4.1.6. Opsamling

Det Opsøgende Teams rehabiliteringsforståelse er vanskelig at identificere, idet medarbejderne har metodefrihed, og da de ofte er uenige om, hvordan en indsats skal gribes an. Samtidig har faktorer som den organisatoriske opbygning, medarbejdernes uddannelsesbaggrund og de juridiske rammer alle betydning for, hvordan rehabiliteringsindsatsen gribes an.

På trods af de mange faktorer kan der på baggrund af italesættelser hos medarbejderne alligevel identificeres en overordnet rehabiliteringsforståelse hos Det Opsøgende Team, der hviler på et behovsteoretisk menneskesyn, hvor der tages udgangspunkt i forskellige behovsdimensioner. Dette menneskesyn afspejler recoverybevægelsens beskrivelse af rehabilitering. Recovery er det eneste officielle fællesfaglige grundlag, som medarbejderne nævner. Medarbejderne beskriver deres fokus på Recovery som et fokus på borgerens ønsker og drømme, og de ser deres rolle som en hjælp til at sætte nogle delmål sammen med borgeren. I rehabiliteringsindsatsen kan identificeres en række etiske dilemmaer, der begrænser fokus på recovery. Dette ses eksempelvis, når medarbejderne har en forståelse af hvad basale behov er, der strider imod de udsatte borgers umiddelbare ønsker. Udover dette dilemma kan der identificeres en række udfordringer i rehabiliteringsforståelsen, når medarbejderne får en anden rolle pga. de juridiske rammer, der skaber en mere regelstyret indsats. Ligeledes kan der i indsatsen identificeres et særligt fokus på sikkerhed, som kommer før fokus på

borgerens behov, ønsker og drømme, og endvidere bestemmer organisationens fokus på ressourcer hvem der kan handles over for og hvornår.

Udforskningen af Det Opsøgende Teams rehabiliteringsforståelse har vist, at den, ifølge medarbejderne, påvirkes gennem politikeres og mediers udtalelser i debatten om situationen ved Klostertorvet. Med den viden jeg har om denne debat vedrørende udsatte grupper ved Klostertorvet, som er nævnt i specialets kapitel 1, er der lige præcis i denne debat nogle helt andre italesættelser af indsatsen ved Klostertorvet på spil. Dette har, sammen med medarbejdernes udtalelser, gjort det relevant at udforske den del af institutionen, der vedrører ”Klostertorvsdebatten”. Jeg vil derfor i nedenstående afsnit analysere denne debat med henblik på at finde ud af, hvilke diskurser der fremstår i debattens udsagn og hvilken rehabiliteringsforståelse der kan identificeres i denne.

Det kan ud fra ovenstående analyse ikke endeligt konkluderes, at medarbejderne altid arbejder ud fra en recoveryorienteret rehabiliteringsforståelse. Dette skyldes ikke kun de nævnte begrænsninger, men også at ovenstående analyse primært bygger på medarbejdernes egne udsagn fremfor eksempler fra observationer af indsatsen. Eksempler på hvordan den fremanalyserede rehabiliteringsforståelse kommer til udtryk i indsatsen vil blive inddraget i kapitel 5, hvor rehabiliteringsforståelsens betydning for indsatsen i de translokale sociale relationer bliver analyseret.

4.2.Rehabiliteringsforståelsen i ”Klostertorvsdebatten”

Denne del af analysen identificerer de diskurser i Klostertorvsdebatten, der har vist sig tydeligst i de artikler, der er blevet indsamlet på baggrund af den tidligere beskrevne dataindsamlingsmetode. I debatten inddrages, udover beskrivelser udarbejdet af medierne, kommentarer og indlæg i medierne fra erhvervsdrivende og politikere, som er nogle af de aktører, der er kommet med flest udsagn i mediedebatten.

Debatten er særligt opstået i forbindelse med nye initiativer i indsatsen over for de udsatte borgere ved Klostertorvet. Disse initiativer består eksempelvis af oprettelse af stofindtagelsesrum og sundhedsrum hos Kirkens Korshærs varmestue men også særligt i forbindelse med sommerperioder, hvor der har været mange mennesker i området ved Klostertorvet har debatten vist sig (Indsamlede nyhedsartikler).

Som nævnt, har debatten vist sig særligt relevant at belyse, idet medarbejderne selv nævner, at de både styringsmæssigt og i deres egen forståelse bliver påvirket af debatten og dens aktører.

Derudover har debattens diskurser vist sig at være relevante, idet de særligt har fokus på de udsatte borgere, omkring Klostertorvet, der sættes i forskellige subjektpositioner. Diskurserne bliver dermed også en del af institutionen ved Klostertorvet, som jeg har valgt at belyse i dette speciale. Dette vil endvidere blive tydeligt i analysen af de translokale sociale relationer, hvor diskursernes samlede rehabiliteringsforståelse har vist sig at have indflydelse på den rehabiliteringsindsats, der kan identificeres i de konkrete begivenheder der undersøges.

De translokale sociale relationer indebærer, ifølge institutionel etnografi, som nævnt, også medierne og diskursernes kompleksitet, som en del af disse relationer. Derfor er det relevant at belyse dette diskursive felt for at kunne benytte det i analysen af rehabiliteringsforståelsernes betydning for indsatsen i de translokale sociale relationer.

I analysen benytter jeg Foucaults teoriapparat vedrørende magt og diskurser. Med udgangspunkt i dette identificeres to overordnede diskurser i form af henholdsvis *den økonomiske diskurs* og *den kriminaliserende diskurs*. Først præsenteres de to diskurser ved at analysere henholdsvis *udsagn*, *diskurs* og *diskursformation*. Herefter identificeres den rehabiliteringsforståelse, som udspringer af debattens diskurser. Til slut diskuteres forskellene imellem denne rehabiliteringsforståelse og det opsøgende teams rehabiliteringsforståelse, hvilket leder op til analysen af rehabiliteringsforståelsernes relation i institutionens translokale sociale relationer.

4.2.1. Den økonomiske diskurs

Udsagn

Med udgangspunkt i Foucaults teoriapparat gives her eksempler på udsagn, hvor der fremsættes bestemte subjekt- og objektpositioner.

”Jyllands-Posten har besøgt en række af de forretningsdrivende i området omkring Klostertorv, og de bekræfter alle, at problemerne med sociale tilfælde, der holder til på Klostertorv og i Klostergade er eskaleret i de seneste fire måneder, og at det til tider kan gå ud over kundernes lyst til at besøge forretningerne.” (Newspaq / Go FM, 08.07.13)

”Butiksejere savner hjælp på Klostertorv. Politiets indsats i Mølleparken har øget belastningen på Klostertorv. Det går ud over butiksejerne.” (www.JP.dk, 08.07.13)

”Det er markant værre. Der har hele tiden været nogen, der har siddet i området, men vi har ikke set noget lignende før, siger Jette Lykke, der har cafeen Stardust i Klostergade. Cafeen oplever et kraftigt omsætningsfald, fordi gæster ikke tør sætte sig ved bordene udenfor.

Når der er mange narkomaner og alkoholikere, tør folk ikke engang gå forbi cafeen, siger Jette Lykke (...) Vi skal overveje, om vi overhovedet kan være på adressen, siger hun.” (Ritzaus Bureau, 26.06.13)

”Restauratøren håber inderligt, at misbrugerne holder sig væk fra Klostertorv. ”Det har i den grad været hårdt de seneste par år, og balladen har også kostet penge. Vi mistede i juni måned 2013, i forhold til tidligere år, 100.000 kroner i omsætning pga. brugerne”. (Jyllandsposten, Aarhus 02.05.14)

”Omsætning går tabt. ’Det startede i marts, da politiet ryddede op i Mølleparken. Siden da har vi mistet 40 procent af vores omsætning, sammenlignet med 2012’, forklarer Juha Tamminen til Jyllands-Posten.” (Jyllandsposten, Aarhus, 08.07.13)

Med udgangspunkt i Foucaults teoriapparat kan der her identificeres en produktiv magt, der skaber en subjektposition for de udsatte borgere, der identificeres som alkoholikere og narkomaner, der med deres tilstedeværelse og adfærd ødelægger de erhvervsdrivendes økonomi. Magten producerer dermed en sandhed om, at de erhvervsdrivendes økonomi (objektet) ødelægges, og at det dermed kan tvinge de erhvervsdrivende til at lukke deres forretning. Dette ses eksempelvis ved, at de udsatte borgere betragtes som en ”ballade der har kostet penge”, ”noget ekstremt der skræmmer forbipasserende og generer forretningsdrivende” og som ”sociale tilfælde” der ødelægger kundernes lyst til at besøge forretningerne, hvilket bl.a. resulterer i ”kraftigt omsætningsfald”. Dette får nogle erhvervsdrivende til at håbe, at disse ”misbrugere” holder sig væk. Der skabes en sandhed om, at de udsatte borgere er et problem, idet de skaber problemer, for de erhvervsdrivendes økonomi, med deres ballade.

Diskurs

Idet diskurs betragtes som udsagn inden for et bestemt område, der kommer fra samme tilblivelsessystem, kan ovenstående udsagn alle relateres til en overordnet økonomisk diskurs

(Phillips og Jørgensen 1999: 21-22 & Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26). Dette ses ud fra, at ovenstående udsagn alle henviser til situationen ved Klostertorvet som en økonomisk problematik, hvilket ikke blot kan analyseres i subjekt og objektpositionerne, hvor problemet er, at de erhvervsdrivende ikke får hjælp til den økonomiske problematik, som borgerne skaber, men også ved at der direkte refereres til økonomiske begreber. Der benyttes eksempelvis negativt ladede økonomiske begreber som ”omsætningsfald”, ”omsætningstab” og ”mistede 100.000 kroner” som stammer fra et økonomisk tilblivelsessystem.

Diskursformation

I ovenstående citater kan identificeres en diskursformation, der styrer, hvilke udsagn der kan fremsættes og af hvem (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26).

Diskursformationens strategidannelse er her styret af en logik, der kan relateres til nytteteorien, idet der udelukkende argumenteres ud fra et individualistisk menneskesyn i problematikken ved Klostertorvet. I nytteteorien er det moralske argument, at det enkelte individ selv er kommet i besiddelse af eksempelvis sin formue, og dermed vil indkomstfordelingen altid være retfærdig (Jensen 2007: 13-15). På samme måde ses det i den økonomiske diskurs som rimeligt at fremsætte et ønske om, at de udsatte borgere skal holde sig væk fra området, idet det giver et omsætningstab for den enkelte erhvervsdrivende. Der skabes dermed en sandhed om, at det er urimeligt over for de erhvervsdrivende, at deres omsætning mindskes grundet disse borgere. Diskursformationen gør det dermed muligt for de erhvervsdrivende at tale ud fra og diskursen udelukker dermed konkurrerende udsagn om f.eks. at betragte det som rimeligt, at der er et omsætningstab, såfremt de udsatte borgere eksempelvis får opfyldt nogle behov ved at opholde sig ved Klostertorvet, som de ellers ikke ville kunne få opfyldt. Udover dette bør statens indgriben i samfundet begrænses mest muligt, ifølge nytteteorien, og staten bør kun gribe ind, når det enkelte individ skal beskyttes mod overgreb fra andre, eller når der skal træffes afgørelser i stridigheder imellem samfundets borgere (Jensen 2007: 13-15). Dette ses også i den økonomiske diskurs, hvor de erhvervsdrivende efterlyser hjælp fra det offentlige til at gribe ind i de problemer, som de udsattes ballade, ifølge dem, skaber. Den økonomiske diskurs bryder dermed med den forklaring, der ligger i medarbejdernes behovsorienterede forståelse, og ud fra denne argumentation sættes der dermed grænser for at komme med udsagn fra socialarbejdernes institutionelle placering inden for denne diskursformation (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26).

4.2.2. Den kriminaliserende diskurs

Med følgende eksempler vil jeg analysere udsagn, der kan referere til den kriminaliserende diskurs:

"I sidste uge kunne man i JP Aarhus læse om forskellige problematikker vedrørende Klostertorv og de misbrugere, som p.t. sætter en negativ dagsorden for området.

Som medlemmer af socialudvalget har vi igennem den seneste tid også modtaget en række borgerhenvendelser, og de beskriver klart, at den nuværende situation på torvet er uholdbar.

Beboere og handelsdrivende på Klostertorv har henvendt sig i en konstruktiv tone, men budskabet er krystalklart og alarmerende: Misbrugere, der optager busskurene og dyrker sex på åben gade, giver store problemer med affald og skænderier/slagsmål." (Jyllandsposten, 22.03.14, indlæg af politiker)

"Situationen er vel den enkle, men samtidig ret komplicerede, at de hjemløse og misbrugerne er uønskede i området ved Klostertorv, hvis de ikke kan overholde visse normer for ordentlig opførsel. Kan de derimod finde et fornuftigt adfærdsniveau, kan de godt være en del af området." (Jyllandsposten, Aarhus 21.03.14, ledende artikel)

"Alkoholikere og narkomaner har taget magten på Klostertorv og Klostergade i Aarhus. (...) Også cykelbutikken Webike, der ligger på hjørnet af Klostergade, er voldsomt trætte af ballademagerne, der holder til ude foran butikken. De kaster flasker på folk, slås, og virker truende i deres adfærd, lyder det." (dr.dk, 26.06.13)

"Slagsmål, skrigen, råben eller anden støjende, voldelig, fornærmelig eller lignende optræden, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden, må ikke finde sted.

Det er forbudt at udvise uanstændig eller anstødelig opførsel, der er egnet til at forulempe andre eller vække offentlig forargelse.

Det er forbudt at færdes så påvirket af alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, at det kan give anledning til ulempe for andre.

Begås de i stk. 1 og 2 nævnte handlinger på steder, hvortil der ikke er almindelig adgang, og medfører de forstyrrelser af den offentlige orden, kan politiet påbyde, at de bringes til ophør.

Uvedkommende må ikke tage ophold på trapper, i porte, i indgange eller opgange til huse, i kælder- eller loftsrum, i ubeboede huse eller lejligheder, i gårde, haver eller udhuse, på byggepladser, i

køretøjer, togvogne eller lignende.” (JP.dk, 08.07.13, juridisk afsnit i artikel vedr. borgeres adfærd ved Klostersortet)

Udsagn

I ovenstående udsagn positioneres de udsatte borgere til at have misbrug og opføre sig uordentligt og i strid med normerne og loven. Dette ses eksempelvis ved, at det beskrives, at de har ”taget magten”, og skabt en ”negativ dagsorden”, og der refereres endvidere til konkrete handlinger, der beskrives som ”alarmerende” og som består af ”sex på åben gade”, ”slagsmål” og ”truende adfærd”, som direkte beskrives som værende et ”uacceptabelt brud på normer”. Der henvises endvidere i det sidste citat til lovgivningen, hvor den beskrevne adfærd bevises at være ulovlig. Dermed producerer magten en sandhed om, at den adfærd, de udsatte borgere har, er ulovlig og dermed forkert (Phillips og Jørgensen, 1999: 23).

Diskurs

Ud fra ovenstående produceres her en diskurs, som kaldes ”den kriminaliserende diskurs”. Dette gøres ud fra, at den refererer til adfærd, der i samfundet betragtes som kriminelle handlinger. Ud over, at der henvises direkte til kriminel adfærd, refereres der løbende til ovenstående eksempler på adfærd, som konstrueres som værende ulovlig adfærd, idet disse udsagn alle kommer fra et tilblivelsessystem, der omhandler kriminel adfærd og brud på samfundets normer (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26).

Diskursformation

Diskursformationen styrer i ovenstående diskurs udsagnene til at begrænse sig til, at adfærden hos de udsatte borgere er forkert, idet der netop er skabt en sandhed om, at denne adfærd er ulovlig og derfor må ændres eller fjernes (Mik-Meyer og Villadsen, 2007: 25-26). Dette giver igen en naturlig afgrænsning af, hvilken institutionel position, der er mulig at tale ud fra. Idet socialarbejderne i Det Opsøgende Team har en recoveryorienteret rehabiliteringsforståelse og dermed skal tage udgangspunkt i de udsatte borgeres ønsker, er det derfor ikke muligt for dem at tale inden for denne diskursformation, da der brydes med forståelsen af, at der skal tages udgangspunkt i borgernes egne ønsker og behov. Dette ses ved, at der på forhånd er skabt en sandhed om, at deres adfærd skal ændres til at være lovlig og inden for normen.

Der kan igen trækkes referencer til nytteteorien, som tager udgangspunkt i en forståelse af, at individet handler ud fra en ”lyst-smerte-kalkule”, idet løsningen er, at hvis ikke individet kan opføre sig ordentlig, skal det ikke opholde sig ved Klostersortet (Jensen 2007: 13-15).

4.2.3. En adfærdsregulerende rehabiliteringsforståelse?

Ud fra den økonomiske og den kriminaliserende diskurs kan identificeres et samlet ønske om en konkret handlingsstrategi over for gruppen af udsatte borgere, der opholder sig ved Klostertorvet i Aarhus. Som det fremgår af ovenstående, refererer de to diskurser begge til en forståelse, der trækker på nytteteorien, der konstruerer en sandhed om, at de udsatte borgeres adfærd er moralsk forkert. Den forværrer de erhvervsdrivendes økonomi, og de skal derfor væk fra Klostertorvet, hvis ikke deres adfærd stemmer overens med lov og normer.

Følges Foucaults argumentation om, at udsagn ofte kan føres tilbage til en specifik historisk epoke, hvor udsagnene er blevet accepteret som sande og meningsfulde, kan overstående diskurser siges at føre tilbage til den workfare-orienterede rehabiliteringsforståelse, som har præget det danske velfærdssystem siden 90'erne, og som benytter argumentationen om, at man som individ skal bidrage aktivt til samfundet eller skal arbejde henimod at kunne være aktiv deltager, såfremt man skal kunne modtage hjælp på lige fod med andre. Idet de udsatte borgere, set ud fra de to ovennævnte diskurser, ikke bidrager til samfundet, men derimod forhindrer andre i at bidrage økonomisk og samtidig bryder med normerne i samfundet og begår kriminalitet, skal de, hvis man følger den nytteorienterede workfare-tilgang, heller ikke have mulighed for at have ret til samfundets goder og f.eks. have ret til at opholde sig ved Klostertorvet.

Recoverybevægelsen, som var med til at skabe begrebet ”rehabilitering”, i dets oprindelige forståelse, ville naturligvis ikke betegne denne beskrevne forståelse, som ovenstående diskurser konstituerer, som en rehabiliteringsforståelse, idet rehabilitering, ifølge dem, omhandler at støtte borgerens recoveryproces i samarbejde med borgeren (Eplov 2010: 37). Idet rehabiliteringsbegrebet, som nævnt i specialets introduktion, hele tiden er under forandring, kunne det dog vælges at argumentere for, at der her er tale om en redefinering af rehabiliteringsbegrebet, som hviler på adfærdsregulering, og dermed kunne man kalde dette ”en adfærdsregulerende rehabiliteringsforståelse” (Mogensen, socialstyrelsens hjemmeside, set 27.05.14). Jeg vælger dog her, på trods af min brede definition af begrebet ”rehabiliteringsforståelse” at nøjes med at kalde det ”en adfærdsregulerende forståelse”, idet hele adfærdsreguleringen her slet ikke sigter mod at få borgeren tilbage til et stadie med færre sociale problemer. I den forståelse der ses i ovenstående diskurser handler det udelukkende om at regulere borgerens adfærd med henblik på at bringe det omkringliggende samfund til et bedre stadie.

Det kan synes tvivlsomt, at en sådan forståelse kan blive brugt i en indsats i det sociale arbejde, men adfærdsregulering som en del af det sociale arbejde er ikke nogen ny strategi. Læringsteorien, som er en af de kendte modeller i socialt arbejde, der præsenteres af Hutchinson og Oltedal, trækker bl.a. på behaviorismens tankegang, hvor adfærd reduceres eller forstærkes ved hjælp af ”stimulus/respons”-teorien, hvor man eksempelvis kan fjerne noget individet synes godt om for at ændre individets adfærd (Hutchinson og Oltedal, 2006: 145-147). På samme måde kan man identificere en adfærdsregulerende forståelse i de ovenstående diskurser, når det ønskes at fratage de udsatte borgere ret til at være ved Klostertorvet, hvis ikke de ”opfører sig ordentligt”, med henblik på, at få dem til at ændre deres adfærd.

Nedenstående figur illustrerer, hvordan de to diskurser samlet set giver et billede af Klostertorvsdebattens rehabiliteringsforståelse:

Den økonomiske diskurs

Udsagn: Positionerer de udsatte borgere som ballade, der mindsker omsætningen hos de erhvervsdrivende, som derfor må lukke deres forretninger.

Diskurs: En økonomisk diskurs, da alle udsagn referer til situationen som en økonomisk problematik og benytter begreber fra et økonomisk tilblivelsessystem.

Diskursformation: Diskursen er mulig for de erhvervsdrivende, politikere og medier at tale ud fra, imens socialarbejdernes institutionelle position forhindrer dem i at tale inden for denne.

Kan relateres til nytteteoriens individualistiske strategi og workfare-tankegangen.

Den kriminaliserende diskurs:

Udsagn: Positionerer de udsatte borgere som misbrugere, der sætter en negativ dagsorden på området, da de bryder normer og begår kriminalitet.

Diskurs: En kriminaliserende diskurs, da udsagnende referer til problematikken som en kriminalitetsproblematik og brud på normer. Benytter begreber fra et tilblivelsessystem, der består af det lovgivningen/samfundet definerer som kriminelt/forbudt.

Diskursformation: Er mulig for erhvervsdrivende, politikere og medier at tale ud fra, imens socialarbejdernes institutionelle position forhindrer dem i at tale inden for denne.

Kan relateres til nytteteoriens "lyst-smertekalkyle" og workfare-tankegangen.

En adfærdsregulerende forståelse

Der benyttes straf/belønning til at regulere de udsatte borgeres adfærd med henblik på at ændre de problemer disse borgere skaber.

Den adfærdsregulerende forståelse kan identificeres som en modpol til socialarbejdernes recoveryorienterede rehabiliteringsforståelse, der trækker på værdier fra behovsteoriens menneskesyn og har fokus på borgernes recovery.

Bliver Det Opsøgende Teams rehabiliteringsindsats påvirket af mediedebatten og dens aktører, som

socialarbejderne hævder, betyder dette dermed, at indsatsen bliver præget i en helt anden retning, end den retning den recoveryorienterede rehabiliteringsforståelse foreskriver.

4.2.4. Opsamling

I mediedebatten vedrørende de udsatte borgere ved Klostertorvet i Aarhus kan identificeres to diskurser i form af henholdsvis ”den økonomiske diskurs”, der konstruerer en sandhed om, at de udsatte er et økonomisk problem for de erhvervsdrivende, og ”den kriminaliserende diskurs” der ser de udsatte borgeres adfærd som et brud på loven og samfundets normer.

Der trækkes i de to diskurser på en nytteteoretisk argumentation, der kan føres tilbage til workfare-strategien som har præget samfundet siden liberalismens indtog i 90’erne. Ud fra denne argumentation skaber de to diskurser tilsammen en adfærdsregulerende forståelse, hvori der argumenteres for, at de udsatte borgere skal holde sig væk fra Klostertorvet, såfremt de ikke opfører sig inden for lovens rammer og samfundets normer. Der kan dermed identificeres en forståelse i Klostertorvsdebatten, hvori der ligger et ønske om en andre tiltag i institutionen end den rehabiliteringsindsats Det Opsøgende Team har til hensigt at udføre. Ud fra ovenstående analyse kan det umiddelbart virke umuligt at benytte begge forståelser i institutionens konkrete indsatser. Eksempelvis kan det være svært at forestille sig, hvordan man i indsatsen skal tage udgangspunkt i borgerens ønsker og behov, hvis man samtidig har en adfærdsregulerende tilgang, der betragter individet som styret af en ”lyst-smerte-kalkyle”, og hvor individet derfor må korrigeres via straf til at opføre sig ud fra de ønsker der ligger i samfundets normer og rammer.

Jeg vil i næste analysedel analysere rehabiliteringsforståelsernes betydning for de konkrete tiltag vedrørende henholdsvis ansættelsen af den sociale vicevært og oprettelsen af et værested for udsatte grønlændere.

5. Analyse af forståelsernes betydning

I denne analysedel besvares problemformuleringens andet underspørgsmål:

”Hvilken betydning får disse forståelser for konkrete politiske tiltags translokale sociale relationer?”

I første afsnit analyseres ansættelsen af den sociale vicevært samt styringen og udførelsen af hans indsats i institutionen. I det andet afsnit er det oprettelsen af det nye værested for udsatte grønlændere, der vil blive analyseret.

I analysen vil Foucaults magtbegreb løbende blive benyttet for at tydeliggøre, hvordan magten konstituerer viden og subjekter, da dette har vist sig at kunne være med til at konkretisere hvordan de to forståelser får betydning for indsatsen.

5.1. Ansættelse af den sociale vicevært

Dette afsnit er opdelt ud fra de enkelte led i organiseringen af den sociale viceværts indsats. Disse led består af henholdsvis indsatsens oprindelige formål, styring og tilrettelæggelse af indsatsen, socialarbejdernes koordinering og selve den sociale viceværts udførelse af indsatsen. Dette valg er truffet, da det er i forbindelse med disse dele af indsatsen, at de enkelte forståelser bliver særligt tydelige, og da de samlet set kan sige noget om hvilken betydning forståelserne får for netop formål, styring og udførelse i dette tiltags translokale sociale relationer.

5.1.1. Tiltagets formål – Opdragelse?

I forbindelse med den politiske beslutning om at oprette stofindtagelsesrum hos Kirkens Korshærs varmemstue, bliver der, som nævnt i introduktionen, ansat to sociale viceværter i CAOI.

I et interview med søjlechefen for SUV, fortæller han om baggrunden for ansættelsen:

”Altså når man går ud og laver sådan nogle tilbud, så går man ud i en høring [...] Altså enten en høring eller en orientering. Hvor folk i nabolaget kan give deres besyv med vores tanker om at oprette sådan et rum. Og der blev hele situationen på Klostertorv med grønlænderne og østeuropæerne som - og der også nogle danskere, der opfører sig mærkværdigt på Klostertorv - der blev det ligesom helt blandet sammen, og altså, kvarteret var bekymret, naboerne var bekymret for, at så ville det flyde med kanyler og alt sådan noget der, på utrolig mange forskellige tidspunkter

osv., og det ville bare forværre hele situationen på Klostertorv. Så opstod idéen så om at ansætte nogle sociale viceværter.”

Ovenstående viser, at baggrunden for ansættelsen af de to sociale viceværter var en bekymring hos nabolaget ved Klostertorvet. Det er ikke her tydeligt, hvad disse bekymringer præcist går ud på. Dog henvises der til en bekymring over hele situationen pga. nogle grønlændere, østeuropæere og danskere der opfører sig mærkværdigt, og at et stofindtagelsesrum kan forværre situationen. Der kan dermed identificeres en bekymring over for nogle bestemte grupper, og de ting der evt. kan følge med at oprette et stofindtagelsesrum, der danner baggrund for, at der ansættes to sociale viceværter.

Under indvielsen af stofindtagelsesrummet forklarer den daværende rådmand, hvad de to sociale viceværter opgaver bliver, hvilket bliver uddybet på kommunens hjemmeside. Her ses en tydeligere beskrivelse af, hvad formålet med ansættelsen er:

”Socialforvaltningen har ansat to sociale viceværter, som skal ”patruljere” rundt i området med det formål at neddæmpe de ulemper, der opleves i området. De sociale viceværter skal færdes og være synlige i området. De skal arbejde tæt sammen med de ansatte i stofindtagelsesrummet, gadeplansarbejderne, brugerne, beboerne og de forretningsdrivende. De skal tale med brugerne og beboerne om de udfordringer, der opstår. De skal være med til at ”opdrage” på misbrugerne og dermed lette det pres, der er på området.” (Hjemmesideopslag, 28.10.13, Borgmesterens forvaltning, Indvielse af stofindtagelsesrum).

Dette uddybes, i en udtalelse til pressen, af lederen hos Kirkens Korshær, hvor det, i begyndelsen, er planen, de sociale viceværter skal færdes:

”Børn kan lide at kaste med sne, når det er vinter, og så kan en gårdvagt bryde ind. Ligesådan med de sociale viceværter, de kan gribe ind, hvis de udsatte er for ”vilde”. Her er der dog tale om voksne, og de kan være sværere at arbejde med, fordi de måske er påvirkede, udtaler Morten Aagaard, der leder af Kirkens Korshær i Aarhus til DR Østjylland.” (TV2 Østjylland, 27.06.13)

Det ses her, at der, i den politiske beslutning om at ansætte de sociale viceværter samt hos lederen af Kirkens Korshær, tages udgangspunkt i den adfærdsregulerende forståelse, hvilket får den betydning at dette tiltag iværksættes. Dette ses ved, at kommunens politiske ledelse, selvom de sætter ordene ”patruljere” og ”opdrage” i citationstegn, og dermed tager forbehold for brugen af

disse ord, beskriver det at neddæmpe ulemperne i området, som de sociale viceværter opgave. Samtidig sammenlignes de sociale viceværter med gårdvagter, der bryder ind, hvis børn i skolen kaster med sne, imens de udsatte borgere sammen lignedes med "vilde" børn. Magten konstituerer her en sandhed om, at misbrugerne skaber ulemper, og derfor er der brug for nogle til at gribe ind. Derudover kan det, at formålet er at "opdrage" på borgerne, ses som et resultat af den adfærdsregulerende forståelse, idet der her kan identificeres et ønske om at korrigere de udsatte borgers adfærd, så de ikke længere er en ulempe for området.

5.1.2. SUV's implementering af tiltaget – organiserings betydning

I den videre analyse af de translokale relationer, viser det sig, at selve tilrettelæggelsen af indsatsen bliver påvirket af SUV's organisering og styring i en retning, der åbner op for at andre forståelser end den adfærdsregulerende kan få betydning for dette udførelsen af tiltaget. Dette vil jeg tydeliggøre i dette afsnit.

Søjlechefen i SUV beskriver selv tilrettelæggelsen af indsatsen på følgende måde:

"(...) altså vi er jo også en økonomisk organisation i den forstand, at vi har et budget, og vi kan altid bruge flere penge, end vi har, og hvis det at ansætte to sociale viceværter bare skete, og alle kunne søge de her opslag, alle der havde interesse for det, jamen så ville vi hurtigt på sådanne to stillinger have en ekstra lønudgift på måske en hel million, og det er ikke sådan, at vi bare har penge, der ligger løst, tværti.. (gør ikke sætning færdig). Så ideen den opstod, samtidig med, da vi står overfor, og har en forpligtigelse til at oprette seniorjob, jamen vi kunne etablere sådan noget via nogle seniorjobs, og det passer også meget godt med, at dem der jo skulle være sociale viceværter, ville vi godt have skulle være nogle modne personer osv. Så er der nogle regler om, hvem der kan etablere seniorjobs. En privat organisation som Kirkens Korshær kan ikke gøre det. Det skal være en offentlig organisation. Derfor bliver det så Center for Akutte og Opsøgende, der kommer til at stå for at etablere de der seniorjobs. Men det passer også på den anden side fint i det, fordi Center for Akutte og Opsøgende har i forvejen meget tæt samarbejde med Kirkens Korshær, bl.a. på nogle natpladser, der er etableret omkring Kirkens Korshær, hvor budgettet faktisk ligger over i Akut –og Opsøgende." (Interview, søjlechef: 4)

Ud fra ovenstående ses et eksempel på nogle af de faktorer der får betydning, når en så stor organisation som Aarhus Kommune skal implementere en politisk idé. Faktorer som økonomi og begrænsninger i organiseringen har her betydning, når nye stillinger skal oprettes på baggrund af en

politisk beslutning, hvilket ikke er unormalt i en kommunal organisation (Jacobsen og Thorsvik, 2008: 186-187). De nævnte faktorer får her den betydning, at de sociale viceværter skal ansættes under samme afdeling som Det Opsøgende Team, og dermed inddrages altså en afdeling, som har en helt anden rehabiliteringsforståelse.

Herefter laves af sekretariatet i SUV en stillingsbetegnelse, der beskriver de sociale viceværters opgaver:

”Jobindhold/opgaver:

- *I samarbejde med kolleger og interessenter på området at sørge for godt samarbejde mellem brugere, beboere, de forretningsdrivende, personalet i stofindtagelsesrummet og Østjyllands Politi.*
- *Være bindeled til politiet.*
- *Opholde sig i gadebilledet, have kontakt til brugerne og bevæge sig rundt og opfordre til, at brugerne ikke opholder sig unødigt og i længere tid i grupper på fortovene og ”hænger ud” i bus-skurene og på Klostertorv.*
- *At sørge for, at der er ryddeligt udenfor og omkring Kirkens Korshærs Døgnåbne Værested og i det nærliggende område.*
- *Deltage i samarbejds møder.”*

Ud fra ovenstående ses, at SUV’s udarbejdelse af stillingsbeskrivelsen til CAOIs sociale vicevært nu har åbnet op for en bredere forståelsesramme i tiltagets udførelse. Der kan ikke længere identificeres en direkte ”opdragelse” af de udsatte borgere. Der står derimod, at der skal være en ”god kontakt til brugere”, og at viceværten skal sørge for ”godt samarbejde” mellem de udsatte borgere og de andre aktører i området. Det er ikke tydeligt, hvordan den sociale vicevært skal gøre dette, og der er derfor åbnet op for en helt anden forståelse end den adfærdsregulerende. Dog kan der forsat identificeres et ønske om, at de udsatte borgere ændrer deres adfærd og ikke opholder sig i grupper på fortovene og busskurene i længere tid, og stillingsbetegnelsen kan dermed fortsat relateres til en den adfærdsregulerendes forståelse om, at der skal gribes ind over for de udsatte i denne konflikt mellem dem og de omkringliggende samfundsaktører.

5.1.3. Det Opsøgende Teams planlægning – tilrettelæggelse af indsatsen

Det Opsøgende Team og dets ledelse får til opgave at planlægge og udføre indsatsen i samarbejde med de sociale viceværter. En medarbejder fra Det Opsøgende Team, der var med til planlægningen af indsatsen, beskriver det på følgende måde:

”Og så er det jo bare lige så stille at sætte det i gang. Og det er jo noget omkring sikkerhed, eller det bliver det i hvert fald ret hurtigt, for vores medarbejdere, som skal ned og arbejde på det der hårde, hårde miljø der, som Klostertorv det kan være. Det er jo så noget af det vi begynder. Så er det noget med at begynde at få arbejdet med de samarbejdspartnere, der stod i den ansættelseskontrakt [stillingsbetegnelse] (...) Du kan have det på en A4-sidde. (...) Og det var faktisk ud fra den, at det hele skal opbygges. Det er det eneste vi får at vide ovenfra og nedefter, de krav der.(...) Så nogle gange når vi får påbud ovenfra, så står der ikke ret meget om de opgaver. Der står, det skal udføres fra det tidsrum, og så får vi heldigvis lov til selv at fylde, hvad det er vi vil have ud af det, hvad det er for noget sikkerhed, vi ser, hvad sikkerhedsrepræsentanten ser i forhold til opgaven. (...) Der får vi lige pludselig en medindflydelse på det stykke arbejde, vi skal gøre. (...) Så laver vi det jo lidt om efter, hvad vi synes, og hvad de udsatte borgere siger til os, der giver mening, og hvad naboerne siger, der giver mening. Sådan nogle ting og sager” (gruppeinterview: 18).

I ovenstående citat ses det, at selve planlægningen af indsatsen tilrettelægges af Det Opsøgende Team selv, sammen med de sociale viceværter. De skal dermed udelukkende leve op til de ting der står i stillingsbetegnelsen, og derudover kan de tilpasse indsatsen til det, de oplever, der sker i praksis, og de kan lave det om, ud fra hvad de udsatte borgere siger, der giver mening.

Indflydelse fra medarbejderne, og den forholdsvis ”brede” stillingsbetegnelse åbner dermed op for, at Det Opsøgende Teams rehabiliteringsforståelse kan få betydning for indsatsen. Der kan i ovenstående udtalelse identificeres en ændring fra den oprindelige adfærdsregulerende forståelse, der fik betydning for det politiske og lokalsamfundets formål med at iværksætte indsatsen, idet der i medarbejdernes planlægning ikke kun fokuseres på, hvad lokalsamfundet ønsker, men også hvad de udsatte borgere siger, der giver mening, hvilket ligger sig tættere op af medarbejdernes fokus på de udsatte borgeres behov og ønsker, frem for blot at regulere deres adfærd.

5.1.4. Viceværtens indsats

Inden de deltagende observationer og interviews med den sociale vicevært, havde jeg, på baggrund af ovenstående, en nysgerrighed omkring, hvordan indsatsen foregik, idet der både skulle tages højde for de politiske ønsker og lokalsamfundet, herunder de erhvervsdrivende, som i medierne var en del af den økonomiske og kriminaliserende diskurs, samtidig med at den sociale vicevært, via tilrettelæggelsen af indsatsen, med Det Opsøgende Team, skulle have et fokus på de udsatte borgers ønsker og behov. Ville den sociale vicevært skulle agere som mediator imellem de to forståelser, og hvordan ville dette i så fald konkret folde sig ud i mødet med virkeligheden ved Klostertorvet? Dette fandt jeg relevant at udforske nærmere, idet den sociale vicevært i så fald ville komme til at stå i centrum mellem de to forståelser, og dermed ville dette kunne sige noget om relationen imellem de to forståelser i praksis.

Da jeg spørger den sociale vicevært selv, om han kan fortælle lidt om, hvad hans arbejde går ud på i praksis, svarer han:

”Ja. Det er at opbygge gode solide relationer til de her borgere, og at få en fortrolighed, så de ligesom åbner sig.

(...) Bare det at jeg ser dem, at de ikke er usynlige, det er faktisk et rigtig godt udgangspunkt. Og så begynder jeg bare at snakke med dem om, øh, på deres præmisser. Snakke med dem om det, de har lyst til at snakke om, og det første jeg støder på, det er jo alle de oplevelser, de har, omkring deres misbrug, med systemet omkring misbruget (...) Og når der er gået et stykke tid, og det er det, vi har snakket om, så prøver jeg ligesom at komme ind bag ved det der misbrug. (...)

Fordi, de vil gerne noget andet end det her misbrug, men det styrer dem. Det styrer hele deres hverdag, men alligevel har de nogle ønsker, nogle drømme, og de ligger derinde bag ved misbruget, og det tager noget tid at komme derind” (Interview, vicevært: 2).

Den sociale vicevært beskriver i ovenstående sit arbejde på en anden måde, end det oprindeligt blev formuleret politisk og i stillingsbetegnelsen. Der ses en rehabiliteringsforståelse, som tager udgangspunkt i behovsteoriens menneskesyn og som får den betydning, at borgernes situation ikke betragtes som selvforskyldt, og samtidig ses en forestilling om, at der bør tages udgangspunkt i de udsatte borgers ønsker og drømme, fremfor den forståelse der lå i den oprindelige beskrivelse, som havde en mere adfærdsregulerende karakter, med fokus på belønning og straf.

I de deltagende observationer, hvor jeg følger den sociale viceværts arbejde, oplever jeg endvidere, at han i indsatsen ikke kun beskæftiger sig med de udsatte borgere, der larmer og virker højrøstede, men lige så meget beskæftiger sig med de borgere, der holder sig for sig selv.

Et eksempel er, da jeg tager med den sociale vicevært på besøg hos Kirkens Korshærs varmestue, hvor han inviterer en borger på frokost ude i byen. I et efterfølgende interview beskriver han selv situationen og det videre forløb med borgeren:

"Jeg har lige fået en [en borger] af - det er så en dansker - en ældre herre, og du er stødt på ham, Gert [opdigtet navn] med poserne henne på varmestuen, som sådan set er indskrevet her hos Morten [medarbejder i Det Opsøgende Team], men han er meget svær at komme i kontakt med [borgeren]. Meget sådan høflig, men her efter fire måneder, så har jeg fået ham til at åbne sig, og nu er han faktisk koblet sammen med Morten omkring at få en bolig. Og det der skulle til, det var daglige hilsner, når jeg kom ind på varmestuen. Så tog jeg altid en kop kaffe, og når han så var der, så satte jeg mig over og bare sagde hej og satte mig ved siden af ham, og så var det altid ham, der begyndte at snakke - men om alt muligt andet. Han har en kæmpe viden (...) Og da det så ligesom var igennem, så tænkte jeg, nu var det på tide at ligesom komme et skridt videre. Så inviterede jeg ham på frokost ude i byen, (...) og han måtte vælge tid, og han måtte vælge sted, og det gjorde han, og han ville gerne op til Chinese Wokhouse heroppe på Ryesgade en onsdag (...) og det skete der faktisk, for vi spiste på Wokhouse, og så gik vi over på Sigfrieds Kaffeebar og fik kaffe bagefter. Det vi snakkede om inde på Wokhouse, det var alt det sædvanlige, og da vi kommer inde på Sigfreds Kaffeebar, (...) sagde jeg: "Må jeg spørge om alt?". "Ja", det måtte jeg. Så sagde jeg: "Vil du også svare på det?", og "det er ikke sikkert", sagde han. Så jeg fik lov til at spørge til, hvad han havde i poserne, hvad han havde af drømme, hvordan hans økonomi var, og det viste sig, at han kunne egentlig godt tænke sig en lejlighed, fordi han er pensionist, folkepensionist, og han er ved at nå en alder, hvor, hvad kan man sige, det at sove på gaden, det øh (gør ikke sætning færdig). Så han kunne godt tænke sig en lejlighed ude vest på, og han ville gerne nord på, gerne i cykelafstand (...) bare han kunne cykle ind til midtbyen. Så sagde jeg: "ved du hvad?", om jeg måtte sige det til Morten, og det måtte jeg godt. Og så sagde jeg: "må jeg også lave et møde imellem Morten, dig og mig?" "ja", det måtte jeg også godt. Så øh, vi holdt et møde her, lige her, hvor Morten havde lavet en liste med boliger, og de var henne at kigge og gå ture via google maps og alt det der, øh så i øjeblikket, det har Gert en liste, hvor han så tager rundt og kigger på bebyggelserne... Og alt det har taget fire måneder.

(...) Så det er sådan set det, det hele går ud på. At skabe den der fortrolighed, bare ved at hilse på

folk, lade dem snakke om det de vil, øh, spørge ind til (gør ikke sætning færdig) Jeg har spurgt ind til rigtig mange ting om anden verdenskrig, og jeg har måttet gå hjem og læse om det, så jeg kunne lave nogle kvalificerede spørgsmål, fordi det var ligesom der relationen var, øh, og jeg har også været hjemme og læse om det der osteløbe, og sådan nogle ting, man putter i oste for at få dem til at smage, så ja, jeg havde opbygget en fortrolighed, og jeg respekterede hans viden, og jeg var interesseret i det han fortalte, og så er den bare blevet mere og mere solid.” (Interview, vicevært: 2-3).

Ovenstående beskrivelse viser et eksempel på den recoveryorienterede rehabiliteringsforståelses betydning for den sociale viceværts indsats. Dette ses ved, at den sociale vicevært tager udgangspunkt i borgerens interesser, ønsker og drømme, og spørger interesseret ind til disse. Han lader han det være op til borgeren selv at definere ønskerne, når borgeren er klar til dette, hvorefter han, ved eksempelvis at koordinere mødet mellem borgeren og Det Opsøgende Team, støtter borgeren gennem processen mod at realisere drømmen om at finde en bolig. Der viser sig altså her en helt anden rehabiliteringsindsats får betydning i praksis, end den adfærdsregulerende tilgang, der var rettet mod at mindske ulemper ved at ”opdrage” misbrugere og ”patruljere” i området med henblik på at mindske de ulemper borgerne skaber.

Da jeg følger den sociale vicevært i indsatsen, viser det sig, at der også kan identificeres en særlig forståelse i tilgangen til samarbejdet med de forskellige aktører der er en del af området. Jeg giver her et eksempel fra de deltagende observationer:

Jeg starter dags dato igen med at følge den sociale vicevært, hvor vi samler skrald op og fjerner kanyler. De steder, hvor der ligger kanyler, samler vi dem op og ligger et lille ”visitkort” til stofindtagelsesrummet i stedet for. Da vi kommer forbi Frelsens Hær, møder vi en medarbejder derfra, der fortæller, at de har store problemer med, at borgerne går ind og fixer på deres toiletter. Den sociale vicevært spørger ham, hvad de gør ved kanylerne og fortæller, at de skal huske ikke at smide dem i skraldespanden. Herefter forærer han dem en ”kanyleboks”, som de kan lægge kanylerne i og få tømt hos ham, når den er fuld. Medarbejderen fra Frelsens Hær takker, og vi går derefter videre (Feltnoter: 13).

Det ses her, at den sociale vicevært giver en ”kanyleboks” til en af områdets aktører og dermed forsøger at regulere deres adfærd/forhold, så det mindsker de udfordringer der er ved, at de udsatte borgere fixer på deres toilet. Han forsøger dermed også at tilpasse lokalsamfundets aktører til

borgeren. Den sociale vicevært beskriver selv et andet eksempel på denne regulering af de omkringliggende aktørers adfærd:

”Det vi gjorde til at starte med, det var, at vi gik rundt, og så gik vi ind i forretningerne og gav dem vores visitkort og sagde: ”hvis I havde problemer med folk, der fixer i jeres baggård eller udenfor, så ring til os” Der er én der har ringet derovre et par gange fra Gøglerskolen, hvor jeg simpelthen gik op på Gøglerskolen, oppe på 3. sal. Jeg fulgte eleverne om morgenen, og så gik jeg med dem op, fordi de gik nemlig lige forbi det sted, hvor jeg kunne forestille mig, der var nogen der sad [og indtog stoffer]. Og hun [medarbejder fra Gøglerskolen] har ringet et par gange om, at der var nogle der sad og fixede. Det har så været, hvor jeg ikke kunne nå frem, så jeg har bedt hende om at gå ned og sige til dem ”hej med jer, øh, tager I ikke lige jeres værktøj med, når I er færdige?” - Ikke noget med at jage den væk. Og det har hun haft gode erfaringer med, to gange. Og de har været meget venlige, siger hun. ”Åh, de var så forståelige og de var venlige”, og jamen, de skulle nok rydde op efter sig. Så siger jeg: ”ja, de er jo mennesker ligesom os andre. De har bare et misbrug (interview, vicevært: 8).

Igen viser eksemplet en tilpasning af samfundet via en adfærdsregulerende tilgang over for en af samfundets aktører. I dette tilfælde er det en medarbejder fra Gøglerskolen, der er begyndt at interagere med de udsatte borgere. Det bliver dermed muligt for de udsatte borgere her at færdes i området ved Klostertorvet, hvilket sket ved, at den sociale vicevært, frem for at regulere brugernes adfærd, regulerer de lokale aktørers adfærd.

I de dage, de deltagende observationer foregik, blev de udsatte borgere ikke direkte bedt om at flytte sig, dæmpe sig eller på anden vis ændre deres adfærd ved Klostertorvet. Derimod observerede jeg, at den sociale vicevært, af sikkerhedsmæssige grunde, valgte ikke at gå hen til et sted, når der eksempelvis var høje råb eller skænderier imellem de udsatte borgere, hvilket skete et par gange, i de dage, jeg var med. Ligeledes har han en daglig rute som vi går ved Klostertorvet, der er tilrettelagt ud fra, at han hele tiden skal have et overblik over, hvor det er sikkert at færdes, så han kan holde sig væk fra eventuelle konflikter (feltnoter: 11). Da jeg efterfølgende spørger nærmere ind til, hvordan han håndterer de udsattes adfærd om f.eks. at opholde sig i busskure og lignende, fortæller han:

”Ja, der er jo en arbejdsbeskrivelse, eller en stillingsbeskrivelse, som administrationen på kommunen har udarbejdet, øh, og der står bl.a. andet, at jeg skulle opbygge relationer, og det er jo

det jeg gør. Men med henblik på at flytte folk rundt i bybilledet, det kan jeg jo ikke, for jeg har ikke nogen myndighed. (...) sådan er det også på Klostertorv, når solen er fremme. Så sidder de der, og det eneste jeg kan gøre det er, at - nu har politiet jo været massivt tilstede, og så flytter de sig - hvis de sidder der alligevel, så kan jeg godt finde på at gå hen ved siden af dem og sige: "Det er sgu ikke smart, du har en flaske. Du må godt sidde her, men du må bare ikke drikke her, så tag lige og gem flasken." (Interview, vicevært: 8)

Citatet viser, at der er uoverensstemmelse imellem den indsats, der politisk blev beskrevet som målet med indsatsen, og så den reelle indsats ude i den sociale viceværts hverdag og møde med de udsatte borgere. Den sociale vicevært ser det her ikke som sin opgave at flytte de udsatte borgere væk, når de opholder sig ved Klostertorvet. Han ser det ikke som en mulighed, idet han rent organisatorisk ikke har myndighed til at "flytte folk", som er ønsket i de tidligere analyserede diskurser i mediedebatten. Derimod giver han i eksemplet en borger råd om, hvordan det er muligt for ham at få lov til at blive siddende ved torvet, ved at gemme sin flaske med alkohol, og dermed komme uden om de regler der gør, at politiet kan bede ham om at gå. Frem for at arbejde ud fra den adfærdsregulerende forståelse som "gårdvagt", som hans rolle blev beskrevet af Kirkens Korshærs leder, hjælper han her borgeren til at komme uden om reglerne, ved at få borgeren til at "lade som om", at vedkomne overholder de regler der er.

5.1.5. Opsamling

Der kan, hos kommunens politiske ledelse og ledelsen af Kirkens Korshær identificeres en adfærdsregulerende forståelse, som får betydning for ansættelsen af den sociale vicevært og det officielle formål med indsatsen. Dette afspejles i det øverste styringsniveaus udtalelser om, at viceværten skal "opdrage" de udsatte borgere i området med henblik på at neddæmpe de ulemper, som, ifølge områdets aktører, præger situationen ved Klostertorvet.

Fra der politisk træffes beslutning om at iværksætte indsatsen, og til indsatsen udføres, sker der et skift i forståelsen i den konkrete rehabiliteringsindsats.

Grundet ressourcemæssige og organisatoriske begrænsninger, placeres medarbejderen i samme afdeling som Det Opsøgende Team, og de får dermed mulighed for at præge indsatsen med deres fokus på recovery. Dette får den betydning, at der bliver øget fokus på de udsatte borgeres behov og ønsker. I viceværtens udførelse af indsatsen, er den adfærdsregulerende forståelse slet ikke identificerbar i mødet med de udsatte borgere. Derimod ses konkrete eksempler på en

recoveryorienteret indsats med nogle af de udsatte borgere, og det forsøges endvidere at tilpasse samfundet til de udsatte borgere frem for at tilpasse borgerne til samfundet.

Det viser sig, at det i praksis slet ikke er muligt for den sociale vicevært at blande sig i de ulemper/konflikter, som nabolaget oplever, da viceværten af sikkerhedsmæssige årsager ikke kan gå ind i konflikter, og da han ikke har kompetence til at ”flytte på folk”. Derimod ses der eksempler på, at viceværten rådgiver de udsatte borgere til at gemme deres flasker, så borgerne ikke bliver fjernet fra torvet af politiet.

På baggrund af denne analyse kan det konkluderes, at indsatsen i praksis bygger på en helt anden forståelse af rehabilitering end den der ses hos det overordnede styrende niveau. Der ses dermed en diskrepans imellem det styrende politiske niveau og frontmedarbejdernes konkrete tilgang over for de udsatte borgere.

Med Foucault som teoriapparat, kan dette ses som et udtryk for, at rehabiliteringsindsatsen i praksis trækker på diskurser fra en anden historisk epoke, der stammer fra recoverybevægelsens forståelse af rehabilitering, og denne udelukker dermed muligheden for at socialarbejderne møder borgerne med en adfærdsregulerende forståelse, som historisk kan kobles til en nyere neoliberalistisk workfare-tilgang, der trækker på et mere nytteteoretisk menneskesyn. Rehabiliteringsforståelsen hos frontmedarbejderne samt omstændigheder i praksis som eksempelvis det store fokus på sikkerhed, udelukker dermed den adfærdsregulerende forståelse, som kan identificeres i de overordnede styrende niveauer, og som fik betydning for hele formålet med at iværksætte indsatsen.

5.2.Oprettelse af værested for udsatte grønlandere

Jeg vil i dette afsnit analysere de translokale sociale relationer, der ses i forbindelse med oprettelsen af det nye værested for udsatte grønlandere, der indtil iværksættelsen af dette tiltag opholdt sig ved Klostertorvet.

Idet dette tiltag blev iværksat i slutningen af den periode, hvor det var muligt at indsamle empiri, og samtidig i høj grad foregik gennem andre aktører end Det Opsøgende Team, som var de socialarbejdere, jeg primært fulgte, bygger en større del af analysen på analytiske refleksioner, med udgangspunkt i teori, frem for en komplet dataindsamling af tiltagets translokale relationer.

5.2.1. Formål med tiltaget - En flytning for borgernes egen skyld?

I udforskningen af feltet, blev det klart, at der er flere forskellige problemforståelser, som har betydning for beslutningen om at oprette værestedet. Dette vil jeg tydeliggøre med to eksempler. Det første eksempel er fra interviewet med søjlechefen i SUV, der svarer på spørgsmålet om, hvad baggrunden var for at oprette værestedet. Det andet eksempel er fra kommunens hjemmeside, hvor rådmanden for Sociale Forhold og Beskæftigelse udtaler sig om det kommende værested.

Eksempel 1:

"Altså dels så har vi jo igennem længere tid jo været i dialog med naboer, forretningsdrivende omkring Klostertorv. Vi har modtaget en del klager omkring forholdene, i øvrigt også fra, bare, århusianere (...) Og så dels i vores samarbejde med politiet, som jo hele tiden er, i en eller anden udstrækning, rundt omkring på større pladser i Aarhus. (...) Vi havde et møde, et alment samarbejds møde, hvor politiet gav udtryk for, at de var bange for, som de sagde, at tingene, når nu det blev varmt, kunne eksplodere, og eksplodere i den forstand at (gør ikke sætning færdig). Altså på det tidspunkt, der så vi ligesom tre grupperinger omkring Klostertorv. Der var grønlænderne, så var der østeuropæerne og så var der nogle danskere, som havde en vanvittig, for at sige det på den måde, adfærd. Det vi så var bange for, eller bekymrede om, det var, at hvis det her eksploderede, så ville grønlænderne måske, fordi det sker ofte for grønlænderne, at de er ligesom de laveste blandt de udsatte, rangeret, og det ville måske komme til at gå rigtig meget ud over dem. Samtidig så vidste vi godt i forvejen, at (gør ikke sætning færdig). Bl.a. rådmanden og sådan nogle som mig havde holdt møde med naboer osv. Vi vidste godt, de fyldte utrolig meget osv. (...) Men altså politiet, de siger, de er simpelthen bange for, det kommer til at eksplodere, når det bliver varmt."
(Interview, søjlechef: 8)

Eksempel 2:

"Det er et spørgsmål om værdighed, når vi nu tilbyder de mest udsatte grønlændere i Aarhus et nyt værested. (...) Det handler nemlig ikke bare om at flytte et socialt problem fra ét sted i byen til et andet. Det handler derimod om at etablere en aktiv indsats over for denne meget socialt udsatte gruppe," siger Thomas Medom. (...) "Klostertorv har gennem noget tid oplevet stigende uro og utryghed, fordi forskellige socialt udsatte grupper bruger torvet og de nærliggende arealer som mødested. Med dette initiativ rettet mod én af de grupper, der opholder sig meget på Klostertorv, håber jeg meget, at naboer, erhvervsdrivende og andre brugere af midtbyen vil opleve, at

også Klostersort er et både trygt og behageligt sted at bo, drive virksomhed og i det hele taget opholde sig," siger Thomas Medom. (Aarhus Kommunes hjemmeside, nyheder, opslag 31.03.14)

Ovenstående viser, at der i beslutningen om at iværksætte initiativet, kan identificeres to forskellige problemforståelser. I den ene problemforståelse ses det som et problem, at flere mennesker ved Klostersort i sommerperioden, vil komme til at gå ud over grønlænderne, og initiativet skyldes dermed, at man ønsker at skabe mere værdighed for gruppen via et nyt opholdssted for dem.

I den anden problemforståelse, ses det som et problem, at der har været stigende uro og utryghed i området ved Klostersort pga., at grønlænderne opholder sig der. Det ses derfor som nødvendigt, at borgerne får et andet opholdssted end Klostersort, da det vil kunne skabe mere tryghed for de erhvervsdrivende og beboere i området. Den sidstnævnte argumentation kan sammenlignes med den argumentation som tidligere er beskrevet i den kriminaliserende diskurs, idet de udsatte borgere også her positioneres som de, der ikke overholder regler og normer og derfor ses som et problem.

Samtidig understreges det af rådmanden, at det ikke handler om at "flytte et problem", og med dette lægges der dermed også op til en anden strategi i indsatsen end den der blev identificeret i analysen af den kriminaliserende diskurs, som omhandlede at adfærdsregulere ved at flytte de borgere, der ikke opfører sig efter normerne. Dette ses også i rådmandens udtalelse til Århus Stiftidende:

"Vi har intet ønske om, at man rent fysisk skal tvinge dem. Vi vil bare gerne give dem et bedre tilbud," siger Thomas Medom. (Århus Stiftidende 01.04.14)

Jeg vil i næste afsnit analysere selve styringen af tiltaget, med henblik på at analysere den forståelse, der kan identificeres i styringen af indsatsen samt hvilken betydning denne får for indsatsen.

5.2.2. Styring af tiltaget – Tilbud eller tvang?

Selve beslutningen om tiltaget og hvordan dette skal udmøntes, får Det Opsøgende Team besked om via et notat, der bliver sendt ud til alle medarbejdere. I notatet står der bl.a.:

"For at motivere grønlænderne til at flytte opholdssted fra Klostersort til Spanien 61 [det nye værested] skal tilbuddet være attraktivt, og for at fastholde de grønlandske borgere i Spanien 61 skal tilbuddet være bedre end Kloster Torv. De attraktive elementer ved Kloster Torv skal så vidt muligt findes i Spanien 61 og sammen med en vifte af andre tilbud.

(...) Der skal endvidere træffes aftale med Østjyllands Politi om, hvordan de bedst muligt bidrager til, at grønlænderne flytter sig fra Klostertorv til Spanien.

(...) Som beskrevet i notatet af 21. marts 2014 er flytning af grønlænderne fra Klostertorv til Spanien en delløsning. Der er stadigvæk forskellige andre grupperinger på Klostertorv at tage stilling til bl.a. den østeuropæiske gruppe, som er en politimæssig opgave” (Notat af 25. marts: 1-2).

Ud fra ovenstående citat ses, at det via den overordnede styring ønskes at regulere de udsatte borgeres adfærd, så de flytter sig. Tiltagets formål præsenteres ikke som et forsøg på at skabe et tilbud for at støtte de udsatte borgere, som rådmanden ellers har udtalt var hensigten. Derimod er hensigten med tilbuddet, ifølge dette udsendte notat, at flytte dem. Dette ses bl.a. ved, at det ikke blot handler om at støtte grønlænderne, da de, ifølge politiet, skulle være den gruppe der bliver hårdest ramt, når tingene ”eksploderer” om sommeren. Det ses nemlig kun som en delløsning, idet der er andre ”grupperinger” der skal handles over for, og altså ikke blot grønlænderne, som skulle være nederst i hierarkiet.

Udover dette ses det i notatet også, at selve tilgangen følger det Foucaults efterfølger, Dean, beskriver som styringsteknikken ”conduct of conduct”, idet det forsøges at få grønlænderne til selv at styre sig selv til at flytte sig. Dette forsøges ved at lave et tilbud, som er mere attraktivt end Klostertorvet, så borgerne styrer sig selv væk fra Klostertorvet. Den adfærdsregulerende forståelse præger dermed her den overordnede styring af indsatsen i et forsøg på at regulere de udsatte borgeres adfærd.

Denne analyse bliver i forbindelse med de deltagende observationer med den sociale vicevært tydeligere. Idet denne indsats naturligt vil få betydning for den sociale viceværts målgruppe, drøftes det nye tilbud ofte med forskellige samarbejdspartnere i viceværtens arbejde. Eksempelvis fortæller en ledende samarbejdspartner, at politiet den 22. april kl. 10 vil ”rydde Klostertorvet” for grønlændere med henblik på at få dem til at tage ned på det nye værested, som åbner den dag (feltnoter: 12).

Da denne udtalelse bliver bekræftet flere steder i institutionen (feltnoter: 11-15), valgte jeg at foretage en observation ved Klostertorvet om formiddagen d. 22. april:

Jeg går ned mod Frelsens Hær ved Klostertorvet. Klokken er 10.10. Jeg stopper et stykke væk hvorfra jeg kan se to mænd i hættetrøje stå og tale med gruppen af grønlandere, der plejer at opholde sig i dette område. Ved siden af står den sociale vicevært. Han går i min retning, hvorefter han får øje på mig og kommer over for at hilse på mig. Han fortæller, at han venter på, at politiet skulle komme forbi kl. 10. Jeg spørger, om han ved hvem de to mænd er, og det er han ikke klar over. Langsomt forlader grønlænderne, én efter én, fortovet foran Frelsens Hær. Jeg spørger den sociale vicevært, om de to mænd kunne være civilklædte betjente. Viceværten går nogle af grønlænderne i møde og spørger dem, hvorfor de går deres vej. En af grønlænderne går med krykker [han kaldes her "L"]. L fortæller, at de ikke må være der, hvilket de har fået at vide af de to civilklædte betjente, der står ved Frelsens Hær, som siger de skal gå ned til værestedet, hvilket L ikke gider lige nu. Viceværten tilbyder at følges med L i bus ned til værestedet, men det vil han ikke. En anden grønlandsk kvinde [her kaldt V], der går lidt længere væk råber "Jubiii, nu har vi endelig fået vores eget grønlandske værested". Viceværten går over og taler med nogle grønlandere, der har bevæget sig fra Frelsens Hær over på selve Klostertorvet. Jeg følger ikke med, da jeg ikke har lavet aftale om at foretage observationer med medarbejderen på forhånd, og jeg går derfor væk fra området igen (Feltnoter: 16).

L's udtalelse viser, at den adfærdsregulerende tilgang her får konkret betydning i form af en politiindsats, hvor grønlænderne der står ved Frelsens Hær bliver bedt om at gå ned til værestedet, og forståelsen i institutionens kriminaliserende og økonomiske diskurser følges dermed. Der må dog tages det forbehold, at det er uklart, hvad gruppen af grønlænderne konkret har fået at vide. Idet V råber "jubii", virker hun glad for at kunne gå ned til det nye værested, og idet hun benytter ordet "endelig", kunne dette tyde på, at det er noget, hun har ventet på eller glædet sig til. Med brug af Foucaults teori om den produktive magt vil en sådan udtalelse dog også kunne ses som et udtryk for, at der her er en anden generativ mekanisme på spil. V's reaktion kan her ses som et resultat af magten, der både er totaliserende og individualiserende. Den totaliserende magt kan identificeres, da den retter sig imod en helt gruppe af grønlandere og i offentligheden fremstilles værestedet som et bedre tilbud end Klostertorvet for den samlede gruppe. Magten ville samtidig her kunne betragtes som individualiserende ved at V's opfattelse af det nye værested er blevet påvirket gennem magtens konstruktion af, hvad der er bedst for hende. Med udgangspunkt i Foucaults teori kan man ud fra ovenstående observation dermed konkludere, at den adfærdsregulerende forståelse her får den betydning, at grønlænderne via magten styres til at flytte sig fra Klostertorvet.

5.2.3. Et forsøg på inddragelse – socialarbejdernes indsats

Det Opsøgende Teams rolle i forbindelse med dette nye tiltag, er for socialarbejderne selv uklar, inden tiltaget iværksættes. Ifølge medarbejderne selv, har de ikke fået nogen specifik opgave i forbindelse med oprettelsen af værestedet. De beskriver blot værestedet som et ekstra tilbud til deres målgruppe, som borgerne, tilknyttet Det Opsøgende Teams SKP-indsats, kan benytte sig af (feltnoter: 4). I forbindelse med de deltagende observationer vælger nogle af medarbejderne dog alligevel at handle konkret i forbindelse med det nye tiltag:

En medarbejder fra Det Opsøgende Team og den sociale vicevært begynder at tale om det nye værested, hvor medarbejderen fra Det Opsøgende Team kender en af de kommende medarbejdere. Medarbejderen fra Det Opsøgende Team siger, at det ikke er så væsentligt, hvad de som medarbejdere synes om det nye værested. Det vigtigste er, ifølge ham, at de som medarbejdere støtter op om, at tilbuddet bliver positivt for borgerne.

De to medarbejdere ringer til en medarbejder i det kommende værested for at høre, om vi må komme forbi og se stedet. Det må vi godt. Da vi kommer derned bliver vi vist rundt. Medarbejderne fra værestedet spørger, om viceværten kan vise dem rundt ved Klostertorvet en dag. Det siger han ja til. Medarbejderen fra Det Opsøgende Team og viceværten foreslår, at medarbejderne på værestedet kan tage kaffe og rundstykker med derned en dag for at hilse på borgerne og drøfte stedet med dem. Det synes de lyder som en god idé, og de aftaler at tage ned til Klostertorvet sammen med den sociale vicevært ugen efter, dvs. en uge før stedet åbner. Medarbejderne fra værestedet spørger, hvad vi synes det nye værested skal hedde. De fortæller, de gerne vil have, at stedets navn passer til den grønlandske kultur, så grønlænderne kan føle sig hjemme. Viceværten og medarbejderen fra Det Opsøgende Team foreslår, at de kunne spørge borgerne selv, når stedet åbner (feltnoter: 14-15).

Denne feltnote viser, at medarbejderne fra værestedet og CAOI forsøger at inddrage de grønlandske borgere ved at tage ned, hvor de opholder sig for at drøfte det kommende værested med dem. Inden politiets indsats iværksættes ses dermed en indsats fra medarbejderne i institutionen, der benytter nogle af de samme tilgange som den tidligere beskrevne rehabiliteringsforståelse hos Det Opsøgende Team. Den behovsorienterede rehabiliteringsforståelse, der hviler på de samme tilgange som recoverybevægelsens får dermed her den betydning, at medarbejderne i deres daglige arbejde forsøger at inddrage de udsatte borgere i processen frem til den 22. april.

Dermed får både den adfærdsregulerende forståelse og den recoveryorienterede forståelse betydning for de af institutionens translokale relationer, der ses i forbindelse med dette nye tiltag. Den adfærdsregulerende forståelse kommer til udtryk via politiets indsats og SUV's styringsredskab "conduct of conduct" med henblik på at flytte borgerne. Den recoveryorienterede tilgang i socialarbejdernes indsats får den betydning, at medarbejderne forsøger at inddrage de udsatte borgere i tiltaget og gøre værestedet til "borgernes sted". Der kan dog sættes spørgsmålstejn ved, hvorvidt socialarbejdernes indsats i forbindelse med dette tiltag vil hjælpe borgerne mod recovery, idet det her ikke decideret handler om at fremme individets egen proces i deres tempo. Ligeledes kan der sættes spørgsmålstejn ved, hvorvidt der sker en reel indflydelse på deres egen situation, idet det med Deans teori også kan ses som endnu en del af "conduct of conduct", da det evt. kan fremme de grønlandske borgeres styring af sig selv mod at flytte sig til dette værested og dermed opfylde tiltagets overordnede strategi om at få dem flyttet.

5.2.4. Glade erhvervsdrivende og glade borgere – En succeshistorie?

Efter perioden med observationer, har det været muligt at indsamle dokumenter og to interviews efter oprettelsen af værestedet – et tiltag, der i medierne beskrives som en succeshistorie, og som også har resulteret i både glade brugere af værestedet og glade erhvervsdrivende ved Klostertorvet. Søjlechefen beskriver, ugen efter iværksættelsen, det foreløbige resultat således:

"(...) jeg var i socialudvalget og orientere, og det er jo tidligt at gå ud i, altså gå ud og orientere om noget, altså, fordi, altså, her 8-9 dage efter at det reelt er sat i værk, men altså, det er jo ret fantastisk, det der er sket. Tilsyneladende så siger politiet og øvrige samarbejdspartnere, at situationen på Klostertorv, den er blevet helt anderledes. For det første så, ja det skal jeg jo lige sige, at det der med at få flyttet grønlanderne og om vi skulle have politiets hjælp osv. det viste sig jo, da det kom til stykket, at det var fuldstændig unødvendigt. Kirkens Korshær de har sådan en lille minibuss, og de kunne simpelthen bare tage om og fortælle, at "jamen vi har fået nogle lokaler til jer, et tilbud til jer". Så øh, de kunne simpelthen bare køre og altså sige "jamen vil i med ned og se det?" Og det ville de godt. Så allerede første dag, da vi åbner, så er der faktisk 27 dernede, hvoraf 16 er grønlandere. Den næste dag, der er der 27, hvor der er 19 grønlandere. Den tredje dag er der 29 dernede, hvor 17 er grønlandere. Så kom vi hen til weekenden. Der er der 24, hvor alle er

grønlandere, og om mandagen der er der 19, hvoraf 16 de er grønlandere, og sådan fortsætter det. (...)

Og det der har vist sig, det er faktisk, at alle tre hovedgrupper stort set ikke er på Klostertorv mere, selvom det er grønlanderne vi har lavet tilbuddet for. Det er jo lidt interessant. Østeuropæerne de er tilsyneladende forsvundet. Nogle de er måske gået i Mølleparken, nogle bruger måske nogle af vores andre tilbud, andre almene væresteder som værestedet i Jægergårdsgade eller andre.”

(Interview, søjlechef: 6)

Ovenstående citat viser, at tilbuddet i SUV beskrives som en succes, idet situationen ved Klostertorvet har ændret sig til at stort set alle de udsatte borgere ikke er ved Klostertorvet længere. Det bekræftes dermed igen, at denne ”flytning” af borgerne har været det overordnede politiske mål, som også fremhæves i orienteringen til socialudvalget. Ligeledes viser det sig, at tiltaget overordnet betragtes som et frivilligt tilbud, hvor politiet ikke har været involveret.

”Succesen” bekræftes ligeledes hos de erhvervsdrivende i deres udtalelser til medierne:

Eks. 1:

Sjældent har Kim Lykke, indehaveren af Café Smagløs på Klostertorv, nydt forårssolen så meget som i år. De seneste par år har solskinsvejr betydet store problemer med råbende og gestikulerende misbrugere på torvet. Sådan er det ikke i år.

»Det går faktisk ufatteligt godt. Siden 22. april, da kommunen åbnede det nye værested for grønlandske misbrugere på havnen, har der været ro her,« siger Kim Lykke. (Århus Stiftstidende 02.05.14).

Eks. 2:

”Sidste sommer var der ikke meget at grine af, hvis man drev café eller forretning i omegnen af Klostertorv. I dette spæde forår er der kommet forsigtige smil på læben.

Smilene skyldes, at gruppen af alkoholiserede og meget højroastede grønlandere ikke længere er at finde på Klostertorv.

(...) »Det er helt anderledes end før og virkelig dejligt. Ja, der dukker da grønlandere op i ny og næ. Og her er stadig østeuropæere og danske alkoholikere. Men niveauet er meget lavere end før,« siger Kasper Albrekt, bestyrer af cykelforretningen »WeBike« på hjørnet af Klosterport og Klostergade.

(...) Længere nede ad Klostergade frygtede ejerne af den kombinerede pladeforretning og café »Stardust« sidste år, at de måtte dreje nøglen: Hujende drukkenbolte skræmte kunderne væk.

»Nu går det meget bedre. Det er dejligt at kunne møde på arbejde om morgenen uden at gå forbi gruppen af vodkadrikkende alkoholikere,« siger Juha Tamminen, der ejer »Stardust« sammen med sin partner (...).» (Århus Stiftstidende, Østjylland, 02.05.14)

Ud fra ovenstående kan det diskuteres, hvorvidt de udsatte borgeres ønsker og behov er blevet mødt og dermed hvorvidt SUV har fulgt deres officielle fokus på recovery, idet succesen udelukkende beskrives ud fra ønsket om at få borgerne væk fra området.

Ligeledes ses det ud fra et interview med den sociale vicevært, at politiet fortsat, i ugen efter iværksættelsen af tiltaget, beder de udsatte borgere om at gå væk fra Klostertorvet:

”Den første uge der var politiet der fra kl. 9 om morgenen og så hver time, på gåben, deres gadepoliti der.

Ugen efter der var de der også rimelig ofte, men i patruljevogn, og det er det eneste de gjorde var, at de stoppede, og så vinkede de [vifter til siden med hånden]. Og så gik de [borgerne], fordi de vidste, at hvis de ikke gik, så kom de [politiet] ud af patruljevognen. Så blev de simpelthen jaget væk. Så, de er her endnu, men så snart politiet har været der, så er de der ikke. Så kan det være, de er på vej ned til Mølleparken eller på vej ned til domkirken, hvor de heller ikke må være”

(Interview, vicevært: 11).

At de udsatte borgere bliver forment adgang ved Klostertorvet ses også i et tv-indslag med en af grønlænderne ved det nye værested, som dog også roser værestedet:

”Det er meget rart at der ikke er noget ballade. Hvis nogen er dernede, så kommer der en betjent og henter dem. Her er nogen, der kan hjælpe dem. Jeg synes det er tryghed. Vi mødes og snakker... fælles... spiser sammen. Jeg synes det er en god start.” (TV2-Østjylland, 26.04.14).

Inden åbningen af værestedet, kan der ligeledes, i et tv-indslag, identificeres et konkret ønske om et værested hos en af de grønlændere, der opholder sig ved Klostertorvet:

”Det duer ikke med et sted som dette [Klostertorvet] med alkoholikere... og børn der går forbi og går forbi. Det hænger ikke sammen. Det skal være et andet sted.” (TV2-Østjylland, 30.03.14).

Ovenstående citater viser tilsammen et billede af, at de interviewede borgere på den ene side er glade for et nyt værested og har et ønske om et sådan. På den anden side ses, at de ikke har noget valg, idet politiet sender dem væk fra Klostertorvet, og da de, ifølge viceværten, heller ikke må være i Mølleparken eller ved Domkirken. Den adfærdsregulerende indsats går dermed direkte ind og følger det overordnede mål, der kunne ses i Klostertorvsdebattens diskurser, hvor der kunne identificeres et ønske om at fjerne de udsatte borgere fra Klostertorvet.

Enkelte borgeres udtalelser viser dog, at de betragter værestedet som et godt tilbud, og at de ikke ser det som optimalt, at de som alkoholikere opholder sig i et bybillede, hvor der også færdes børn. Dette kan analyseres som den behovsorienterede forståelse med fokus på recovery, der har sat præg på dette nye tiltag i institutionen, der dermed opfylder et ønske og behov defineret af borgerne. Dog vil analysen se anderledes ud, hvis man inddrager Foucault. Med udgangspunkt i hans teori om magt, kan grønlændernes udtalelser ses som endnu et udtryk for den individualiserende magt, der har positioneret borgerne som alkoholikere, der ikke hører til i gadebilledet, hvilket har påvirket den enkelte borgers selvopfattelse. Forskningsprofessor Birthe Bech Jørgensen, der forsker i organisation og sociale forhold, har netop beskrevet dette fænomen. Hun beskriver bl.a. magten som det, der skaber et bestemt billede som det normale og rigtige, hvilket, ifølge hende, uundgåeligt får usædvanlige mennesker til at nedvurdere sig selv (Bech-Jørgensen, 2003: 18-19).

Når lokalsamfundets reaktion efter oprettelsen af værestedet analyseres, kan der identificeres en øget risiko for, at det generelle billede af de udsatte borgere netop positionerer dem som nogle, der ikke hører til i området.

Dette ses eksempelvis i nedenstående artikel, der giver et billede af dele af institutionens reaktioner på det nye værested:

”G4S har fået en ny opgave i Aarhus, hvor fire ejendomme omkring Klostertorvet er gået sammen om at hyre vagtselskabet til at henvise udsatte borgere, der opholder sig på privat område, til et nyt værested på Spanien.

»Nu, når kommunen har etableret et alternativt tilbud til Klostergade, har vi valgt at understøtte det tilbud med et privatfinansieret initiativ for at få brudt adfærdsmønstrene,« siger Gert Nielsen, der er en af borgerne, der betaler til vagterne.

G4S er blevet hyret i tre måneder, hvor de vil komme forbi Klostertorvet seks til syv gange om

dagen og sørge for, at misbrugere, hjemløse m.fl. ikke opholder sig på kundernes private område – dvs. trappesten, parkeringspladser m.m.” (Jyllandsposten Aarhus, 03.05.14).

Med udgangspunkt i Foucault og Bech-Jørgensen kan ovenstående citat analyseres som endnu en positionering af de udsatte borgere som en gruppe, der ikke hører til. På baggrund af kommunens nye tilbud, hvor politiet sender de udsatte borgere væk fra Klostertorvet skabes der en sandhed om, at det er i orden at ekskludere de udsatte borgere fra hele området ved Klostertorvet. Dette kan ses som endnu en sandhedskonstruktion, der vil få de udsatte borgere til også at se sig selv som mindre værd og som nogen, der ikke hører til i området. Den samlede analyse af dette tiltag ligger dermed langt fra, hvad man kan definere som rehabilitering, særligt hvis man sammenligner med recoverybevægelsens oprindelige forståelse af begrebet, hvor rehabilitering bestod i at støtte individet i dets håb, ønsker og drømme i deres eget tempo.

Sammenligner man med tidligere tendenser gennem tiden i det danske samfund, kan det diskuteres, hvorvidt samfundet med tiltag som dette er på vej mod en total ekskludering af udsatte borgere som før afinstitutionaliseringen, hvor udsatte blev ”gemt væk” på institutioner. En så drastisk forståelse kan dog endnu ikke identificeres i forbindelse med dette tiltag, da der netop, som nævnt, er fokus på en aktiv indsats og ikke at borgerne skal gøres til passive patienter.

5.2.5. Opsamling

Ud fra ovenstående analyse af institutionens translokale sociale relationer i forbindelse med oprettelsen af værestedet for de udsatte grønlændere, kan det konkluderes, at tiltaget officielt udspringer af et ønske om at skabe værdighed for gruppen af grønlændere ved Klostertorvet ved at tilrettelægge værestedet som et tilbud for denne gruppe. Det ses dog samtidig, at selve formålet, styringen og opstarten af indsatsen er præget af den adfærdsregulerende forståelse, der får den betydning, at de udsatte borgere via styringsredskabet ”conduct of conduct” styres til at flytte sig fra Klostertorvet til værestedet, ligesom civilklædte betjente får de udsatte borgere til at forlade området ved Klostertorvet. Den konkrete indsats er dermed modstridende med SUVs overordnede recoveryorienterede strategi.

Det forsøges fra socialarbejdernes side at inddrage borgerne, og dermed bliver indsatsen præget af en behovsorienteret forståelse. Dog kan denne indsats også ses som endnu et eksempel på at påvirke

borgernes selvstyring og dermed opnå det overordnede mål om at få borgerne til at flytte sig. Den adfærdsregulerende forståelse får ligeledes betydning for de udsatte borgers eget syn på sig selv. Dette ses eksempelvis ved, at borgerne beskriver deres tilstedeværelse ved Klostertorvet som forkert, hvilket kan skyldes, at borgerne via magtens sandhedsproduktion er begyndt at nedvurdere sig selv.

Hvor viceværtens indsats blev tilrettelagt af socialarbejderne selv og i høj grad kunne beskrives som en rehabiliterende indsats med fokus på borgernes recovery, ses altså her en indsats, der bevæger sig mere væk fra en rehabiliterende tankegang. Dette adfærdsregulerende tiltag kan ses som et billede på den produktive magt, der producerer en sandhed om, at borgere med sociale problemer ikke hører til blandt erhvervsdrivendes kunder og beboere i området.

På trods af, at ovenstående analyse viser, at det overordnede formål og oprettelsen af værestedet indebærer et ønske om at flytte borgerne væk fra Klostertorvet, kan den konkrete efterfølgende indsats i værestedet ikke nødvendigvis beskrives som udelukkende adfærdsregulerende, da der ikke er tale om en analyse af dette tilbuds indsats. Tiltaget indeholder bl.a. en række behandlende tilbud, fremskudt sagsbehandling, rådgivning fra Det Grønlandske Hus og forskellige aktiviteter, som i høj grad kan indeholde rehabiliterende elementer (Interview søjlechef: 6). Dog må der fortsat sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt disse tiltag udspringer af konkrete ønsker fra udsatte borgere fra Klostertorvet, eller hvorvidt enkelte af borgerne kun er der, fordi der ikke er andre muligheder. Derudover er der endnu intet kendskab til, hvad der er sket med de udsatte grupper, som er blevet sendt væk fra Klostertorvet, men som ikke kommer i værestedet. Disse borgere kan være blevet flyttet væk fra Klostertorvet uden at være kommet tættere på en ændring af de sociale udfordringer de eventuelt har.

6. Rehabiliteringsforståelser i praksis - Opsamling

Dette afsnit består af en opsamling på den samlede analyse.

Med analysen af hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk i praksis tydeliggøres det, at rehabiliteringsbegrebet er komplekst og svært at opdele i forskellige forståelser. Dette kommer til udtryk via faktorer som de juridiske og økonomiske rammer, der har betydning for institutionens rehabiliteringsindsats, ligesom organisationens fokus på sikkerhed samt medarbejdernes metodefrihed er faktorer, der alle har betydning for indsatsen. På trods af disse faktorer er det dog muligt at identificere en behovsorienteret rehabiliteringsforståelse hos medarbejderne i Det Opsøgende Team i institutionen, som i rehabiliteringen har et særligt fokus på at støtte borgerens recovery-proces.

Ifølge medarbejderne er deres arbejde ved Klostertorvet påvirket af medier, politikere og erhvervsdrivende, hvilket også bliver tydeligt i analysen af de translokale sociale relationer. I Klostertorvsdebatten kan identificeres henholdsvis en økonomisk og en kriminaliserende diskurs, der konstruerer en sandhed om, at de udsatte borgere er et økonomisk og kriminelt problem. I disse diskurser kan identificeres en adfærdsregulerende forståelse, hvori der ligger et ønske om at fjerne de udsatte borgere fra Klostertorvet, hvis ikke disse borgere opfører sig inden for samfundets normer og love. Denne forståelse adskiller sig markant fra Det Opsøgende Teams rehabiliteringsforståelse, idet den slet ikke vedrører rehabilitering, men derimod blot et ønske om at regulere eller flytte de udsatte borgere.

Begge forståelser får betydning for de translokale sociale relationer i konkrete politiske tiltag. Eksempelvis bliver den sociale vicevært ansat med et adfærdsregulerende formål, idet han ansættes for at ”opdrage” de udsatte borgere for at mindske konflikter i området. Den behovsorienterede forståelse med fokus på recovery får dog særlig betydning i socialarbejdernes tilrettelæggelse og udførelse af den sociale viceværts indsats. Dette bliver eksempelvis tydeligt, når den sociale vicevært i indsatsen tager udgangspunkt i borgernes ønsker og behov og derudover ikke blander sig i konkrete konflikter imellem de erhvervsdrivende og de udsatte borgere. Dette kan lade sig gøre, fordi SUV i udarbejdelsen af stillingsbetegnelsen har gjort det muligt for medarbejderne at tilpasse indsatsen til deres rehabiliterende fokus.

I det andet politiske tiltag, som omhandler oprettelsen af et nyt værested for udsatte grønlændere, får de to konkurrerende forståelser ligeledes betydning for de translokale sociale relationer. Formålet med denne indsats er tvetydig, idet det på politisk niveau både fremhæves, at tiltaget skal

forbedre de erhvervsdrivendes situation ved Klostertorvet, og at tiltaget skal give grønlænderne ved Klostertorvet større værdighed. I selve styringen og udførelsen af tiltaget er det dog den adfærdsregulerende forståelse, der får størst betydning. Dette bliver tydeligt, idet politiet, samme dag som værestedet åbner, sender gruppen af grønlænderne væk fra Klostertorvet og henviser dem til værestedet i stedet for. Ligeledes kan den adfærdsregulerende forståelses betydning, med Foucaults forståelse af magt, identificeres via styringsteknikken ”conduct of conduct”, som får grønlænderne ved Klostertorvet til at se værestedet som et bedre sted end Klostertorvet, hvilket skal få dem til at styre sig selv til at flytte sig fra Klostertorvet. Socialarbejdernes indsats i forbindelse med dette tiltag kan analyseres som et forsøg på at inddrage de udsatte borgere i tilrettelæggelsen af tiltaget og tilpasse det nye værested til denne gruppes ønsker, hvilket dog samtidig også kan medvirke til opfyldelse af det overordnede formål om at flytte dem via styringsteknikken ”conduct of conduct”. Det bliver endvidere tydeligt, at den adfærdsregulerende forståelse også påvirker lokalsamfundets konkrete handlinger, idet de på baggrund af det nye tiltag vælger at ansætte et vagtselskab til at sende de udsatte borgere ned til det nye værested. Dette kan bl.a. skyldes at der er konstrueret en sandhed om, at de udsatte borgere ikke bør være en del af området.

Ud fra den samlede analyse kan identificeres en diskrepans imellem rehabiliteringsforståelsen på praksisniveauet i socialarbejdernes indsats og forståelsen på det politiske/styringsmæssige niveau, som i højere grad tager udgangspunkt i Klostertorvsdebattens diskurser. Den politiske beskrivelse af indsatsen stemmer dermed ikke overens med virkeligheden i praksis.

Analysen af denne institutions forståelser af rehabilitering tydeliggør en række problematikker vedrørende netop rehabilitering med udsatte borgere, som er relevante at diskutere i en institution som denne. Eksempelvis kan der sættes spørgsmålstejn ved institutionens officielle tilbud om recoveryorienteret psykosocial rehabilitering, idet det er uklart, hvorvidt der i institutionens forskellige niveauer er en uenighed om, hvad der ligger i recoverybegrebet, eller om der er andre årsager til, at der på politisk niveau iværksættes tiltag, som strider imod medarbejdernes (og recoverybevægelsens) forståelse af recovery.

En anden problematik, der er relevant at diskutere, er den adfærdsregulerende forståelses betydning for borgerinddragelsen. Såfremt den adfærdsregulerende forståelse afspejler en generel ny tendens i institutionen, kan det eksempelvis diskuteres, hvilken betydning denne tendens får for borgerinddragelsen i fremtidens tiltag over for udsatte borgere.

Et tredje eksempel på en problematik, der er relevant at diskutere er medarbejdernes mangel på en

fællesfaglig referenceramme. Medarbejderne udtrykker det som en fordel, at de har metodefrihed, men det kan samtidig diskuteres, hvorvidt det har en betydning for medarbejdernes indsats, at der ikke er en enighed imellem dem om, hvordan deres rehabiliteringsindsats med den enkelte borger skal gribes an. Er det blot et udtryk for, at der altid tages udgangspunkt i den enkelte borgers recovery-proces, som ikke bør standardiseres? Og sker der noget med socialarbejdernes rehabiliteringsindsats, hvis der i institutionens forskellige niveauer er uenighed om, hvad recovery er?

Jeg vil i næste kapitel afslutte specialet med netop at diskutere to af de problematikker, der er blevet tydelige på baggrund af analysen af rehabiliteringsforståelsers udtryk i institutionen. Dette gøres med henblik på at tydeliggøre vigtigheden af at analysere rehabiliteringsforståelser i praksis - både i studier som dette samt imellem institutioners aktører på alle niveauer.

7. Analytiske diskussioner

Jeg vil i dette afsnit fremføre to diskussioner, som jeg finder relevante på baggrund af analysen af rehabiliteringsforståelser.

Den første diskussion omhandler, hvordan en organisation der proklamerer, at der arbejdes recoveryorienteret, samtidig kan igangsætte tiltag, der bygger på den adfærdsregulerende tilgang, som ikke tager udgangspunkt i de udsatte borgeres ønsker og behov.

Den anden diskussion vedrører hvilke udfordringer de fremførte rehabiliteringsforståelser og diskrepansen imellem dem kan give for den fremtidige styring af indsatsen, hvor der bl.a. forventes at være et ønske en styringsform, der øger demokratisering.

7.1.Rehabilitering i en nyliberalistisk styring – En ændring af recoverybegrebet?

Analysen af rehabiliteringsforståelser i institutionen over for udsatte borgere ved Klostertorvet har fremvist en særlig problematik i den kommunale organisation. Denne problematik vedrører bl.a. det, at SUV på den ene side proklamerer, at der arbejdes recoveryorienteret i organisationen, samtidig med, at der opstartes nye tiltag, hvis formål bygger på nogle helt modsatrettede diskurser, der ikke tager udgangspunkt i de udsatte borgeres ønsker og behov. Ud fra dette, virker det ikke mærkværdigt, at medarbejdernes udførelse af indsatserne fraviger de konkrete tiltag, når de alle har fået en basisuddannelse, der bygger på værdier fra Recovery. Men hvordan kan en organisation overhovedet igangsætte indsatser der tager udgangspunkt i en forståelse, der ikke stemmer overens med organisationens eget værdisæt? Er det fordi, der i organisationen ikke er bevidsthed om de konkurrerende forståelser, eller kan der være andre forklaringer?

En forklaring på de to forskellige forståelser i organisationen, kan være, at der i organisationens forskellige led er uenighed om, hvordan recoverybegrebet skal forstås og benyttes.

Johanne Bratbo, centerleder i Videncenter for Socialpsykiatri har i socialstyrelsens blad "Socialpsykiatri" udarbejdet artiklen "Udvikling med Recovery som ledestjerne". Her har hun bl.a. påpeget en række forbehold vedrørende recoverybegrebets udvikling, der bør pålægges opmærksomhed. Heriblandt nævnes bl.a., at recoverybegrebets indtog i nogle tilfælde kan have medført en nedtoning af behov for behandlingstilbud ved, at man overbetoner fokus på personens egne ressourcer. Ligeledes påpeges en tendens til at professionelle gerne vil tage definitionsmagten over Recovery, fremfor at se det som individets egen indre proces, hvilket bl.a. vil kunne resultere i,

at de udsatte borgere begynder at frygte begrebet som et nyt præstations- og udviklingspres (Bratbo 2010).

Det er i dette speciale blevet fremvist, at medarbejderne i deres indsats ser det at arbejde med recovery som et fokus på, at borgeren kommer sig helt eller delvist. Dette skal ske ved, at der fokuseres på deres ønsker og drømme samt ved at arbejde i borgerens eget tempo. Men kan der være en anden forståelse af recovery på politisk niveau?

Spørger man søjlechefen for SUV, beskriver han, ligesom socialarbejderne, recovery som de udsatte borgers egen proces. Om medarbejdernes rolle siger han endvidere:

"(...) Og det bliver dermed så vores opgave, som personale, jo selvfølgelig, at understøtte den proces. Det betyder så også, at vi skal passe på med (gør ikke sætning færdig). Altså vi skal jo være fagligt dygtige, men vi skal passe på med ikke at blive eksperterne i folks liv, for det er folk selv. Så vi skal understøtte det, folk gerne selv vil." (Interview, søjlechef: 1-2).

Ud fra dette ses dermed overordnet en enighed om, hvad Recoverybegrebet betyder og hvilken opgave medarbejderne har i rehabiliteringen.

Senere i samme interview nævnes recoverybegrebet dog igen i en lidt anden sammenhæng, der sår tvivl om, hvorvidt definitionen af borgernes recovery alligevel forsøges defineret på overordnet niveau i SUV:

"Ja, vi har været lidt i tvivl om, fordi, man skal også passe på med ikke at have for mange begreber kørende på en gang, øøøh, og da socialforvaltningen som sådan, altså vores direktør, samtidig introducerede et begreb der hedder "den aktive borger", så har vi lige sådan ligget og været underdrejet i den forstand, at vi har været ved at prøve at finde ud af, altså... han snakker - og altså hvad vi jo så også skal snakke om - hvad ligger der inde i det, og hvor er det forskelligt fra samskabelse, og i øvrigt også fra Recovery? Men det der viser sig (gør ikke sætning færdig). Altså jeg vil jo postulere, at han har stjålet, i gåseøjne, begrebet "den aktive borger" fra Recovery, fordi dybest set så handler "den aktive borger" også om, altså uanset om man har et socialt problem, at man så skal være aktiv, forstået på den måde, at man skal kunne tage bestemmelser om eget liv og skal kunne arbejde aktivt uanset hvilken type handicap man har, så arbejde for et aktivt liv, hvor man bliver en del af samfundet." (Interview, søjlechef: 8).

Ovenstående citat viser, at der i dele af organisationens styringsniveau er opstået et nyt begreb kaldt ”den aktive borger”, som omhandler at kunne arbejde aktivt for at blive en del af samfundet, uanset hvilke udfordringer man har, hvilket ifølge citatet forstås som en del af recoverybegrebet. Tages der udgangspunkt i ovenstående citat, kan det dermed ses, at Bratbos opmærksomhedspunkter her bliver relevante. Det styrende led i institutionen tager definitionsmagten over de udsatte borgers recovery, idet de på forhånd kobler det sammen med det at arbejde aktivt, hvilket ikke er nævnt i den oprindelige rehabiliteringsforståelse, som recoverybevægelsen fremførte (Eplov, 2010). Idet der ses en kobling til det at være aktiv, kan det ligeledes ses som en overbetoning af individets ressourcer, hvilket som nævnt kan give et præstationspres for de udsatte borgere.

Man kan med udgangspunkt i Bratbos antagelser konkludere, at det overordnede styringsniveau kobler recoverybegrebet sammen med den generelle tendens, som kan identificeres i workfare-samfundets fokus på, at alle netop skal være aktive, hvilket også kan ses som forklaring på, at en organisation, der arbejder med recovery, kan iværksætte tiltag, hvis formål hviler på en nytteteoretisk adfærdsregulering.

Med udgangspunkt i analysen af rehabiliteringsforståelser i institutionen, kan der dermed identificeres en særlig problematik, som viser, at det overordnede styringsniveau også trækker på begreber fra en nyliberalistisk workfare-tankegang, når de refererer til recovery i indsatsen, imens der på socialarbejdernes niveau fortsat kan identificeres en rehabiliteringsindsats, der primært tager udgangspunkt i de udsatte borgers ønsker og behov.

Med udgangspunkt i denne diskussion, kan det næste spørgsmål blive, hvad der kommer til at ske med medarbejdernes forståelse af begrebet, når der i dele af organisationen er nogle andre forståelser. Vil dette eksempelvis betyde, at der vil komme en generel tvivl hos medarbejderne om, hvad rehabilitering er? Vil medarbejderne ”miste” et af de få fællesfaglige begreber de har, eller vil der ske en proces, hvor der i hele institutionen sker en redefinering af recoverybegrebet med udgangspunkt i en mere nyliberal og adfærdsregulerende forståelse? Disse spørgsmål kan med udgangspunkt i dette speciale blive relevante at stille i den kommunale institution, og der lægges dermed med dette speciale op til en større opmærksomhed på de rehabiliteringsforståelser, der præger institutionens indsatser.

7.2.Samskabelse og New Public Governance – Er det muligt?

Analysens udfald vedrørende rehabiliteringsforståelser i indsatsen i praksis, som bl.a. har vist en diskrepans imellem den forståelse af indsatsen, der ses på styringsniveau og den forståelse der ses i socialarbejdernes udførelse af de konkrete indsatser, finder jeg relevant til sidst at diskutere betydningen af for fremtidens indsatser med udsatte borgere. I denne diskussion vælger jeg at inddrage ”New Public Governance” (NPG) som begreb, der af flere forskere betegnes som en ny styringsform inden for velfærds løsninger, der gør op med ”New Public Management” (NPM) (Pestoff 2012, Jakobsen 2013, Bao m.fl. 2012). Dette vælger jeg, idet flere observationer i felten også har vist en tendens henimod denne styreform, men samtidig også for at diskutere de udfordringer, som diversiteten imellem de belyste forståelser kan give i en styringsform som NPG.

I forbindelse med implementeringen af styringsformen NPM i en række politiske organisationer i både Danmark og udlandet, er det blevet tydeligt, at denne styringsform har en svaghed, idet det med brugen af NPM er svært at opbygge tillid og legitimitet hos borgerne. Dette skyldes, at denne model ikke forholder sig til inkorporering af værdier som gennemsigtighed, retfærdighed og beskyttelse af borgernes rettigheder, som alle er værdier, der netop er kendt for at legitimere politiske organisationer herunder deres udfald og processer. Denne svaghed har resulteret i modbevægelsen NPG, som er en værdibaseret styringsform, der har som mål at fremme demokrati og gennemsigtighed for at nå frem til en fælles løsning med udgangspunkt i det fælles bedste, fremfor NPM’s overordnede fokus på effektivitet. Med udgangspunkt i NPG’s mål, kommer den politiske styring til at omhandle mediering imellem forskellige legitime holdninger til, hvilke offentlige værdier de enkelte velfærds løsninger skal centrere omkring (Bao m.fl. 2012: 446-447).

I Aarhus Kommune kommer NPG til udtryk via organisationens fokus på ”samskabelse”, som er et nyt begreb i denne organisation, der omhandler samarbejde mellem kommunen, borgere og samarbejdspartnere i udarbejdelsen af nye velfærds løsninger (Aarhus Kommunes hjemmeside, set 07.08.14, Temadag om samskabelse). Derudover vedrører samarbejdet imellem de forskellige aktører omkring Klostertorvet, som ifølge koordinatoren hos CAOI også identificeres som et eksempel på samskabelse, også inddragelse af forskellige aktører i lokalsamfundet.

Med udgangspunkt i analysen af rehabiliteringsforståelser i denne institution, kan der dog sættes spørgsmålstejn ved, hvorvidt det er muligt at arbejde med samskabelse og NPG i velfærdsindsatser med udsatte borgere, idet eksemplerne på de to analyserede politiske tiltag netop i styringen ikke

tager udgangspunkt i de udsatte borgeres ønsker og holdninger. Spørgsmålet øger desuden relevansen af at afklare socialarbejdernes rolle i forbindelse med tiltag som disse. Bør socialarbejderne mediere imellem de forskellige holdninger, der ses i civilsamfundet? Eller skal f.eks. de advokater for de udsatte borgere med udgangspunkt i et empowerment-synspunkt, hvor der arbejdes med social og lokal mobilisering? (Payne, 2005: 85). Koordinatoren i CAOI udtaler i et interview, hvor centrets rolle i forbindelse med de konkrete politiske tiltag drøftes:

”Altså, det er jo politik i kommunen eller i SUV, at vi skal spille sammen med civilsamfundet, men nu er vi i hvert fald blevet mere erfarne med at spille sammen med andre aktører end kommunale aktører, sådan at vi kan byde os til tids nok, og være lidt styrende i det, samtidig med at vi også skal lade andre kræfter styre, der hvor der er andre kræfter, for det kommer der noget helt andet ud af, når vi lader dem styre.

Men jeg tænker, vi kan få noget godt ud af at være bevidste strategisk med, hvordan vi netværker, have en styring på det, og sådan overveje, hvordan går vi til den her samarbejdsgruppe, og hvordan går vi til den her samarbejdsgruppe?, og hvordan får vi så snakket sammen ud fra alle de her fora vi nu sidder i. Det tror jeg vi kunne komme styrket ud af at arbejde med.”(Interview med koordinator i CAOI: 6-7).

Ovenstående citat er et eksempel på, hvordan der pt. er uklarhed i organisationen om, hvordan dette samspil med civilsamfundet skal foregå, og hvilken rolle en organisation som CAOI skal spille. Med inddragelse af analysen af rehabiliteringsforståelser bliver det relevant i dette samspil mellem civilsamfund og kommune, at der arbejdes med, hvordan borgerne inddrages bedst i en sådan proces. Det kan med analysen diskuteres, hvorvidt det overhovedet er muligt at fremme demokratisering hos de udsatte borgere med NPG og samskabelse, når der i det omkringliggende samfund kan identificeres en økonomisk og kriminaliserende diskurs vedrørende de udsatte borgere, og disse diskurser allerede i dag får betydning for de konkrete politiske tiltag. Er møder imellem samarbejdsgrupper den bedste måde at fremme borgerinddragelse på hos de udsatte borgere i forbindelse med konkrete tiltag i indsatsen? Denne debat har på baggrund af analysen, hvor de udsatte borgere ikke inddrages i planlægningen af de konkrete tiltag, vist sig særligt relevant at drøfte fremadrettet i institutionen, såfremt der er et reelt ønske om at inddrage de udsatte borgere.

8. Konklusion og perspektivering

Jeg vil i dette kapitel præsentere konklusionen på analysen og dermed besvare specialets problemformulering. Desuden afsluttes specialet med en perspektivering, der omhandler organisationers legitimitet og symbolske beslutninger.

8.1. Konklusion

Formålet med dette speciale har været at generere viden om, hvordan rehabiliteringsforståelser kan komme til udtryk og formes i praksis i en specifik historisk og institutionel kontekst. Denne interesse udspringer af eksisterende viden om rehabiliteringsforståelser gennem tiden i det danske velfærdssamfund og er blevet besvaret vha. inspiration fra institutionel etnografi, hvorigennem det søges at udvide viden fra praksis ved at undersøge de translokale sociale relationer i konkrete oplevelser og erfaringer fra praksis.

Ud fra de teoretiske og empiriske analyser fremføres den samlede besvarelse på specialets problemformulering:

”HP: Hvordan kommer rehabiliteringsforståelser til udtryk i institutionen vedrørende indsatsen med udsatte borgere, der opholder sig ved Klostertorvet i Aarhus?

UP1: Hvilke rehabiliteringsforståelser kan identificeres i institutionen vedrørende indsatsen med denne gruppe borgere?

UP2: Hvilken betydning får disse forståelser for konkrete politiske tiltags translokale sociale relationer?”

Via analysen af rehabiliteringsforståelsers udtryk i denne institution, kan det konkluderes, at der kan identificeres to overordnede forståelser i institutionen vedrørende indsatsen med udsatte borgere, der opholder sig ved Klostertorvet i Aarhus. Den ene forståelse knytter sig til recoverybegrebet og kan identificeres i Det Opsøgende Teams rehabiliteringsindsats. I denne forståelse er der særligt fokus på de udsatte borgers basale behov. Disse behov kan knyttes til behovsteoriens tre behovsdimensioner. Medarbejdernes rolle i denne rehabiliteringsforståelse er at samarbejde med de udsatte borgere om de ønsker og behov de har, med henblik på at støtte den enkelte borgers recovery-proces.

Den belyste institution har nogle juridiske, økonomiske og sikkerhedsmæssige rammer, der strider imod den overordnede rehabiliteringsforståelse i socialarbejdernes indsats. Derudover møder medarbejderne en række etiske udfordringer i deres indsats, idet de kan være uenige med de udsatte borgere om, hvilke problemstillinger der bør handles på og hvornår, hvilket udfordrer socialarbejdernes fokus på recovery.

Ved at tage udgangspunkt i Det Opsøgende Teams indsats ved Klostertorvet, er det derudover blevet tydeligt, at der i institutionen kan identificeres en række udtalelser hos medier, politikere og erhvervsdrivende vedrørende de udsatte borgere ved Klostertorvet. Disse udtalelser udspringer særligt af to tilblivelsessystemer fra henholdsvis en økonomisk og en kriminaliserende diskurs, der ser de udsatte borgere som et økonomisk og kriminelt problem. I de to diskurser kan identificeres en adfærdsregulerende forståelse, der bygger på en nytteteoretisk argumentation om, at de udsatte borgere skal fjernes fra Klostertorvet, såfremt de ikke kan opføre sig inden for samfundets normer og lovens rammer. Denne forståelse er modstridende med den behovsorienterede rehabiliteringsforståelse, idet den ikke vedrører rehabilitering med udgangspunkt i borgernes ønsker og behov men derimod udelukkende repræsenterer et ønske om at regulere de udsatte borgeres adfærd for at mindske de udfordringer, som de erhvervsdrivende og lokalområdet udtaler, de har. Denne forståelse kan derfor beskrives som en modpol til rehabilitering.

De to konkurrerende forståelser har vist sig at få forskellig betydning for de translokale sociale relationer i to konkrete politiske tiltag. Hvor den adfærdsregulerende forståelse særligt præger de politiske beslutninger og den overordnede styring, har den behovsorienterede rehabiliteringsforståelse fået betydning for dele af udførelsen af de to tiltag. Dette betyder, at der bliver en diskrepans imellem det politiske/styrende niveaus forståelse af de konkrete indsatser og den rehabiliteringsforståelse, der kan ses på praksisniveau. Eksempelvis får den adfærdsregulerende forståelse den betydning, at den sociale vicevært ansættes med det formål at ”opdrage” de udsatte borgere for at mindske konflikter for de erhvervsdrivende i område ved Klostertorvet, og der indsættes desuden politi for at få borgerne til at flytte sig fra Klostertorvet. Desuden benyttes adfærdsregulerende styringsteknikker, der skal få de udsatte borgere til selv at flytte sig væk fra området. Der tages dermed i disse tiltag slet ikke udgangspunkt i borgernes rehabilitering, når der politisk træffes beslutning om iværksættelse af disse tiltag.

Den behovsorienterede rehabiliteringsforståelse får den betydning, at socialarbejderne, i både den

sociale viceværts indsats og i forbindelse med oprettelsen af det nye værested, forsøger at tage udgangspunkt i de udsatte borgeres ønsker og behov og arbejde med de udsatte borgeres mål.

Den diskrepans der har vist sig imellem socialarbejdernes praksisniveau og det politiske/styringsmæssige niveau har tydeliggjort en problemstilling vedrørende brugen af recoverybegrebet i den kommunale organisation. Denne problemstilling viser, at det i kommunens tiltag er uklart, hvad der ligger i ordet recovery, og hvordan der arbejdes med rehabilitering. Denne problemstilling viser sig ved, at formålet med de politiske tiltag ikke stemmer overens med den forståelse, som socialarbejderne og recoverybevægelsen har af recovery-orienteret rehabilitering. Dette kan skyldes, at der på politisk niveau ikke tages højde for SUV's overordnede fokus på recovery i beslutningsprocesserne. Det kan også skyldes, at der på styringsniveauet er en anden forståelse af recovery, idet begrebet kobles til det at være en "aktiv borger", der tager aktiv del i samfundet. Dette kan være et udtryk for, at fokus på de udsatte borgeres ressourcer overbetones grundet den neoliberalistisk samfundstendens, der fokuserer på, at alle borgere netop skal være aktive eller arbejde henimod at blive en aktiv del af samfundet. Det kan dermed være et udtryk for, at recovery-begrebet tilpasses en mere liberalistisk styreform. Denne problematik har vist sig særligt relevant at belyse, idet recovery-orienteret psykosocial rehabilitering netop proklameres som den kommunale indsats, der tilbydes udsatte borgere i kommunen.

En anden problemstilling, der har vist sig relevant at diskutere på baggrund af analysen af rehabiliteringsforståelser, er de fremtidige udfordringer, den adfærdsregulerende forståelse kan give i en institution, hvor der arbejdes henimod New Public Governance som styringsform, der skal øge demokratisering og legitimere beslutningsprocesserne i en institution som denne. I en institution som den analyserede, hvor der politisk er et ønske om at skabe velfærdsløsninger i fællesskab med civilsamfundet, er det relevant at diskutere, hvorvidt det er muligt at skabe en reel øget demokratisering hos de udsatte borgere, idet eksempler fra de analyserede politiske tiltag, hvor der netop tages udgangspunkt i den forståelse, der kan identificeres hos en del af civilsamfundet, ikke sker en inddragelse af de udsatte borgere i udarbejdelsen af velfærdsløsninger. Det bliver derfor relevant at undersøge, hvordan denne inddragelse bliver mulig, såfremt der i institutionen ønskes en reel demokratisering og inddragelse af de udsatte borgeres ønsker i velfærdsløsninger.

Det skal i denne besvarelse af specialets problemformulering tydeliggøres, at analysen med udgangspunkt i institutionel etnografi ikke giver et komplet billede af, hvordan rehabiliteringsforståelser kommer til udtryk i denne institution, da dette ikke er muligt.

Ligeledes må der i konklusionen tages forbehold for, at indsatsen ikke har været mulig at drøfte dybdegående med de udsatte borgere i indsatsen, hvilket begrænser konklusionens validitet, idet de udsatte borgeres livsverdenen ikke kan analyseres til fulde. For en uddybning af disse forbehold henvises til specialets kapitel 2.

På trods af de metodiske begrænsninger, bliver det, med den brede og induktive tilgang i det første møde med empirien, muligt at konkludere, at rehabiliteringsforståelser i praksis, og disse forståelsers betydning for de konkrete tiltags translokale sociale relationer, ikke kun er præget af nogle generelle overordnede samfundstendenser vedrørende rehabilitering, men også af hele institutionen selv, herunder bl.a. organiseringen, økonomi, magtens konstituering af diskurser og de enkelte aktørers handlingsstrategier. Specialets fund er derfor også relevante for alle aktører, der indgår i en institution vedrørende indsatser med udsatte borgere, idet disse fund kan være med til at udvide disse aktørers viden om rehabiliteringsforståelsers kompleksitet i praksis og deres rolle i de institutionelle relationer.

8.2.Perspektivering - Organisationers legitimitet og symbolske beslutninger

Det kan med udgangspunkt i specialets konklusioner virke let at forbinde den adfærdsregulerende forståelse, der ses hos det politiske niveau, med noget negativt, når den analyseres som et ønske om at tvinge udsatte borgere til at agere på en bestemt måde.

Med et organisationsteoretisk perspektiv på specialets konklusioner kan dog ses en mindre negativ vinkel på det adfærdsregulerende formål med eksempelvis at ansætte den sociale vicevært.

Via specialets udforskning af dette tiltag blev det tydeligt, at den adfærdsregulerende forståelse, der udadtil blev beskrevet som tiltagets formål, ikke blev udført i den sociale viceværts indsats i praksis, som var præget af en mere behovsorienteret rehabiliteringsforståelse med fokus på det enkelte individs recoveryproces. Dette skift i tiltagets rehabiliteringsforståelse blev bl.a. mulig, idet der styringsmæssigt blev åbnet op for en bredere forståelse, hvilket med et mere organisationsteoretisk perspektiv kan analyseres som et politisk bevidst valg i organisationen, idet tiltaget kan være et eksempel på en symbolsk beslutning.

Analyse af beslutningsprocesser kan vurderes ud fra to aspekter. Disse aspekter består af helholdsvis et symbolsk aspekt og et instrumentelt aspekt.

Mens en instrumentel beslutning træffes med det formål at løse problemer, er en symbolsk beslutning rettet mod at vise vilje til at gøre noget bestemt for at ude vise handlekraft og på den

måde vinde legitimitet. En symbolsk beslutning kan træffes uden at man nødvendigvis har et ønske om at udføre beslutningen (Jacobsen & Thorsvik, 2008: 302).

Specialets analyse viste en forventning, hos særligt de erhvervsdrivende i området ved Klostertorvet, om at der skulle findes en løsning på situationen ved Klostertorvet, da de erhvervsdrivende, ifølge dem selv, mistede kunder pga. den adfærd de udsatte borgere udviste i området i form af eksempelvis slagsmål og trusler. For at udvise handlekraft og tilfredsstille gruppen af erhvervsdrivende og eventuelt andre generede borgere kan det dermed ses som en løsning at træffe en hurtig og markant beslutning, da dette vil kunne medvirke til at vinde legitimitet. På denne måde bliver ansættelsen af den sociale vicevært, som skal ”opdrage” og fungere som gårdvagt, en symbolsk beslutning, som ikke nødvendigvis behøver at blive udført på den måde, som det politisk gives udtryk for er hensigten.

En sådan beslutning kan beskrives som hyklerisk, idet der ikke reelt udføres den indsats som loves, men den er samtidig en naturlig del af hverdagen for organisationer med indbyrdes modstridende krav fra omgivelserne.

Idet Aarhus kommune har ansvar for at gøre kommunen til et attraktivt område for erhvervsdrivende at stifte virksomhed, må de også signalere dette udadtil. Samtidig har de også nogle værdier internt i organisationen (eksempelvis deres fokus på recovery) samt en lovgivning de skal overholde, som gør at de ikke bare kan tvinge de udsatte borgere til hvad som helst. Der bliver på denne måde et naturligt misforhold imellem idealer og realiteter, når en så stor organisation er udsat for modstridende krav, som det politisk hele tiden skal søges at finde en balancegang imellem. Disse krav kan i dette speciale siges netop at repræsentere to forskellige konkurrerende forståelser - den adfærdsregulerende og den behovsorienterede.

9. Referencer

9.1.Litteratur

- Allardt, Erik (1975): *Att ha, Att Älska, Att Vara – Om Velfärd i Norden*, Argos. ISBN 87-574-1203-0.
- Bao, Wang, Larsen & Morgan (2012): *Beyond New Public Governance: A Value-Based Global Framework for Performance Management, Governance, and Leadership*, SAGE Publications, Administration and Society.
- Bech-Jørgensen, B. (2003): *Ruter og Rytmer – Brobyggerne, frontfolket og de hjemløse*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Bradtbo, Johanne (2010): *Udvikling med recovery som ledestjerne*, Bladet Socialpsykiatri, Nr. 3, Tema: Recovery.
- Brandt, P. (2009): *Byen og Social Ulighed*, Tiderne Skifter, Viborg.
- Buch-Hansen og Nielsen (2005): *Kritisk realisme*, Roskilde Universitetsforlag.
- Buch-Hansen og Nielsen (2012) *Kritisk realisme*, I: Juul & Pedersen (2012): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*, Hans Reitzels Forlag, Latvia.
- Dean, Mitchell (2006): *Governmentality – Magt og styring i det moderne samfund*, Forlaget Sociologi, Narayana Press.
- Devault & McCoy (2006): *Using Interviews to Investigate Ruling Relations*, I: Smith, D.E. (2006): *Institutional Ethnography as Practice*, Oxford, Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Eplov, L.F. m.fl. (2010): *Psykiatrisk og psykosocial rehabilitering*, Munksgaard, København.
- Foucault, M. (1968): *Politics and the study of discourse*, I: Burchell, Gordon & Miller (1991): *The Foucault Effect – Studies in Governmentality*, Harvester Wheatsheaf, Great Britain.
- Foucault, M. (1978): *Governmentality*, I: Burchell, Gordon & Miller (1991): *The Foucault Effect – Studies in Governmentality*, Harvester Wheatsheaf, Great Britain.
- Fuglsang L. og Olsen P.B. (2003) *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*, Roskilde Universitetsforlag.
- Hammersley, M. (2007): *Ethnography – principles in practice*. New York. Routledge.
- Hutchinson & Oltedal (2006): *Modeller i Socialt Arbejde*, Hans Reitzels Forlag, København.

- Høgsbro, K. (2012): *Social Policy and Self-Help in Denmark – A Foucauldian Perspective*, International Journal of Self Help & Self Care, Vol. 6, Number 1.
- Jacobsen, M., Lippert-Rasmussen, K. og Nedergaard, P. (2012): *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, Hans Reitzels Forlag, København K.
- Jacobsen og Thorsvik (2008): *Hvordan organisationer fungerer – en indføring i organisation og ledelse*, Hans Reitzels Forlag, København K.
- Jensen, Per H. (2007): *Velfærd - Dimensioner og betydninger*. Bogforlaget Frydenlund, København.
- Joseph, J. and Roberts, J. M. (2004): *Realism Discourse and Deconstruction*. London, Routledge.
- Jørgensen, M.W. & Phillips L. (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag.
- Mik-Meyer N. & Villadsen K. (2007): *Magtens Former – sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Mitchell, D. (2006): *Magt og styring i det moderne samfund*. Frederiksberg C, Forlaget Sociologi.
- Phillips, L. (2001): *Multiperspektivistisk diskursanalyse som metode til kvalitativ forskning i kommunikation og samfund* i *Kvalitative metoder – fra metateori til markarbejde*, Roskilde Universitetsforlag.
- Skytte, M. (2004): *Den historiske udvikling af institutionaliseringen af velfærdsstaten og socialt arbejde i Danmark*, Velfærdspaper, Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde.
- Smith, D.E. (2005): *Institutional Ethnography – A sociology for people*, AltaMira Press, USA.
- Smith, D.E. (2006): *Institutional Ethnography as Practice*. Oxford, Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Spradley, James (1979): *The Ethnographic Interview*, Wadsworth.
- Torfing, J. (1999): *Workfare with Welfare: Recent Reforms of the Danish Welfare State*, Journal of European Social Policy, vol 9.(1).

9.2.Links

- Center for Akut- og Opsøgende Indsatser, hjemmeside, set 21.05.14:
<https://www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/Sociale-Forhold-og->

[Beskaeftigelse/Socialforvaltningen/Organisering/Socialpsykiatri-og-Udsatte-Voksne/Center-for-Akut-og-Opsoegende-Indsatser.aspx](#)

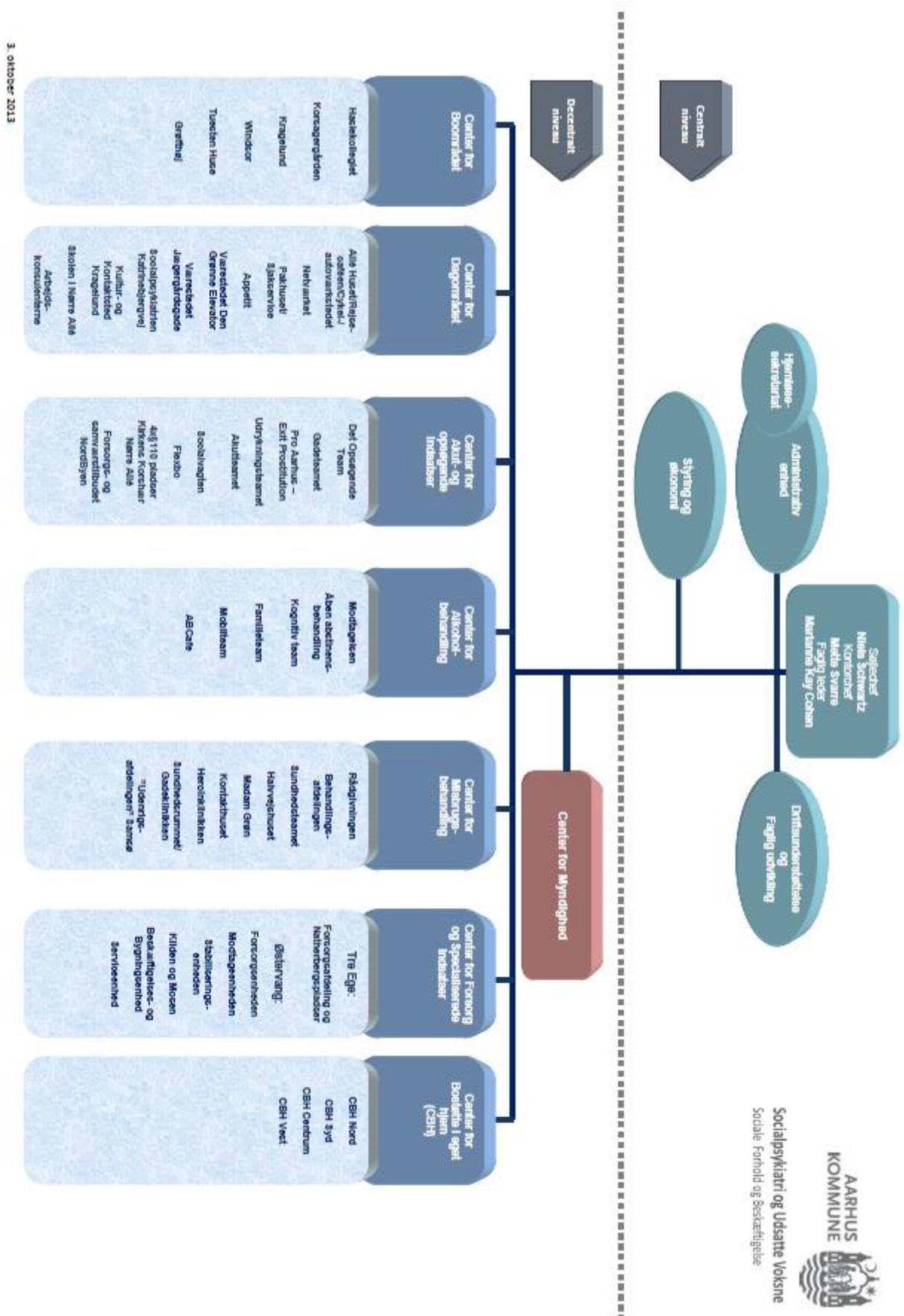
- Dansk Socialrådgiverforening (09.05.14): *Tjek sikkerheden og tal med hinanden:*
[http://tillidsvalgte.socialraadgiverne.dk/Default.aspx?ID=9398](#)
- Det Opsøgende Team, hjemmeside (set 21.05.14):
[https://www.aarhus.dk/da/borger/Handicap-og-psykiatri/Psykisk-saarbare-og-udsatte-voksne/Akuthjaelp-og-opsoegende-indsatser/Det-Opsoegende-Team.aspx](#)
- Borgmesterens forvaltning(28.10.13): *Indvielse af stofindtagelsesrum:*
[https://www.aarhus.dk/da/omkommunen/nyheder/2013/Oktober/Indvielse-af-stofindtagelsesrum.aspx](#)
- Aarhus Kommune (31.03.2014): *Nyt værested skal aflaste Klostersortov:*
[http://www.aarhus.dk/da/omkommunen/nyheder/2014/Marts/Nyt-vaerested-skal-aflaste-Klostersortov.aspx](#)
- Aarhus Kommune (set 07.08.14): *Temadag om samskabelse:*
[http://www.aarhus.dk/da/borger/Handicap-og-socialpsykiatri/Psykisk-saarbare-og-udsatte-voksne/Opdragstavlen/Arrangementer-i-SUV/Samskabelse.aspx](#)
- Hjemmeside WHO, set 27.05.14): [http://www.who.int/topics/rehabilitation/en/](#)
- KL, hjemmesideopslag (10.06.14): *Flere psykisk syge på Forsorgshjem:*
[http://www.kl.dk/menu/Flere-psykisk-syge-pa-forsorgshjem-id157691/](#)
- Mogensen, Jens D. K. (set 27.05.14), *Kernen i Rehabilitering:*
[http://www.socialstyrelsen.dk/handicap/socialpsykiatri/om-socialpsykiatri/rehabilitering/kernen-i-rehabilitering](#)
- Rambøll og SFI (2013): *Hjemløsestrategien – Afsluttende rapport:*
[http://www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2013/Hjeml%C3%B8sestrategien%20afsluttende%20rapport.pdf](#)
- Recoveryorientering i SUV, hjemmeside (set 21.05.14):
[http://www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/Sociale-Forhold-og-Beskaeftigelse/Socialforvaltningen/Organisering/Socialpsykiatri-og-Udsatte-Voksne/Recovery-orientering.aspx](#)
- Socialstyrelsens hjemmeside, Om Socialpsykiatri (set 17.02.14):
[http://www.socialstyrelsen.dk/handicap/socialpsykiatri/om-socialpsykiatri/recovery](#)
- Aarhus Kommune, Recovery (set 17.02.14): [http://www.aarhus.dk/recovery](#)

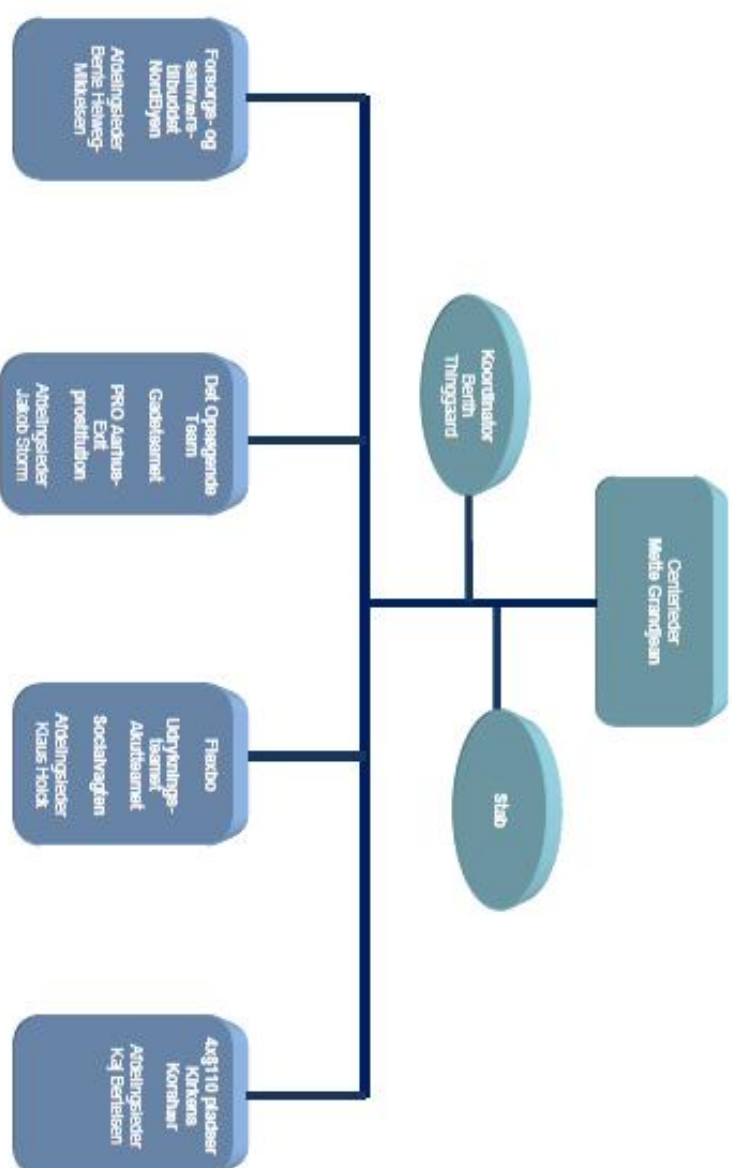
9.3.Nyhedsartikler

(artikler indsamlet via www.infomedia.dk kan fremlægges ved forespørgsel fra censor og/eller eksaminator)

- Aarhus Stiftstidende (22.08.13): <http://stiften.dk/aarhus/klostertorv-og-omegn-drukner-i-sprut-og-narko>
- Jyllandsposten, Aarhus (22.03.14): ”Klostertorv kræver handling nu”
- Lokalavisen, Aarhus (17.07.13): <http://aarhus.lokalavisen.dk/det-handler-ogsaa-om-vaerdighed-/Lokale-nyheder/20130717/artikler/707169667/1449>
- TV2 Nord (11.02.13): <http://www.tv2nord.dk/artikel/244586:Politik--Hjemloese-mister-vaerested>
- TV2 Lorry (08.07.13): <http://www.lorry.dk/artikel/170042>
- TV2 Østjylland (27.06.13) <http://www.tv2oj.dk/artikel/170378:Aarhus--Vagter-skal-sikre-Klostertorv>

Bilag 1

6. september 2013